

**Національний університет
«Одеська юридична академія»**

**Кафедра права Європейського Союзу
та порівняльного правознавства**

**ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

м. Одеса

25 листопада 2016 року

Одеса
Фенікс
2016

УДК 342.7
ББК 67.400.7
П 78

П 78 **Право Європейського Союзу: сучасний стан, виклики та перспективи** : міжнар. наук. конф. (25 листоп. 2016 р., м. Одеса) [Електронний ресурс]. – Одеса : Фенікс, 2016. – 135 с. – Режим доступу : <http://eurolaw.org.ua/files/conferences/25-11-16-tezi.pdf>
ISBN 978-966-928-091-6

УДК 342.7
ББК 67.400.7

ISBN 978-966-928-091-6

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2016
© Автори статей, 2016

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»!

Проведення Міжнародної наукової конференції “Право Європейського Союзу: сучасний стан, виклики та перспективи”, організованою кафедрою права Європейського Союзу та порівняльного правознавства в Національному університеті «Одеська юридична академія», є важливою подією в науковому житті Університету.

Дослідження, що присвячені вивченню питань розвитку права Європейського Союзу, його взаємодія з національним правом держав-членів ЄС, а також взаємодія права Європейського Союзу з національною правовою системою України має особливе теоретичне та практичне значення та виявляє перспективи реалізації стратегічного вибору євроінтеграційного вибору України. Даний процес призводить до європеїзації українського суспільства, внаслідок чого здійснюються зміни в державно-правовому облаштуванні.

Заявлена тема Міжнародної наукової конференції має особливе значення для перспектив реалізації положень Угоди про Асоціацію між Україною і ЄС, яка на сьогодні є програмою дій всіх державних інститутів України та всього українського суспільства. Проблематика Міжнародної наукової конференції має особливе значення для подальшого розвитку правової системи України, від ефективного функціонування якої залежить розвиток українського суспільства в цілому.

Вельмишановний склад Міжнародної наукової конференції складається з представників із Києву, Львову, Одеси, а також із Венеції (Італія). Так, у Конференції взяли участь вчені, в тому числі 9 докторів юридичних наук, професорів, 12 кандидатів юридичних наук, доцентів, аспірантів, а також юристи-практики, що, безумовно, зміцнює впевненість в тому, що науково-практичний захід буде ефективним, конструктивним і результативним.

Бажаю всім учасникам успіхів у роботі Міжнародної наукової конференції, міцного здоров'я та наукового творчого натхнення!

**Ківалов Сергій Васильович,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
Президент Національного університету
«Одеська юридична академія»**

**ПАНЕЛЬНЕ СЛУХАННЯ І.
«НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО
ЗАКОНОДАВСТВА В ПРОЦЕСІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО
АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ І ЄС»**

Муравйов Віктор Іванович,
*доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
порівняльного та Європейського права Інституту
міжнародних відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

**ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ
УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ І РЕФОРМУВАННЯ
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

Угоду про асоціацію між Україною та Європейським союзом (ЄС) і його державами-членами (УА) можна віднести до нового покоління угод ЄС про співпрацю з третіми країнами. Це перша угода про асоціацію з європейською країною, укладена після набрання чинності Лісабонськими редакціями Римського і Маастрихтського договорів. Вона великою мірою відбиває кардинальні зміни, які були внесені до Лісабонських редакцій установчих договорів про ЄС (ДЄС) і про функціонування ЄС (ДФЄС). Усе це дало можливість поширити співпрацю в рамках асоціації між Україною та ЄС на нові сектори і залучити до співробітництва нові органи і агенції Союзу.

Набуття чинності УА знаменує перший етап інтеграції України у ЄС шляхом створення зони вільної торгівлі між обома сторонами. УА є складовою права Євросоюзу, а її положення мають пріоритет відносно внутрішнього права держав-членів ЄС. Водночас, УА стає частиною законодавства України і її реалізація передбачає широке застосування права ЄС у правопорядку України. Це ставить перед Україною складне завдання стосовно створення нових правових інструментів для регулювання співпраці з Євросоюзом та удосконалення правової основи для їх застосування.

УА є широкомасштабною угодою, яка налічує 485 статей.

Включення до УА значної кількості сфер співпраці обумовлює необхідність реалізації її положень за допомогою цілої низки правових

інструментів. Вони включають насамперед міжнародні угоди, законодавчі та інші нормативні акти України, визнання Україною законодавчих актів ЄС, визнання Україною рішень Суду ЄС. Окрім цього УА містить низку положень, запозичених з установчих договорів про ЄС, а також значну кількість включених до додатків УА актів інститутів Євросоюзу. При їх реалізації Україна має враховувати відповідну практику ЄС в цих сферах.

Преамбула УА закріплює деякі положень установчих договорів про Європейський союз та функціонування Європейського союзу. Йдеться, насамперед, про спільні цінності Союзу (ст.ст. 2 та 3 ДЄС). Окрім поваги до демократичних принципів, верховенства права, прав людини і фундаментальних свобод, включно з правами національних меншин, недискримінації меншин, поваги різноманітності, людської гідності у УА до них додані принцип хорошого управління, дотримання принципів ринкової економіки, що має полегшувати участь України у європейських політиках.

Інструментами політичної асоціації стають політичний діалог між сторонами, співпраця та зближення у сфері зовнішньої політики та політики безпеки.

Україна має реалізувати положення УА щодо необхідності ратифікації нею Римського статуту про створення Міжнародного кримінального суду (ст. 8). Вирішення цього питання вірогідно вимагатиме внесення поправок до Конституції України, що певною мірою може ускладнити його розв'язання.

Важливе значення для України має співпраця з Євросоюзом у сфері юстиції, свободи та безпеки (Розділ III). УА підтвердив, що рух осіб між ЄС та Україною має регулюватися діючими угодами про реадмісію 2007 р., спрощення видачі віз 2007 р., а також шляхом поступового запровадження для громадян України безвізового режиму, визначеного у Плані дій щодо лібералізації візового режиму 2010 р. (ст. 19).

У цей же розділ III включені положення про статус працівників-громадян України в ЄС (ст. 17). Україна має регулювати питання допуску до праці для своїх громадян на ринку ЄС на основі двосторонніх міжнародних договорів з кожною державою-членом Союзу (ст. 18).

Передбачено, що Рада Асоціації шляхом ухвалення відповідних актів може передбачити для працівників з України більш сприятливі умови перебування на території Союзу, включно з допуском до професійної підготовки.

Питання соціального забезпечення чи виплати пенсій або інших видів допомоги без внесків, в УА не згадується. Вірогідно вони повинні регулюватися міжнародними договорами.

Лібералізація візового режиму відкриє можливості для вільного руху з України в ЄС підприємців, провайдерів послуг та інших категорій осіб, пов'язаних з виробництвом.

Основну увагу УА приділяє економічному співробітництву. В УА передбачено поступове запровадження ЗВТ протягом максимум 10 років. ЗВТ має бути створена у відповідності зі ст. XXIV ГАТТ/СОТ.

Лібералізація торгівлі в межах ЗВТ має здійснюватись, насамперед, завдяки скасуванню митних зборів та інших нарахувань. Поняття мита та додаткових нарахувань містяться у ст. 27 УА.

Згідно з УА Україна має дотримуватись тарифної номенклатури товарів, яка базується на положеннях Конвенції про гармонізовану систему опису і кодування товарів, ухвалену в рамках Всесвітньої митної організації (ВМО) у 1983 р.(ст. 28).

Скасування мита на імпорт розтягнуто на 5 років. При цьому сторони не повинні вводити нові мита (ст.ст. 29, 30). Що стосується експорту, то на нього заборонені мито, податки і заходи еквівалентної дії (ЗЕД). Україні надається перехідний період для їх ліквідації. Однак Україні залишена можливість застосування тимчасових захисних заходів (ст. 31).

Стосовно нетарифних заходів, то сторони мають застосовувати для товарів іншої сторони національний режим (НР).

На сферу торговельних відносин між сторонами розповсюджується також захисний режим ГАТТ. УА дозволяє сторонам використання захисних заходів в торгівлі. Правовий механізм захисту інтересів національних виробників регулюється угодами ГАТТ/СОТ - Угодою про захисні заходи,

Антидемпінговою угодою, Угодою про субсидії і компенсаційні заходи (ст.ст. 40, 46).

Дуже важливою для України є обмеження або скасування технічних бар'єрів у торгівлі. З метою регулювання цих питань Угода СОТ про технічні бар'єри у торгівлі (ТБТ) та Угода СОТ про застосування санітарних та фітосанітарних заходів мають бути інкорпоровані в УА (ст. 54).

Передбачено також заохочення участі України у європейських організаціях зі стандартизації, а також координація позицій України та ЄС у Європейській економічній комісії ООН.

Головним інструментом реалізації УА є гармонізація законодавства України з правом ЄС. У вступній частині УА наголошується на взаємозалежності економічної інтеграції і створення ЗВТ між Україною та ЄС, а також підкреслюється важлива роль у процесі формування ЗВТ гармонізації законодавства України з основними елементами *acquis* ЄС.

Механізм гармонізації законодавства схожий з тим, який запроваджений в Угоді про Європейський економічний простір (ЄЕП). В додатках до УА містяться списки Актів ЄС з положеннями яких Україна має гармонізувати своє законодавство.

Однак, на відміну від ЄЕП УА з Україною не передбачає прямої дії положень регламентів ЄС, які містяться у додатках до УА у внутрішньому правопорядку України. Проте Україна може запровадити схожий механізм реалізації шляхом відсилки у внутрішньому законодавстві до актів ЄС, або шляхом інкорпорації у національне законодавство окремих положень або цілих блоків норм права Євросоюзу.

В УА передбачені різні способи гармонізації законодавства України з правом ЄС.

У сфері технічних правил, стандартів та оцінки відповідності (ст. 56) з метою нівелювання впливу ТБТ на торгівлю Україна бере на себе зобов'язання вжити необхідних заходів для поступового забезпечення відповідності її законодавства з законодавством Союзу та виконувати принципи і практики, встановлені у рішеннях та регламентах ЄС. Україна зобов'язується інкорпорувати відповідний *acquis* ЄС у своє внутрішнє

законодавство, провести з цією метою адміністративну і інституційну реформу. Установи України, які займаються цими питаннями, мають брати повноцінну участь у відповідних європейських і міжнародних організаціях. Більш того, Україна має поступово транспонувати (ввести) зведення європейських стандартів (EN) в якості національних стандартів. Після здійснення Україною гармонізацій цих заходів у Протокол до УА з часом має бути включена Угода СОТ щодо оцінки відповідності і допуску промислових виробів.

Основні положення УА, які регулюють відносини сторін у галузі конкуренції, передбачають створення умов для конкуренції, які існують в Євросоюзі. У цьому зв'язку відповідні положення УА (ст.ст. 253, 256) безпосередньо відсилають до статей ДФЄС, які регулюють конкуренцію на спільному ринку (ст.ст. 101, 102 та 106), а також до положень регламентів ЄС.

Право ЄС поширюється також на надання державної допомоги, яка має здійснюватися відповідно до обов'язкових стандартів, визначених у директивах ЄС (Додаток ХХІХ). Для тлумачення положень УА стосовно державної допомоги повинні застосовуватися критерії, закріплені у ст.ст. 93, 106, 107 ДФЄС, включно з відповідними тлумаченнями, наданими Судом ЄС, а також у актах вторинного законодавства, рамкових керівних засадах та інших адміністративних актів, діючих в Союзі (ст. 264).

В сфері захисту інтелектуальної власності згідно з положеннями ст.ст. 161, 221, 228 УА сторони діють відповідно до низки міжнародних конвенцій.

УА передбачає створення спеціального інституційного механізму в сфері регулювання торговельних відносин. До його основних елементів можна віднести: діалог щодо захисту торгівлі на рівні експертів, який функціонує на основі *ad hoc*; механізм вирішення суперечок. Для врегулювання суперечок УА передбачає використання різних способів: проведення консультацій, арбітраж. Рішення арбітражної палати є обов'язковими (ст. 311).

Якщо суперечка стосується питань тлумачення актів інститутів ЄС в сфері регуляторного зближення, арбітраж звертається до Суду ЄС для

отримання його рішення по даному питанню. У цьому випадку арбітражне рішення не виноситься поки Суд ЄС не надасть свого рішення. Рішення Суду ЄС є обов'язковим для арбітражу (ст. 322).

Поки що залишається під питанням правовий механізм реалізації актів органів асоціації. Маються на увазі, насамперед, рішення Ради та Комітету асоціації. Відповідний механізм в Україні поки ще не вироблений. Те саме стосується європейських стандартів (EN). Україна має транспонувати (ввести) зведення технічних правил, стандартів та оцінки відповідності ЄС в якості національних стандартів. Проте не ясно, яким чином це буде зроблено.

Ефективне використання правових інструментів реалізація УА вимагає створення в Україні відповідних правових передумов.

Певні передумови для застосування положень права Євросоюзу у правопорядку України вже існують, проте вони вимагають свого удосконалення і реформування. Йдеться, насамперед, про Конституцію України, а також цілу низку діючих законодавчих актів.

Відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, які були схвалені Верховною Радою, є частиною національного законодавства країни [8]. Це положення Конституції надає нормам схвалених Верховною Радою міжнародних договорів статус норм національних законів. З іншого боку, ст. 9 Конституції створює засади для безпосереднього застосування норм міжнародних договорів у національному правопорядку України.

Однак положення ст. 9 Конституції України не надають нормам міжнародних договорів, безумовного пріоритету по відношенню до норм національного права.

Положення про перевагу норм міжнародного права були розвинуті у ухваленому 10 грудня 1992 р. Законі України “Про дію міжнародних договорів на території України”. У вступній частині цього документу був закріплений загальний принцип примату міжнародного права над внутрішнім законодавством, який викладений наступним чином: встановити, що укладені і належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори становлять невід’ємну частину національного законодавства України і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства.

Такий статус міжнародних договорів у національному законодавстві був підтверджений у Законі України “Про міжнародні договори України” 2004 р. Але в цьому законодавчому акті більш чітко викладені положення щодо примату міжнародного права. З цією метою застосовується таке формулювання: “1. Укладені та належним чином ратифіковані міжнародні договори України становлять невід’ємну частину національного законодавства України і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства. 2. Якщо міжнародним договором України, укладання якого відбулося у формі закону, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України, то застосовуються правила міжнародного договору України”.

Вбачається, що положення про визнання примату міжнародних норм стосовно національного законодавства мають бути віднесені до фундаментальних положень і їхнє застосування не може обмежуватись тільки регулюванням відносин на рівні звичайних законів та мати юридичну силу звичайного закону.

Конституція ж України закріпила лише положення про включення частини міжнародних угод у національне законодавство, але нічого не говорить про примат міжнародних норм по відношенню до норм національного права, а також про порядок застосування положень міжнародного права у національному порядку України.

У інших законодавчих актах України використовується традиційна для положень багатьох законів радянського часу формула про застосування норм міжнародного договору у випадку колізії з нормами національного законодавства (наприклад, у ст.17 Закону України “Про міжнародні договори” 1991 р., ст.6 Закону України “Про режим іноземного інвестування” 1996 р., ст.27.4 Закону України “Про стандартизацію” 2014 р. тощо). При цьому, однак, треба мати на увазі, що ці колізійні норми стосуються тільки конкретних законів, а не вирішують проблему взаємодії між національним правом України та міжнародним правом в цілому.

Конституція України зовсім не згадує акти міждержавних об’єднань, хоча їх значення у правовому регулюванні міжнародного співробітництва

між Україною та Євросоюзом є ключовим для створення зони вільної торгівлі між сторонами.

Що стосується значення інших законодавчих актів України для вирішення питання про статус актів міжнародних організацій у національному правопорядку України, то у ст.27 Закону України “Про поштовий зв’язок” 2001 р., говориться: Національний оператор у порядку, визначеному законодавством України, підтримує співробітництво з операторами поштового зв’язку інших держав, забезпечує виконання рішень, визначених нормативними актами Всесвітнього поштового союзу, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України”. З цього положення може випливати, що тут йдеться про забезпечення виконання постанов Всесвітнього поштового конгресу (ВПС) у формі рішень. Якщо ж це постанови органів ВПС, то не зрозуміло, які правові засади визначають повноваження Верховної Ради на надання згоди на обов’язковість цих актів, оскільки Конституція України згадує тільки міжнародні угоди. З іншого боку, формулювання ст.27 може свідчити про певні зміни у підходах до визначення статусу постанов органів міжнародних організацій у національному правопорядку України, тобто про можливість їхнього застосування національними органами у порядку, визначеному законодавством України.

Одним з ефективних способів забезпечення виконання Україною своїх міжнародно-правових зобов’язань по УА може стати безпосереднє застосування міжнародно-правових норм національними судовими установами.

Одним з аргументів за включення національних судових установ у процес застосування положень міжнародних угод у національному правопорядку може бути той, що європейський вибір України передбачає необхідність враховувати практику, яка існує у державах-членах Євросоюзу і свідчить про ключову роль національних судів цих країн у забезпеченні ефективного функціонування структур Євросоюзу. Визнання примату права Євросоюзу по відношенню до внутрішнього права держав-членів та прямої дії його положень у їх внутрішніх правопорядках передбачає вжиття заходів, які б забезпечували максимально ефективну дію його норм. Слід також

зазначити, що доктрина прямої дії поширюється й на міжнародні договори. Зокрема, це стосується міжнародних угод, укладених ЄС з країною-не членом, коли, виходячи з тексту такої угоди, її мети та характеру, положення міжнародної угоди містять чіткий та ясний обов'язок, який не потребує при його імплементації чи дії ухвалення будь-якого додаткового правового акту.

Доктрини примату та прямої дії положень права Євросоюзу означають, що забезпечувати ефективність дії права ЄС повинні всі органи держав-членів, але головну роль у цьому процесі відіграють національні суди, оскільки переважно вони, а не судові установи ЄС, здійснюють юридичний захист прав фізичних та юридичних осіб шляхом прямого застосування положень права Євросоюзу. Тим самим національні суди виступають одним з правових гарантів реалізації основних завдань та цілей європейської інтеграції в рамках структур Євросоюзу. А наслідком залучення національних судових органів до забезпечення виконання положень права Євросоюзу, які мають характер прямої дії, є більша юридична стабільність та юридична певність в процесі здійснення європейської інтеграції структурами ЄС.

Шляхом включення УА у внутрішній правопорядок України закладаються тільки можливості для застосування національними судами України положень цієї угоди, які не вимагають для своєї реалізації ухвалення актів з імплементації. Але реалізація цих можливостей безпосередньо залежить від розуміння судами України важливості і необхідності з точки зору права прийняття до розгляду відповідних звернень. Крім того, не можна виключати ухвалення Україною спеціального імплементаційного акту, яким буде створений механізм застосування положень міжнародних договорів, включно з УА, національними судами.

На можливість застосування судами положень міжнародних угод націлює й ст. 9 Конституції України, що містить норму, згідно з якою чинні міжнародні договори, схвалені Верховною Радою, стають частиною національного законодавства країни. В Конституції також закріплене поняття прямої дії її положень (ст. 8), яке, якщо його тлумачити у зв'язку зі ст. 9, надає можливість прямого застосування норм міжнародного права у випадках, коли їм суперечать норми внутрішнього права. Було б бажано

чітко визначити механізм застосування договірних зобов'язань України у законодавчому акті або підтвердити це судовою практикою.

Створення правових передумов для інтеграції України у Євросоюз вимагає вирішення на національному рівні й проблеми вибору способів реалізації Україною своїх міжнародних зобов'язань.

Після завоювання Україною незалежності у неї, як у європейської країни, яка дотримується верховенства права і інших демократичних принципів, з'явилися можливості зайняти самостійну позицію у вирішенні проблеми імплементації норм міжнародного права у національний правопорядок, використовуючи при цьому належним чином досвід інших держав і міжнародний досвід в цілому. Логічним кроком після визнання пріоритету за міжнародним правом по відношенню до національного законодавства, який ознаменував певний відхід від традиційного для радянських часів підходу до способу імплементації міжнародного права у національному правопорядку у вигляді трансформації, стала загальна інкорпорація (рецепція) норм міжнародних договорів шляхом включення відповідних положень до Конституції та деяких законодавчих актів (Закон України "Про міжнародні договори України", Закон України "Про дію міжнародних договорів на території України" тощо), в яких схвалені належним чином міжнародні договори, визнавалися частиною національного законодавства. Треба відмітити, що шляхом інкорпорації на основі спеціально ухваленого закону у правопорядки деяких держав-членів, котрі дотримуються дуалістичної концепції до співвідношення міжнародного та національного права, були введені норми права Євросоюзу.

Таким чином, в Україні здійснюється законодавча діяльність, спрямована на вироблення оптимального підходу до вирішення проблеми співвідношення міжнародного і внутрішнього права. При цьому міжнародному договірному праву надається пріоритет по відношенню до національного законодавства щодо дії міжнародних договорів у внутрішньому правопорядку. Проте засоби забезпечення цього вимагають подальшого удосконалення та, можливо, універсалізації. Особливо це стосується проблеми застосування загальновизнаних принципів і норм

міжнародного права у внутрішньому правопорядку та судовій практиці. Можливо для цього теж треба ухвалити законодавчий акт, який би забезпечив використання цієї категорії міжнародно-правових норм правозастосовчими органами. Це є важливим для заповнення прогалін в законодавстві України і для включення до нього положень, які стосуються дії норм звичаєвого міжнародного права у внутрішньому праві.

Усе це у повній мірі відноситься і до дії положень права Євросоюзу в національному правопорядку України, зокрема УА. Норми права Союзу, такі, як УА, не отримують переваги над нормами внутрішнього права, оскільки застосування таких норм частково залежить від позиції національного законодавця і повністю - від практики національних судів. Подальший розвиток процесів інтеграції України у Європейський союз вимагає внесення змін у національне законодавство з метою створення у внутрішньому правопорядку України умов для дії в ньому законодавства інтеграційних структур Євросоюзу.

Матеріальною прогалиною в законодавстві України включно з Конституцією, є відсутність вирішення питання про статус актів міжнародних організацій у національному правопорядку країни. Але подальший розвиток інтеграції України у Євросоюз обов'язково вимагатиме внесення відповідних положень у національне законодавство з тим, щоб створити передумови для дії вторинного законодавства Євросоюзу у національному правопорядку країни, оскільки його застосування передбачає УА (ст. ст. 56, 96, 153).

«Євроінтеграційна» стаття в Конституції України була б дуже доцільною. Декларація про державний суверенітет України 1990 р. містить положення про те, що «Українська РСР виступає рівноправним учасником міжнародного спілкування, активно сприяє зміцненню загального миру і міжнародної безпеки, безпосередньо бере участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах». Тим самим, хоч і в загальному вигляді, встановлюються деякі засади зовнішньополітичної діяльності, чого бракує редакції чинної Конституції України. Положення про європейський вибір України потрібно закріпити і в преамбулі або у розділі I Конституції, що сприяло б наступності у її зовнішній і внутрішній політиці, незалежно від

зміни політичних сил при владі, та послідовності у поступальному розвитку нашої держави.

Подальша інтеграція України у Євросоюз вимагатиме вдосконалення її правових механізмів, які б забезпечували реалізацію Україною своїх міжнародно-правових зобов'язань, включно з тими, що впливають з положень про співробітництво з Євросоюзом. На нашу думку процес реформування законодавства України вимагатиме подальших кроків, як більш чітке формулювання примату норм міжнародного права стосовно норм внутрішнього права; удосконалення юридичної техніки застосування міжнародно-правових норм, використовуючи досвід держав-членів Євросоюзу у сфері загальної рецепції права ЄС і практики її застосування у внутрішньому праві цих держав. Усе це допоможе створити ефективний національний механізм імплементації норм міжнародного права у внутрішньому правопорядку України, що наблизить країну досягнення своєї стратегічної мети – інтеграції у Європейський союз.

Музика-Стефанчук Оксана Анатоліївна,
*доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

«НЕОБХІДНІСТЬ АДАПТАЦІЇ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА»

Одним із важливих першочергових завдань зовнішньої та національної внутрішньої політики України у XXI ст. є входження України до європейського політичного, економічного та правового простору, а також утвердження її як впливової європейської держави та набуття повноправного членства в Європейському Союзі. Передумовою вступу нашої держави до ЄС є приведення національної правової системи, включаючи спільні принципи, цінності та правову культуру, у відповідність з актами ЄС. Окрім цього, адаптація законодавства України до законодавства ЄС є зовнішньополітичним зобов'язанням України, яке наша держава взяла на себе відповідно до Угоди про партнерство про співробітництво між Україною і

Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р.

Наближення українського податкового законодавства до законодавства держав-членів ЄС та адаптація цього законодавства до тих вимог, які містяться в законодавстві ЄС (у даному випадку під законодавством ЄС розуміється вся сукупність нормативно-правових актів, що приймаються різними інститутами ЄС), вимагає пояснення (тлумачення) основних положень і принципів цих актів. При цьому вивчення існуючого європейського правового досвіду з питання податкового права являє значний інтерес як з позиції порівняльного (доктринального) правознавства, так і з практичної точки зору. Як слушно з цього приводу зазначає професор Г.П. Толстопятенко, створений інституційний та правовий механізм ЄС дозволяє успішно вирішувати конфліктні ситуації, обумовлені так званім національним егоїзмом держав-членів ЄС, і знаходити по можливості вигідні для всіх правові рішення з найбільш складних фінансово-економічних питань, до яких належать, зокрема, і питання оподаткування [1, с.2].

Дехто може зауважити, що така адаптація порушує право держави на самостійне вирішення питань економічного та фінансового характеру, що це свого роду опосередковане втручання в законотворчу діяльність держави. Проте зазначене твердження буде не зовсім коректне.

Справа в тому, що наша держава, як і належить демократичній та правовій державі, найвищою соціальною цінністю визнала людину. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України). Тобто все, що робиться, – все має бути на користь людини. При цьому запровадження податків не можна вважати тим, що є корисним для людини, але це з одного боку. З іншого ж боку, всі добре усвідомлюють те, що саме за рахунок податків функціонує держава та живе народ, адже сплачені податки та збори потім повертаються у вигляді зарплат, пенсій, виплат, допомог, пільг тощо. Тому об'єктивна необхідність у податках є очевидною, а їхня сплата є обов'язковою. При цьому основний тягар сплати прямих і непрямих податків

покладається саме на фізичних осіб, у зв'язку із чим податкове законодавство має служити не лише фіскальним інтересам держави, а бути певним гарантом прав і свобод людини і громадянина. Тобто особа, яка сплачує той чи інший податок один раз в одній країні, не повинна повторно сплачувати його в іншому місці (для цього існують двосторонні угоди про уникнення подвійного оподаткування).

Адаптуючи вітчизняне податкове законодавство до законодавства ЄС, ми тим самим враховуємо визнані в Європі підходи та принципи оподаткування, враховуємо те, що інші європейські країни вже давно закріпили в національному законодавстві.

Правове регулювання прямих податків у державах-членах ЄС багато в чому визначається підходом до проведення інтеграційної податкової політики та вибором найбільш ефективних правових засобів досягнення цілей Співтовариства. Слід зазначити, що податковий суверенітет є частиною державного суверенітету щодо якого кожна країна виявляє найбільшу стриманість. Це пов'язано не лише із тим, що податки є важливою складовою фінансової системи держави, але і тим, що вони встановлюються, змінюються, скасовуються законодавчим органом (відповідне положення знайшло своє закріплення, зокрема, в Конституції України – у ст. 67), Європарламент же не наділений такими повноваженнями, оскільки це було би втручанням у державний суверенітет.

При цьому, очевидно, що створення "загальноєвропейського" ринку товарів, робіт і послуг навряд чи можливе без розроблення та прийняття єдиних стандартів у галузі прямого оподаткування у державах-членах ЄС [2, с.489-490].

Варто відмітити, що нині основу правового регулювання прямих податків у державах-членах ЄС складає саме національне (внутрішнє) законодавство. За таких умов найбільш ефективним принципом правової політики ЄС у цій галузі є власне принцип адаптації національного, зокрема, українського податкового законодавства до європейських стандартів і гармонізації із податковим законодавством держав-членів ЄС.

Нині ми з вами є свідками більш тісної правової інтеграції з нашими ближчими сусідами – постсоціалістичними країнами. При цьому нове податкове законодавство більшості із цих країн розробляється відповідно до вимог нормативно-правових актів ЄС. Україні не повинна відставати у цьому напрямку від інших держав. Справді, навіщо творити нові податкові закони на якихось нових принципах, закладати в них якісь невідомі раніше елементи, якщо вся Європа йде по шляху адаптації національного податкового законодавства до законодавства ЄС. Саме для цього приймаються певні директиви, регламенти, які використовують держави-члени ЄС.

Якщо ж якась країна не ввійшла до ЄС, то вона, реформуючи своє податкове законодавство, не позбавлена права враховувати існуючі рекомендації. Інше питання, як це буде враховано державами-членами. Очевидно одне, – якщо нормативно-правові акти хтось створює, значить це комусь потрібно, а Україні це потрібно не менше, ніж іншими державам.

Отже, необхідність в адаптації вітчизняного податкового законодавства є, але існуючий механізм для її проведення видається поки що не зовсім ефективним. Що ж треба робити в такому випадку?

По-перше, необхідно провести глибокий аналіз чинного податкового законодавства на предмет його відповідності вимогам ЄС. Тут проблемою є недостатня кількість офіційно-адаптованих (перекладених українською мовою) нормативно-правових актів ЄС. Це, у свою чергу, ускладнює та значно уповільнює проведення порівняння законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Толстопятенко Г.П. Европейское налоговое право. Сравнительно-правовое исследование / Г.П. Толстопятенко. – М.: Издательство НОРМА, 2001. – 336 с.
2. Финансовое право: Учебник / Под ред. Е.Ю. Грачевой, Г.П. Толстопятенко. – М.: ООО "ТК Велби", 2003. – 536 с.

Сурілова Олена Олексіївна,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
Європейського Союзу та порівняльного правознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

«ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЩОДО ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ПРИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ НАДР В КОНТЕКСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС»

В сфері державного управління охороною навколишнього природного середовища юридична відповідальність відіграє потрійну роль, по – перше - складової частини методу правової охорони навколишнього природного середовища; по – друге – гарантії додержання вимог природоохоронного законодавства; по – третє - інституту в механізмі правового регулювання раціонального екологічно безпечного природокористування.

В якості складової частини єдиного багатогалузевого інституту правової відповідальності, юридична відповідальність в системі управління якістю навколишнього середовища має специфіку, що визначається ознаками природоохоронних відношень і природоохоронних норм, що їх регулюють, спрямованих на захист екологічних інтересів суспільства. Ця специфіка визначається цілями правового регулювання, особливостями природних об'єктів, що охороняються, напрямами антропогенної змінності територій.

Складовим елементом інституту юридичної відповідальності виступає відповідальність за порушення вимог законодавства в галузі використання і охорони надр, а важливим напрямом у розвитку досліджень інституту юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства про надра повинна стати розробка додаткових механізмів підвищення ефективності правового регулювання в цій галузі відношень.

Невід'ємною умовою вирішення цього завдання є вивчення досвіду ЄС, в цій сфері, адже підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС, затвердження Плану заходів з імплементації Угоди на 2014-2017 р.р. передбачає адаптацію законодавства України в цій галузі до вимог ЄС. У зв'язку з вищезазначеним, не може не викликати інтерес діяльність і політика

Європейського Союзу щодо охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів у цілому, та механізми реалізації екологічної відповідальності зокрема, що сформувались у межах цього унікального об'єднання. та узгодженням дій, насамперед, органів виконавчої влади, в реалізації заходів у напрямку інтеграції України до ЄС [1].

Перш за все слід мати на увазі, що політика Союзу щодо довкілля відповідно ст. 191 ДФЄС сприяє високому рівню захисту, збереженню та покращенню якості довкілля; захисту здоров'я людей; виваженому та раціональному використанню природних ресурсів [2]. Відповідно до цілей політики щодо навколишнього середовища, Директивою 2006/21/ЄС про управління відходами видобувних підприємств встановлені вимоги з метою попередження або зменшення будь-якого шкідливого впливу на навколишнє середовище або здоров'я населення, що може виникнути в результаті управління відходами від видобувної промисловості, такими, як відходи (тобто тверді відходи або шлами, що залишаються після переробки мінералів певними застосовуваними методами), гірничі відходи та пусті породи (тобто матеріали, які переміщуються під час процесу розкриття руди в процесі видобувних робіт або скупчення мінералів, включаючи стадію нарізної розробки), та верхнього шару ґрунту (тобто, верхнього прошарку ґрунту). Слід мати на увазі, що положення Директиви не застосовуються до тих потоків відходів, які хоча спричинені процесами видобутку мінеральних корисних копалин або роботами з переробки, не мають прямого зв'язку з видобутком або роботами з переробки, тобто таких відходів, як продукти харчування, відпрацьовані мастила, транспортні засоби з відпрацьованим ресурсом, відпрацьовані батареї та акумулятори [3].

Імплементация Директиви 2006/21/ЄС надасть державі можливість перейти на новий рівень управління якістю довкілля та є достатньо складним процесом, що включає зміни як на законодавчому рівні, так в системі управління, підкреслює Т.М. Омеляненко [4].

Держави-члени зобов'язані вживати заходів для того, щоб управління видобувними відходами здійснювалося без піддавання небезпеці здоров'я

населення та без використання процесів або методів що можуть нанести шкоду навколишньому середовищу, та, зокрема, без ризику для води, повітря, ґрунтів й фауни та флори, без спричинення складнощів через шум або неприємні запахи та без негативного впливу на ландшафт або місць, щодо яких існує певний інтерес. Держави-члени також вживають необхідних заходів для заборони залишення, звалювання або неконтрольованого розміщення видобувних відходів та мають забезпечити, щоб підприємства, що працюють у видобувній галузі склали відповідний план управління відходами з метою попередження або зведення до мінімуму, переробки, утилізації видобувних відходів. Такі плани маю бути структуровані таким чином, щоб забезпечити відповідне планування управління відходами. [3].

Кожний оператор має скласти політику попередження значних аварій для управління видобувними відходами та ухвалити систему управління та ухвалити внутрішній план попередження аварій, зазначаючи заходи які мають бути вжиті та території проведення видобувних робіт в випадку аварії. Система гарантування безпеки має включати організаційну структуру, відповідальність, практики, процедури, процеси та ресурси для визначення та імплементації політики по попередженню значних аварій.

Через специфіку управління відходами з видобувних галузей, мають бути введені спеціальні процедури застосування та надання дозволів щодо споруд, які призначені для розміщення таких відходів, періодичного їх перегляду та забезпечення доступу громадськості до інформації щодо управління відходами.

Держави-члени встановлюють правила щодо санкцій за порушення положень національного законодавства ухваленого відповідно до Директиви та вживають усіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб вони були імплементовані. Передбачені санкції мають бути ефективними, пропорційними та переконливими.

З Угоди про асоціацію витікає завдання гармонізації законодавства України в сфері навколишнього природного середовища до вимог ЄС, що з необхідністю вимагає врахування положень Директиви 2006/21/ЄС, та внесення змін до Кодексу про адміністративні правопорушення.

Завданнями плану імплементації Директиви, розробленого Міністерством енергетики та вугільної промисловості України, є розроблення й прийняття національного законодавства; – встановлення системи, яка забезпечить створення операторами планів управління відходами; встановлення дозвільної системи, фінансових гарантій та системи контролю підготовки національної стратегії щодо зменшення кількості відходів що біологічно розкладаються, які спрямовуються на полігони; встановлення процедур управління та моніторингу видобувних пустот (гірничих виїмок) встановлення системи процедур подачі заяв та надання дозволів, а також щодо процедур прийняття відходів на полігони; встановлення процедур закриття та подальшого нагляду за виробничими майданчиками відходів видобувної промисловості; створення реєстру закритих об'єктів/місць розміщення відходів видобувної промисловості [5]. Завдання не враховують необхідність встановлення адекватних ефективних мір адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо управління відходами гірничовидобувної промисловості.

Сьогодні адміністративна відповідальність в сфері надрокористування передбачена ст. 47 КУпАП, яка фактично вміщує два состави – самовільне користування надрами та укладення угод, що в прямій або прихованій формі порушують право державної власності на надра; ст. 57 КУпАП – порушення вимог щодо охорони надр, яка передбачає низку составів, однак не передбачає відповідальність за порушення вимог управління відходами від видобувної промисловості. виправити становище можливо шляхом доповнення КУпАП відповідною статтею, в якій встановити відповідальність власників відходів за відсутність плану управління відходами, порушення дозвільної процедури розміщення відходів (відсутність спеціального дозволу на розміщення відходів, порушення вимог щодо прийняття відходів на полігони, проведення моніторингу видобувних пустот, закриття та моніторингу майданчиків розміщення відходів та ведення їх реєстру). Адміністративна відповідальність має бути покладена на посадових осіб у вигляді штрафу, розмір якого доцільно встановити від трьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У разі

створення небезпеки для життя і здоров'я людей чи довкілля, спричинення загибелі людей, їх масового захворювання, скоєння діяння на територіях та об'єктах природно - заповідного фонду або повторно, обґрунтоване застосування кримінальної відповідальності передбаченої ст. 240 Кримінального кодексу України за порушення правил охорони надр, однак така відповідальність може бути покладена тільки на посадових осіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мірошніченко О. П. Особливості правового регулювання інституту відповідальності в екологічному праві Європейського Союзу / О. П. Мірошніченко // Сучасні питання економіки і права. - 2011. - Вип. 1. - С. 121-125. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
2. Договір про функціонування ЄС [Електронний ресурс] - Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
3. Директива 2006/21/ЄС про управління відходами видобувних підприємств, та якою вносяться зміни до Директиви 2004/35/ЄС [Електронний ресурс] - Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
4. Омеляненко Т. Л. Особливості імплементації директиви 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості в Україні. //Ефективна економіка [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/>
5. План імплементації Директиви 2006/21/ЄС Європейського Парламенту та Ради про управління відходами видобувної промисловості та внесення змін і доповнень до Директиви 2004/35/ЄС [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.kmu.gov.ua/document

Делінський Олександр Аркадійович,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
Європейського Союзу та порівняльного правознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

«СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У ТРАНСПОРТНІЙ СФЕРІ»

З підписанням та ратифікацією у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відносини сторін почали розбудовуватися у якісно новому форматі політичної асоціації та економічної інтеграції. З 1 листопада 2014 р.

окремі розділи Угоди про асоціацію діють на умовах тимчасового застосування до моменту набуття нею чинності у повному обсязі, що відбудеться після завершення ратифікаційного процесу в усіх державах-членах ЄС.

Виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відбувається на основі затвердженого 17 вересня 2014 р. Кабінетом Міністрів України плану заходів з її імплементації на 2014-2017 роки [1]. Серед основних цілей Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України 26 травня 2015 р., визначено забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу. Згідно зі Стратегією, Угода про асоціацію між Україною і ЄС визначає стратегічні орієнтири для проведення системних політичних і соціально-економічних реформ в Україні, широкомасштабної адаптації законодавства України до норм і правил ЄС.

Протягом низки років транспортна галузь залишається одним з пріоритетних напрямків співпраці між ЄС та Україною. Співробітництво між Україною та ЄС у сфері транспорту спрямоване на реконструкцію та модернізацію транспортних систем і мереж доріг в Україні, розвиток і забезпечення сумісності транспортних систем України та ЄС у контексті створення Транс'європейської транспортної мережі. У рамках виконання Порядку денного асоціації Україна – ЄС у частині транспорту пріоритетне значення надається підготовці України до імплементації законодавства ЄС, зафіксованого у відповідних додатках Угоди про асоціацію.

Пріоритетними напрямками співробітництва України з ЄС є:

- модернізація управління автомобільним, залізничним транспортом, портами і аеропортами;
- модернізація і розвиток залізниці, водних шляхів, автомобільних доріг, портів, аеропортів, аеронавігаційної інфраструктури, включаючи модернізацію головних шляхів, що становлять спільний інтерес, і транс'європейських магістралей для згаданих видів транспорту;
- сприяння та розвиток мультимодальних перевезень;
- адаптація національного законодавства до норм і стандартів ЄС, взаємодія в рамках приєднання до міжнародних транспортних конвенцій [2].

Після підписання Угоди про асоціацію Україна – ЄС діалог між Україною та ЄС з питань транспорту здійснюватиметься у форматі Підкомітету Україна – ЄС з питань економіки та іншого галузевого співробітництва.

Україна та ЄС також співпрацюють у рамках різних регіональних ініціатив, зокрема ТРАСЕКА, та на міжнародному рівні – в рамках міжнародних транспортних організацій, угод та конвенцій, ратифікованих сторонами.

Наприкінці 2011 року було створено формат взаємодії з питань транспорту на багатосторонньому рівні – Панель з питань транспорту Східного партнерства (Тематична платформа № 2 «Економічна інтеграція та наближення до політик ЄС») [3].

Важливим кроком у напрямку посилення інтеграції між ЄС та країнами Східного партнерства стало створення спільної транспортної мережі між ЄС та його східними сусідами 9 жовтня 2013 р. у Люксембурзі під час зустрічі Міністрів транспорту Східного партнерства. Регіональна транспортна мережа Східного партнерства, схвалена міністрами, визначає найважливіші транспортні поєднання між ЄС та його східними сусідами, включаючи Україну. Мережу було розроблено у відповідності до поєднань TEN-T в Литві, Латвії, Польщі та інших країнах-членах ЄС.

На даний момент, в рамках транспортної панелі Східного партнерства ведеться наступна робота:

1) Українською стороною вживаються заходи з метою включення до регіональної мережі TEN-T внутрішніх водних шляхів України, зокрема річок Дніпро, Південний Буг та української ділянки річки Дунай.

2) Опрацьовується ряд нових перспективних проектів, зокрема, щодо диверсифікації залізничних і автомобільних маршрутів, включення яких до мережі TEN-T дозволить значно скоротити сполучення між заходом та півднем Європи з подальшим виходом до країн Чорноморського басейну (Туреччини, Грузії тощо).

Разом з тим розглядається можливість реалізації пріоритетних проектів з метою розвитку мережі TEN-T із залученням грантів у рамках Інструменту об'єднання Європи.

3) Українською стороною підготовлено актуалізований перелік пріоритетних інфраструктурних проектів, які запропоновано стороні ЄС на розгляд.

4) Ведеться робота над актуалізацією карт Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T) [4].

Щодо фінансової підтримки, наприкінці 2010 р. Україна та ЄС підписали Угоду про фінансування програми «Підтримка впровадження транспортної стратегії України», відповідно до якої ЄС виділяє 65 млн. євро для підтримки впровадження транспортної стратегії України.

09.12.2014 схвалено проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про підписання Додаткової Угоди №1 (у формі обміну листами) між Урядом України та Європейським Союзом, представленим Європейською Комісією» щодо продовження терміну реалізації Угоди про фінансування програми «Підтримка впровадження транспортної стратегії України».

У січні 2016 року стартував проект технічної допомоги Європейського Союзу «**Підтримка імплементації Угоди про асоціацію та Національної транспортної стратегії**», термін реалізації проекту: 2016-2018 р.р., загальна вартість проекту: 3 740000 євро. Партнери проекту: Dornier Consulting GmbH (DE), Expertise France (FR), Egis International (FR), Egis-Ukraine(UA).

Мета проекту: сприяння інтеграції та модернізації транспортного сектору України та окремих під секторів галузі транспорту відповідно до зобов'язань в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також оновлення Національної транспортної стратегії України відповідно до законодавства, стандартів і вимог ЄС та сприяння у її подальшій імплементації.

Компоненти проекту: сприяння у гармонізації законодавства в галузі транспорту відповідно до пріоритетів Угоди про асоціацію; допомога у модернізації, виконанні та моніторингу Національної транспортної стратегії.

Результати, які мають бути досягнуті по закінченню проекту:

1. Гармонізація законодавства України та ЄС в транспортній галузі відповідно до Угоди про асоціацію:

- адаптація, імплементація та застосування 5 пріоритетних директив і регламентів (Регламент ЄС) в транспортному секторі;
- зміцнення інституційної спроможності на всіх видах транспорту відповідно до додатків 17 (морський транспорт) та 32 Угоди про асоціацію;
- запровадження системи звітності та моніторингу прогресу виконання зобов'язань в рамках Угоди про асоціацію;
- підвищення кваліфікації персоналу та підвищення інституційного потенціалу відповідних зацікавлених сторін, гармонізація законодавства та моніторинг імплементації Угоди про асоціацію в транспортному секторі;
- налагодження і зміцнення співпраці з європейськими транспортними агентствами;
- забезпечення прогресу у реалізації зобов'язань відповідно до Угоди про асоціацію та імплементації Національної транспортної стратегії і стратегічних планів для транспортних підгалузей.

2. Транспортна стратегія України (НТС), разом зі стратегіями розвитку підгалузей будуть оновлені у відповідності до національних вимог та вимог ЄС:

- розробка плану дій з реалізації оновленої Національної транспортної стратегії і системи її моніторингу;
- забезпечення правового регулювання мультимодальних перевезень;
- розробка фінансових та адміністративних інструментів, необхідних для реалізації оновленої Національної транспортної стратегії;
- встановлення сталого механізму для поліпшення координації та співробітництва в галузі транспорту;
- підвищення прозорості та ефективності державного управління у транспортному секторі;
- наближення політики, пов'язаної з розвитком національної транспортної мережі до транспортної політики ЄС [5].

Європейська програма реформ підкреслює значення розвитку міжнародної транспортної мережі та подальшого підсилення регуляторного

зближення з ЄС. У цьому контексті загальна мета співпраці у транспортній галузі, яка реалізується через технічну допомогу та твінінг підтримку – це сприяння подальшому розвитку та модернізації транспортній галузі України, і отже сприяння сталому розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони на 2014-2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-p#n12>

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344

3. Ініціатива ЄС «Східне партнерство»: Тематична платформа № 2 «Економічна інтеграція та наближення до політик ЄС» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://meold.kmu.gov.ua/minec/control/uk/publish/article?art_id=170694&cat_id=152850

4. Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/sectoral-dialogue/transport>

5. Міжнародна технічна допомога ЄС у сфері транспорту: поточний стан залучення технічної допомоги ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/content/mizhnarodna-tehnichna-dopomoga-es-u-sferi-transportu.html>

Акіменко Юлія Юріївна,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
Європейського Союзу та порівняльного правознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

«ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ПІДПИСАННЯМ УГОДИ «ПРО АСОЦІАЦІЮ» З ЄС»

Європейський Союз сьогодні стоїть перед непростим вибором: в якому напрямку і якими способами удосконалювати і розвивати вже чинне законодавство, як сприймати і реагувати на ті численні фундаментальні

академічні досягнення, які не тільки роблять серйозний вплив на всіх суб'єктів правовідносин, а й застосовуються як правові акти в країнах-членах ЄС, та вже зараз закладають підґрунтя майбутнього розвитку права ЄС.

Варто зауважити, що до деяких із зазначених питань уже зверталися вітчизняні науковці. Однак, якщо в одних випадках йдеться про дослідження положень м'якого права ЄС [8, 9], то в інших – мовилося про ґрунтовний аналіз положень актів м'якого права та їх співвідношення з вже існуючими національними актами країн-членів ЄС. [3,5,10].

На початку процесу європейської економічної інтеграції багато дослідників приходили до думки про те, що вона неможлива без правової інтеграції, що з часом отримала своє підтвердження на практиці. Увага, яка приділяється окремим сферам гармонізації приватного права в Європейському союзі, свідчить про те, що цивільно-правові інститути поступово перетворюються з суто національних на загальноєвропейські. Таким чином, інтеграційно-правові тенденції в Європейському союзі доводять можливість конвергенції традиційних для Європи систем права. Основним аргументом прихильників такої тенденції виступає посилення на загальні історичні та концептуальні корені існуючих в Європі різних національних систем права. Існує також і протилежна тенденція, що виражається в акцентуванні важливості збереження системного різноманітності в праві, підкресленні небезпек інтеграції систем права, здатної привести до знищення національних і регіональних відмінностей взагалі. [1]

Однак спроби гармонізувати цивільне право в рамках права ЄС незважаючи на численні академічні дослідження та пропозиції мали тривалий час вигляд фрагментарної гармонізації з метою попередження викривлень у конкуренції або усунення бар'єрів у торгівлі або захисту прав споживачів. Можливо, такий стан речей був компромісом між відокремленістю національних правових систем країн Європи та перспективною ідеєю Європейського кодексу приватного права.

Із закінченням соціалістичної епохи у Східній Європі відкрилася можливість трансформації централізованої планової економіки в ринкову, а також політичної та економічної інтеграції Східної і Західної Європи.

Першого травня 2004 року десять європейських держав стали новими членами Європейського Союзу, який на сьогоднішній день налічує двадцять вісім держав. У державах, що утворюють Європейський Союз, функціонують різні правові системи: з романо-германської системою права і системою загального права. Згідно з доктриною, розробленої Судом ЄС, Європейський Союз має самостійної правової системою, яка є складовою частиною національних правових систем держав-членів Європейського Союзу.

Протягом 90-х років 10 країнами Центральної та Східної Європи були підписані і вступили в силу так звані Європейські угоди з ЄС, націлені на досягнення в кінцевому підсумку їх повного членства в Євросоюзі, скорочення торгових бар'єрів, співробітництво в економічній, фінансовій, технічній і культурній сферах, а також ведення політичного діалогу. Тим самим були створені основи для поступової економічної і політичної інтеграції цих країн з ЄС.

На період підготовки до приєднання силу Європейських угод, з першими шістьма країнами Центральної та Східної Європи, які підписали їх (Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Румунія, Болгарія), ЄС уклав Тимчасові угоди, а з іншими чотирма (Естонія, Латвія, Литва, Словенія) - Угоди про вільну торгівлю. Дія Тимчасових угод і Угод про вільну торгівлю припинилося при вступі в силу Європейських угод.

Хоча країни Центральної та Східної Європи знижували свої торгові бар'єри повільніше, ніж ЄС, до січня 2000 року експорт практично всіх промислових товарів з країн Євросоюзу до держав Центральної та Східної Європи здійснювався по безмитній схемою. Виняток було зроблено для Польщі на конкретні товари автомобільної промисловості (їй дозволено знижувати тарифи поступово і протягом тривалого часу) і Угорщини щодо продукції сталеливарної промисловості.

В Європейські угоди включені особливі положення, що стосуються «чутливих» галузей виробництва. Так, в січні 1997 р ЄС зняв імпортні мита на товари текстильної промисловості, які ввозяться з країн Центральної та Східної Європи, а в січні 1998 р скасував всі кількісні обмеження. Країни Центральної та Східної Європи в свою чергу знижували імпортні мита на

текстильні вироби з держав ЄС поступово, аж до січня 2000 У угодах передбачалася також поступова лібералізація взаємної торгівлі продукцією сільського господарства і рибальства, при цьому січень 2002 був встановлений в якості терміну скасування всіх тарифів і кількісних обмежень.

Завдяки регіональному інтегруванню з Західною Європою країни Центральної та Східної Європи приєднуються до найбільшого в світі ринку. Крім того, вони введуть спільні тарифи ЄС, які нерідко нижче, ніж їхні нинішні імпорتنі тарифи на товари з третіх країн, які не є членами ЄС і Центральноєвропейської угоди про вільну торгівлю (CEFTA), яку можна розглядати як доповнення до Європейських угод.

Позитивним результатом виконання угод про вільну торгівлю став стабільний і передбачуваний характер, який отримала торговельна політика країн Центральноєвропейського регіону. Заборона одностороннього підвищення митних зборів, закріплених угодою, гарантує національним виробникам та іноземним інвесторам, які використовують імпорту сировину, матеріали та комплектуючі вироби, стабільні умови діяльності на національних ринках країн-учасниць ЄС. В результаті поетапного зниження імпорتنих мит на основі реалізації угоди про вільну торгівлю і домовленостей «Уругвайського раунду» відбулось прискорене зростання імпорту цих країн в порівнянні з експортом, так як його лібералізація була здійснена раніше. Це в свою чергу могло збільшити торговий дефіцит країн Центральної Європи з країнами Західної Європи. За час дії угоди про вільну торгівлю країни в помірному темпі користувалися додатковими засобами захисту внутрішнього ринку на підставі застережень, які припускали тимчасовий відхід від узгодженого графіка лібералізації. Укладення угоди про вільну торгівлю в поєднанні з приєднанням до рішень «Уругвайського раунду» поставило з усією гостротою проблему підвищення конкурентоспроможності виробів країн ЦЄ. Передбачалося, що якщо за пільговий період (до повного створення зони вільної торгівлі) країни регіону не зможуть розширити виробництво і експорт конкурентоспроможних товарів, то в світовій економіці вони зберігають своє становище в якості

постачальників головним чином енерго- і металомістких виробів і екологічно шкідливих продуктів.

Важливим принципом діяльності СЕФТА стало те, що внутрішні ринки відкриваються не для конкуренції, а для того, щоб доповнювати один одного. В даний час розвиток експорту країн Центральної Європи стримується й не так зовнішніми бар'єрами, скільки внутрішніми труднощами, породженими перебудовою їх економік. Угода створила сприятливі торгово-економічні умови для розвитку експорту країн Центральної Європи, однак тільки лібералізація зовнішньоекономічної сфери виявилася недостатньою для вирішення проблем розвитку експорту, підвищення конкурентоспроможності промислових товарів, зміни структури економіки.

Професор Я. Смітс зазначає, що підходи до формування європейського приватного права можна розділити на три категорії, з характерним формування правил та принципів для кожної з них. Вчений виділяє перший підхід до формування європейського приватного права – гармонізацію шляхом прийняття директив Європейського Союзу як найбільш відомий метод, зокрема, в такий спосіб було сформовано єдині правила захисту прав споживачів: прикладом цього є Директиви про відповідальність за якість продукції (1986 р.), про надання споживчих кредитів (1986 р.), про перевезення (1990 р.), про несправедливі умови споживчих договорів (1993 р.). Проте дія цих правил обмежена: директиви застосовуються в європейському приватному праві в чітко визначених сферах відносин.

Другим підходом до формування приватного права ЄС професор Я. Смітс визначає як гармонізацію шляхом укладення договорів, які мають обов'язкову юридичну силу, однак для дії такого договору необхідна одностайність серед країн, які його ратифікують, що повертає нас до інструментів міжнародних конвенцій, що за визначених вище причин вже не зможуть бути відповідним регулятором приватно-правових відносин. Таким чином, договори не можуть відігравати основну роль в уніфікації приватного права.

Третім підходом, на думку вченого є створення єдиного Європейського цивільного кодексу з огляду на рішення Європейського парламенту, які

закликали до «уніфікації приватного права в сферах, які мають важливе значення для розвитку внутрішнього ринку», а особливої уваги потребує діяльність комісії Ландо з кодифікації «Принципів європейського договірного права» [4]. Розроблені комісією Ландо «Принципи європейського договірного права» мають статус «м'якого права». А на думку багатьох учених, є підґрунтям для Європейського цивільного кодексу, який вже матиме статус не м'якого права, а документа, ухваленого компетентними інститутами Союзу, який має обов'язкову юридичну силу. [5].

Робоча група з Європейського Цивільного кодексу, яку очолив професор Христіан фон Бар також розгорнула широкомасштабну роботу зі створення деталізованого масиву норм з усіх інститутів цивільного права та яка представила текст двох частин Європейських принципів договірного права [6]. Дані принципи підлягають застосуванню, якщо сторони дійшли згоди про це прямо або побічно (у тому числі шляхом посилання на «загальні принципи права», «*lex mercatoria*» і т.п.). Однак на цих основних дослідженнях діяльність ЄС у сфері виокремлення приватного права не обмежується. Останньою ініціативою у цій сфері є створення у 2004 році Об'єднаної мережі по Європейському приватному праву (Join Network on European Private Law), до якої увійшла низка провідних науковців, у тому числі і з Групи щодо вивчення Європейського цивільного кодексу та наукової групи Європейської дослідницької групи чинного приватного права ЄС (European Research Group on Existing EC Private Law (Acquis Group)). Результатом роботи цієї групи стала розробка у 2008 році «Проекту Загальної системи підходів» (Draft Common Frame of Reference – DCFR) [7].

Відомі вчені проф. Є.О. Харитонов та проф. О.І. Харитонова визначають, що ідеться не про створення акту законодавства, а про науково-прикладний проект порівняльно-правового характеру, що має сприяти вивченню та розумінню приватного права в країнах-членах ЄС. Зокрема, він призначений показати, наскільки схожими є одна на одну національні системи приватного права, які можна розглядати як регіональний прояв загальної європейської спадщини. Завданням DCFR є наочно довести факт існування європейського приватного права, згадавши про відносно незначну

кількість випадків, у яких різні правопорядки дають різні відповіді на загальні питання. Таким чином, DCFR розглядається як такий документ, що може надати ідеям європейського приватного права нове підґрунтя, що підвищує взаєморозуміння та сприяє колективному обговоренню проблем приватного права в Європі [8].

Таким чином, у рамках внутрішнього ринку ЄС без торговельних обмежень приватне право ЄС знаходиться у процесі формування постійно з огляду на динамізм приватно-правових відносин. Очевидною є потреба стимулювати виникнення правих норм. Проект Загальної системи підходів (DCFR) відіграє важливу роль не тільки в контрактному праві, але також у праві власності, деліктному праві, в цілому у приватному праві ЄС. Питання стосовно того, як владні інституції зможуть запровадити виконання норм, не повинно бути орієнтиром у існуванні приватного права ЄС, адже його формування відбувається постійно та тоді, коли це дійсно потрібно.

Нині також відбувається пошук правової бази для запровадження Європейського цивільного кодексу в праві ЄС. Питання створення Європейського цивільного кодексу є більше політичним, ніж юридичним. Вони полягають у недостатньо ясній картині майбутнього утворення, його спрямованості. Ці фундаментальні причини невиділення приватного права ЄС є похідними від нез'ясованості питання конфедеративного чи федеративного майбутнього ЄС.

Розвиток та функціонування приватного права ЄС в цілому виглядає як досить суперечливий процес; сприймається дуже неоднозначно як різними інституціями Союзу, так і державами-членами. На цей процес накладають свій відбиток особливості структури і функціонування Європейського союзу, розподіл компетенції між його органами, закріплені міжнародно-правовими актами. Проте твердження, що ідея створення приватного права ЄС досі не вийшла за межі розробки правил технічного характеру, тому що вони не впливають на формування традиційної системи, не може існувати далі. Це підводить до висновку стосовно створення приватного права ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sjef van Erp. European Private Law: Postmodern Dilemmas and Choices. Towards a Method of Adequate Comparative Legal Analysis // Electronic Journal of Comparative Law. Vol. 3.1. August, 1999. –
2. Constanze Semmelmann, «The Public-Private Divide in European Union Law or an Overkill of Functionalism», Maastricht Faculty of Law Working Paper. – No. 2012/12. – P. 242 .
3. Remien O. European private international law, the European Community and its emerging area of freedom, security and justice // Common market law rev. 2001. Vol. 38. № 1. - P. 53 – 86.
4. Principles of European Contract Law. – Part 1 / ed. by O. Lando. – Nijhoff, 1995.
5. Смітс Я. Європейське приватне право як змішана правова система // Я. Смітс Європейське право. – 2012. – № 2 – 4. – с.215-225.
6. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR), Outline Edition / Ed. by C. von Bar, E. Clive, H. et al. , 2009
7. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://webh01.ua.ac.be/storme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf
8. Харитонов Є. О., Харитонova О. І.. Принципи цивільного права України в контексті їхнього співвідношення з DCFR // Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova. Актуальні проблеми держави і права. – 2015. – Вип. 75. – С. 302–309.
9. Виноградов А.А. Договорное право ЕС завтрашний день Евросоюза // А.А. Виноградов. 2011. – Вестник МГИМО Университета. – Вып. 5 – с. 248-250.

Волкова Дарія Євгенівна,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

«НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»

Євроінтеграційні прагнення України тісно пов'язані з удосконаленням національного законодавства у відповідності з європейськими стандартами. У цих тезах хотілося б звернути увагу на ті європейські документи, яким має відповідати конституційне законодавство України про громадські організації,

коли держава стане членом ЄС. Не усі вони видані органами ЄС, однак усі застосовуються у державах-членах ЄС.

Основним документом, за допомогою якого у Європі здійснюється захист прав людини, є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Стаття 11 Конвенції передбачає як право на асоціацію, так і можливі винятки з нього: «1. Кожен має право на свободу мирних зборів і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право утворювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів. 2. Здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб». Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави» [1]. Конвенцію Україна ратифікувала 1997 р.

Переходячи до розгляду документів Ради Європи про утворення та діяльність громадських організацій, зазначимо, що вони є унікальними – на світовому рівні аналогічних документів не існує.

Рада Європи вперше висловила зацікавленість у розвитку неурядових організацій на європейському континенті 1951 р. – було визнано важливість діяльності неурядових організацій, кожній у своїй окремій сфері, та їхнього внеску в діяльність Ради Європи.

Першим стандартом у цій сфері стала Європейська конвенція про визнання юридичними особами міжнародних неурядових організацій 1986 р. (поки що не ратифікована Україною).

Хронологічно наступним європейським стандартом, у якому йдеться про утворення громадських організацій, є Фундаментальні принципи статусу неурядових організацій в Європі, прийняті учасниками багатосторонньої зустрічі, організованої Радою Європи 5 липня 2002 р., із Пояснювальним меморандумом до них [2]. Цей документ не є міжнародним договором, а отже, не може розглядатись як такий, що в перспективі буде ратифікований Україною, але знов-таки виконання його норм дозволить долучитися до

узагальненого багаторічного демократичного досвіду функціонування громадських організацій у європейських демократіях «зі стажем».

Хронологічно останнім та найбільш впливовим європейським стандартом, що стосується всіх без винятку неурядових організацій, є Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій у Європі № CM/Rec(2007)14. Ця Рекомендація не є міжнародним договором України [3], однак процеси євроінтеграції обумовлюють доцільність її використання в національному законодавстві.

Крім документів Ради Європи, на сучасному етапі на Європейському континенті для держав-членів Європейського Союзу (ЄС) є обов'язковими акти органів ЄС. Що ж до України, то вона послідовно робить кроки в євроінтеграційному напрямку.

В ЄС свободу асоціацій для кожної фізичної особи передбачає Хартія основних прав Європейського Союзу 2000 р. Її поки що не ратифіковано Україною, але слід зазначити, що при внесенні змін та доповнень до Конституції України в частині свободи об'єднань доцільно буде враховувати і її положення. Проте щодо громадських організацій таких норм немає – більшість з положень, що не мають аналогів у Конституції України, стосуються політичних партій.

Хартія основних прав Європейського Союзу 2000 р. присвячує аналізованому питанню ст. 12 «Свобода зборів та асоціацій». Ця стаття містить дві частини:

«1. Кожна людина має право на свободу мирних зборів і на свободу асоціацій з іншими на всіх рівнях, зокрема, в політичному, профспілковому і суспільному житті, що передбачає право кожної людини утворювати спільно з іншими професійні спілки і вступати до них для захисту своїх інтересів.

2. Політичні партії, що діють на рівні Європейського Союзу, сприяють вираженню політичної волі громадян Союзу» [4].

Ратифікація Хартії основних прав Європейського Союзу 2000 р. є близькою перспективою для України. Адже починаючи з 2004 р. діє Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до

законодавства Європейського Союзу. Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом (ЄС) до держав, які мають намір вступити до нього.

Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу як невід'ємну частину має Перелік актів законодавства України та *acquis* Європейського Союзу в пріоритетних сферах адаптації. Жоден із цих актів безпосередньо не стосується громадських організацій (або неурядових організацій).

Необхідно зазначити, що *acquis communautaire* наразі нараховує понад 30 розділів, більшість з яких належить до трудового права (соціальна політика), митного права (свобода переміщення людей, свобода переміщення товарів), господарського права (добросовісна конкуренція), цивільного права (захист прав споживачів), податкового права (питання оподаткування, фінансовий контроль). Що ж до конституційного права, то жоден з його інститутів не включено до цих 30 розділів. Слід відмітити вірність такого підходу. Адже саме норми конституційного права відображають національну самобутність, особливості історичного розвитку, принципи національного конституціоналізму. Уніфікація в цій сфері може стати загрозою для уніфікації засад державного ладу, загрозою для зникнення в громадян держав-членів ЄС національної самосвідомості, яка виступає важливим елементом національної ідентичності (деякі вчені, однак, вважають, що процес формування європейської ідентичності почався тільки нещодавно і, з огляду на це, поки що не може бути загрозою національній ідентичності).

Отже, навіть цей стислий огляд надає підстави резюмувати, що регламентація утворення та діяльності громадських організацій (або їх аналогів) належить до відання держав-членів ЄС відповідно до такого загального принципу права ЄС, як принцип субсидіарності. Вірність цього висновку підтверджує і той факт, що Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу не передбачає адаптаційних заходів щодо конституційного законодавства про громадські організації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі (Прийнято учасниками багатосторонньої зустрічі, організованої Радою Європи), Страсбург, 5 липня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_209&p=1282279540530744
3. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій у Європі № CM/Rec(2007)14. (неофіц. переклад) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/23578>
4. Хартія основних прав Європейського Союзу 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_524

Довгань Галина Віталіївна,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

«АКТИ ВТОРИННОГО ПРАВА ЄС ЯК ПРЕДМЕТ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ: ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ТРИБУНАЛУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА»

Із підписанням Угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, та тимчасовим застосуванням частини її положень з 1 січня 2016 р., відбулося розширення системи джерел права України шляхом включення до неї *acquis communautaire*. Очевидним є той факт, що співіснування правової системи ЄС та національної правової системи зумовлює виникнення численних правових колізій. Серед іншого, це стосується співвідношення різних правових актів ЄС та національного законодавства. Доцільним видається вивчення досвіду держав-членів ЄС, які вже напрацювали певну базу можливих розв'язань тих колізій, які без виключень виникають у кожній державі, в якій діє *acquis communautaire*. На особливу увагу в цьому контексті заслуговує практика Конституційного Трибуналу Республіки Польща (далі – КТ). Саме цей суд вперше в ЄС

розглянув по суті справу щодо відповідності правового акту ЄС національному законодавству, зокрема Конституції Республіки Польща (далі – Конституція РП).

Згідно із ст. 263 Договору про функціонування ЄС лише Європейський Суд Справедливості (далі – ЄСС) уповноважений контролювати дійсність актів, виданих інститутами ЄС. [1]. Це положення було деталізоване у практиці ЄСС. Наприклад, у рішенні у справі Foto-Frost вказано, що національні суди не мають повноважень визнавати правовий акт ЄС недійсним (п. 20). Це аргументовано тим, що: «Одне із основних завдань ЄСС – це забезпечення однакового застосування права ЄС національними судами. Розбіжності між судами держав-членів щодо дійсності правових актів ЄС ставитиме під загрозу єдність правового порядку ЄС та буде применшувати фундаментальну вимогу правової визначеності» (п. 15) [2].

Д. Лещикевич вважає помилковим робити висновок на основі рішення у справі Foto-Frost про неможливість здійснення національними судами конституційного контролю щодо актів вторинного права ЄС. На її думку, надання їм таких можливостей впливає із пріоритетності основних прав в ЄС щодо принципу однакового застосування права ЄС. Наголошується, що у справі Foto-Frost слід розмежовувати «контроль» від «визнання недійсності». Вона звертає увагу на те, що, попри те, що національні суди не можуть визнати акт вторинного права ЄС недійсним, це не означає, що вони не можуть здійснювати щодо нього контролю [3, с. 82].

Проте, в той час, як взірцем контролю для ЄСС є право ЄС та міжнародне право, національні органи конституційного контролю прагнуть забезпечити верховенство конституції у національному правопорядку. Вирішення проблем співвідношення джерел права ЄС та держав-членів дещо полегшується, якщо колізійні правила закріплені у конституції. Але і в цій ситуації складно дати однозначну відповідь на питання, яким чином слід діяти у випадку виникнення сумнівів щодо відповідності акта вторинного права ЄС національному законодавству, і в першу чергу конституції.

Згідно із ст. 8 Конституція є найвищим правом Республіки Польща. У ст. 9 передбачено, що Республіка Польща дотримується міжнародного права,

яке є для неї обов'язковим. Єдиним положенням Конституції РП, в якому згадується про вторинне право ЄС, є ч. 3 ст. 91, у якій передбачено, що: «Якщо це передбачено у ратифікованому Республікою Польща договорі, який є установчим для міжнародної організації, створюване нею право застосовується безпосередньо, а у випадку колізії із законами має пріоритет щодо них» [4].

КТ здійснює абстрактний та конкретний конституційний контроль. У постанові КТ від 17.12.2009 р. (справа U 6/08) судді вказали на те, що акти вторинного права ЄС не можуть бути предметом абстрактного контролю, оскільки в Конституції РП міститься вичерпний перелік джерел права, які підлягають такому контролю; ці акти до нього не входять [5].

Допустимість конституційного контролю правового акту ЄС в порядку розгляду конституційної скарги стала предметом аналізу КТ у 2011 р. при розгляді справи, яка стосувалася Регламенту Ради № 44/2001 від 22.12.2000 р. про юрисдикцію та визнання судових рішень, а також їх виконання у цивільних та господарських справах. Це була перша справа, в якій КТ досліджував конституційність правового акту ЄС, хоча Польща вже сім років була членом ЄС.

Суддям необхідно було дати відповіді на питання: чи наділений КТ повноваженнями щодо перевірки конституційності правових актів ЄС та чи можуть бути предметом конституційної скарги правові акти ЄС.

Судді зазначили, що предметом контролю може бути будь який нормативний акт, який був підставою для прийняття остаточного рішення судом або органом адміністрації щодо прав, свобод чи обов'язків скаржника, передбачених Конституцією РП (п. 1.2).

У рішенні зазначено, що у ч. 3 ст. 91 закріплено пріоритет положень регламенту у випадку колізії із законами. Проте, з огляду на зміст ч. 1 ст. 8, Конституція РП є правовим актом вищої юридичної сили і має пріоритет щодо всіх правових актів, які діють у правопорядку Польщі, у тому числі і джерел права ЄС. Беручи це до уваги, КТ визнав допустимим контроль відповідності регламентів Конституції РП [6].

Варто підкреслити, що серед польських науковців немає єдності щодо того, як діяти у випадку колізії між нормами права ЄС та Конституцією РП.

Визнаючи можливість виникнення конфлікту компетенцій, КТ наголосив у подальшій частині рішення на необхідності розмежування компетенції КТ та ЄСС. В той час, як ЄСС контролює відповідність актів вторинного права ЄС установчим договорам, КТ контролює їх відповідність Конституції (п. 2.3). КТ звернув увагу на те, що ЄСС стоїть на сторожі права ЄС, у свою чергу, КТ повинен те саме робити щодо Конституції РП (п. 2.4). КТ повинен бути судом «останнього слова» у справах, які стосуються Конституції РП (п. 2.4) [6].

Важливим питанням було визначення того, у чому саме може полягати невідповідність Конституції актів вторинного права ЄС у порядку розгляду конституційної скарги. Судді зазначили, що особа повинна довести, що оскаржуваний акт істотно знижує рівень охорони прав і свобод у порівнянні з тим, який гарантує Конституція РП. (п. 8.5) [6].

На думку А. Вирозумської, хоча КТ і допустив можливість конституційного контролю правових актів ЄС, але водночас суттєво її обмежив, встановивши критерії прийнятності конституційної скарги [7, с. 490].

На основі проведеного аналізу можна зробити наступні висновки:

1. Серед європейських органів конституційного контролю, КТ першим зважився розглянути по суті складне в юридичному аспекті і делікатне у політичному питання: співвідношення актів вторинного права ЄС та національної конституції. У своєму рішенні від 16.11.2011 р. судді допустили можливість контролю відповідності регламенту ЄС Конституції РП. Вони наголосили, що регламент ЄС відповідає ознакам нормативного акту і тому може бути предметом конституційної скарги. На їх думку, при виявленні колізії між цими нормативними актами, пріоритет матиме Конституція РП. Саме вона визнана правовим стандартом у сфері прав людини у національному правопорядку Польщі. Таким чином, КТ проголосив пріоритет національних конституційних прав і свобод над правом ЄС крізь призму верховенства Конституції у національній системі джерел права. Тим самим, судді КТ зайняли протилежну ЄСС позицію, долучившись до «групи»

конституційних судів, які заперечують абсолютний характер принципу верховенства права ЄС та відстоюють національну конституційну ідентичність. Прикметно, що у рішенні є посилання на рішення Федерального конституційного суду ФРН, який вже тривалий час виступає головним опонентом ЄСС у ЄС.

2. У проаналізованій справі КТ не виявив суперечності регламенту Конституції РП. Але виникає питання: якби судді діяли у протилежному випадку? Адже, найбільш складним питанням є не визначення того, яка норма матиме пріоритет у випадку колізії, а як визначити правові наслідки рішення про невідповідність акту вторинного права ЄС положенням конституції. Вочевидь, при цьому слід враховувати зобов'язання держави як члена ЄС. Будучи членом ЄС, держави автоматично визнали засадничі принципи права ЄС – верховенство права ЄС та його пряму дію. При визначенні співвідношення національного законодавства та правових актів ЄС держави повинні зважати на практику ЄСС, яка з моменту вступу до ЄС стає частиною системи джерел права. В ЄС діє ефективний механізм впливу на держави, які не дотримуються права ЄС. Все це «стримує» органи конституційного контролю від винесення рішень, які би «розхитували» правопорядок ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A12007L%2FTXT>

2. Foto-Frost v. Hauptzollamt Lübeck-Ost [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/

3. Wójtowicz K. Sądy konstytucyjne wobec prawa Unii Europejskiej / K. Wójtowicz. - Warszawa: Wydawnictwo Trybunału Konstytucyjnego, 2013.- 460 s.

4. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>

5. Postanowienie z dnia 17 grudnia 2009 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://trybunal.gov.pl/sprawy-w-trybunale/katalog/>

6. Wyrok z dnia 16 listopada 2011 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://trybunal.gov.pl/sprawy-w-trybunale/katalog/>

7. Barcz J. Instytucje i prawo Unii Europejskiej / J. Barcz, M. Górka, A. Wyrozumska. - Warszawa : LexisNexis, 2012. – 500 s.

Мушак Наталія Богданівна,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри європейського і
порівняльного права Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

«ВПЛИВ ШЕНГЕНСЬКОГО ПРАВА НА РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ»

Одним з пріоритетних напрямків зовнішньополітичної діяльності Європейського Союзу (ЄС) є координація спільної імміграційної політики держав-членів (СІП). У рамках СІП Союзом визначено основні сфери її реалізації: співробітництво держав-членів у питаннях, пов'язаних із регулюванням імміграції та наданням притулку; співпраця у сфері управління зовнішніми кордонами; співпраця правоохоронних органів держав-членів ЄС у сфері внутрішньої безпеки в межах Шенгенської інформаційної та Візової інформаційної систем; співробітництво держав-членів щодо проведення ними спільної візової політики з третіми країнами.

Правовими інструментами реалізації державами-членами ЄС спільної візової політики у відносинах із Україною є низка міжнародних документів між Україною та ЄС, з одного боку, і Україною та державами-членами ЄС, з іншого, що регулюють співпрацю у візовій сфері. До таких інструментів належать: Угода про реадмісію від 18 червня 2007 р. [1]; Угода про спрощення оформлення віз від 18 червня 2007 р. [2] та Угода про внесення змін до Угоди між Україною та ЄС про спрощення оформлення віз від 23 липня 2012 р. [3]; План дій щодо лібералізації візового режиму 2010 р. [4]; двосторонні міжнародні договори, укладені Україною із державами-членами ЄС, що регулюють питання, пов'язані з наданням можливостей громадянам України пересуватися територією окремих держав-членів ЄС.

Усі перелічені міжнародні документи водночас є частиною зовнішніх правових інструментів співробітництва між Україною та ЄС у реалізації візової політики ЄС щодо громадян нашої держави. Вагоме значення ухвалених документів пояснюється тим, що вони є практичними кроками у напрямі встановлення безвізового режиму між Україною та Європейським Союзом, оскільки такі документи спрямовані на вдосконалення існуючих

процедур видачі віз, порядку спрощення режиму поїздок громадян України до держав-членів ЄС. До того ж вони сприяють подальшому розвитку відносин між Україною і Євросоюзом, інтенсифікації контактів у різноманітних сферах співробітництва (наприклад, соціально-економічній, культурно-гуманітарній та ін.). Врешті-решт, Україна відповідатиме усім гармонізованим правилам, умовам та основним процедурним аспектам, встановлених державами-членами Європейського Союзу у реалізації ними спільної візової політики у відносинах із Україною.

Одним із правових інструментів реалізації зазначеної політики ЄС щодо України є укладена 18 червня 2007 р. *Угода про реадмісію, що* регулює процедури, пов'язані з ідентифікацією та поверненням громадян України та третіх країн, осіб без громадянства, які потрапили або перебувають на території держав-членів ЄС нелегально. Угодою передбачені звичайна і прискорена процедури реадмісії (розділ II ст. 5-9), визначаються документи, що підтверджують походження нелегального мігранта (ст.ст. 6, 7), встановлюються часові рамки виконання запитів щодо реадмісії (ст.8) тощо.

Окрім Угоди про реадмісію 2007 р. дієвими правовими інструментами України на її шляху до лібералізації візового режиму з Європейським Союзом є укладені нашою державою із державами-членами Європейського Союзу міжнародні угоди про місцевий прикордонний рух. Укладення ЄС з Україною даного виду міжнародних угод стало першим практичним кроком Європейського Союзу у відповідь на введення в односторонньому порядку Україною безвізового режиму для громадян держав-членів Європейського Союзу у 2005 р. Указом Президента України від 26 липня 2005 р. було встановлено, що, починаючи з 01 вересня 2005 р. запроваджується безвізовий режим в'їзду в Україну та транзитного проїзду через територію України для громадян держав - членів Європейського Союзу, Швейцарської Конфедерації та Князівства Ліхтенштейн, якщо термін перебування їх в Україні не перевищуватиме 90 днів [5].

Правовою основою для укладання договорів про місцевий прикордонний рух є Регламент № 1931/2006/ЄС, ухвалений Європарламентом та Радою ЄС стосовно спрощення руху осіб у

прикордонній зоні на зовнішніх кордонах держав-членів ЄС з третіми країнами. Згідно з документом держави-члени Європейського Союзу отримали повноваження підписувати двосторонні угоди про прикордонний рух із третіми країнами з метою запровадження єдиного режиму руху осіб у прикордонній зоні (п. 2 ст. 13).

Також важливе значення для укладення угод про місцевий прикордонний рух мала Політична декларація щодо угод про місцевий прикордонний рух, що містилася в Угоді між Україною та Європейським співтовариством про спрощення оформлення віз від 18.06.2007 р. [6]. Відповідно до Декларації уряду Угорщини, Словаччини, Польщі та Румунії заявили про своє бажання розпочати переговори стосовно укладання двосторонніх угод із Україною з метою імплементації режиму місцевого прикордонного руху, визначеного Правилами Європейської Ради. Вони були ухвалені 05 жовтня 2006 р., і встановлюють правила місцевого прикордонного руху на зовнішніх сухопутних кордонах держав-членів ЄС та доповнюють Конвенцію 1990 р. про застосування Шенгенської угоди від 14 червня 1985 р.

У зв'язку з цим у 2007 р. Україною було ініційовано переговорний процес з Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією стосовно укладення двосторонніх угод про місцевий прикордонний рух. На сьогодні такі угоди підписані з усіма вище переліченими державами-членами ЄС: Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про правила місцевого прикордонного руху від 18.09.2007 р. (набрала чинності 11.01.2008 р.) ; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила місцевого прикордонного руху від 28.03.2008 р. (набрала чинності 01.07.2009 р.); Угода між Україною та Словацькою Республікою про місцевий прикордонний рух від 30.05.2008 р. (набрала чинності 27.09.2008 р.); Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про місцевий прикордонний рух від 02.10.2014 р.

Відповідно до цих угод громадяни України мають право реалізувати власну свободу пересування територією прикордонної зони відповідглі держави-члену Євросоюзу. Такими можливостями мають змогу скористатися

ті громадяни України, що проживають принаймні 3 роки постійно (далі - прикордонні жителі) у населених пунктах уздовж державного кордону. Вони мають право в'їздити на територію прикордонної зони та перебувати на ній за наявності дозволу на спрощений перетин кордону без будь-яких інших додаткових дозволів.

Дія угод поширюється на подружжя, неповнолітніх або утримуваних повнолітніх дітей (у тому числі усиновлених або виховуваних дітей), а також на неповнолітніх дітей або утримуваних повнолітніх дітей подружжя (у тому числі усиновлених або виховуваних дітей) особи, якій дозволяється в'їзд на територію прикордонної зони та перебування на ній. При цьому важливо підкреслити, що правом на спрощений перетин кордону зазначені категорії громадян України мають змогу скористатися навіть за умови, якщо вони постійно проживали у прикордонній зоні менш, ніж 3 роки.

В укладених Україною з державами-членами ЄС угодах про місцевий прикордонний рух є цілий ряд спільних правових положень щодо правил та процедури перетину кордону громадянами договірних сторін, які є однаковими за змістом, формою та структурою. Серед них: 1) встановлення сплати збору за надання дозволу у сумі – 20 євро (ст. 9 Угоди з Польщею), (ст. 6 Угоди з Словаччиною), (ст. 2 Угоди з Угорщиною); 2) відповідність вимогам щодо отримання дозволу (ст.6 Угоди з Словаччиною), (ст.4 Угоди з Польщею), (ст.2 Угоди з Угорщиною); 3) можливість укладення угод на невизначений термін та внесення змін та доповнень до угод (ст. 10 Угоди з Словаччиною), (ст.6 Угоди з Польщею), (ст.8 Угоди з Угорщиною) тощо.

Таким чином, шляхом укладання міжнародних договорів з ЄС та державами-членами Союзу, ухвалення Плану дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС, актів з їх реалізації Україна долучається до виконання Шенгенського аспис Союзу, що створює передумови для забезпечення свободи руху громадян України територією Євросоюзу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one Part, and Ukraine, of the other Part. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://glavcom.ua/pub/2012_11_19_EU_Ukraine_Association_Agreement_English.pdf
2. **Закон** України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб від 15 січня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_851
3. **Закон** України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз» від 15 січня 2008 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/117-17>
4. План дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України від 22 листопада 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=244813273&cat_id=223280190&ctime=1324569897648
5. Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit, Prague, 07 May 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/107589.pdf
6. EU-Ukraine Association Agenda to prepare and facilitate the implementation of the Association Agreement, XIII meeting of Ukraine-EU Cooperation Council (Luxembourg, 16 June 2009). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/page/open/id/2920>

Селезньов Віталій Євгенійович,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
Європейського Союзу та порівняльного правознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

«ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ»

Як суб'єкт європейської системи захисту прав людини Україна має керуватися засадами, що ґрунтуються на дотриманні норм і принципів європейського права та міжнародного права, закріплених у Статуті ООН, Міжнародному біллі прав людини, Гельсінському Заключному акті ОБСЄ, Паризькій хартії для нової Європи, договорах Ради Європи, рішеннях ЄСПЛ, Хартії ЄС про основні права, та інших документах, що визначають права

людини в Європі. Декларація про державний суверенітет України в розділі X «Міжнародні відносини» зазначає, що Україна визнає перевагу загальнолюдських цінностей над класовими, пріоритет загальноновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права [1], а, отже, і пріоритет таких цінностей, як права людини, демократія і верховенство права, мир і безпека у світі, економічна свобода і відповідальність держав, єдність і цілісність світу [2, с. 577].

Важливе значення у побудові сучасної правової і демократичної держави відіграє міждержавне співробітництво у сфері захисту прав та свобод людини. Можна погодитись із думкою М. М. Антоновича, що Україна, «як член міжнародної системи захисту прав людини зобов'язана дотримуватись міжнародних стандартів щодо прав людини та забезпечувати колективні права, серед яких права національних меншин та корінних народів та інші права, через імплементацію міжнародних норм з прав людини у внутрішній правопорядок, реалізацію цих норм та контроль за їхнім дотриманням, а у випадку порушення прав людини – через забезпечення справедливого відшкодування» [3, с. 87].

На думку В. В. Дудченко демократична трансформація українського суспільства та широкомасштабна правова реформа своєю метою, перш за все, мають входження країни у систему світових цінностей [4, с. 76]. Україна *de jure* є учасницею сучасної універсальної системи захисту прав людини ще з 1945 р., коли було підписано Статут ООН, а також, починаючи із 1992 р. є учасницею європейської системи захисту прав людини, коли Україна вступила до НБСЄ/ОБСЄ, а пізніше і до Ради Європи – у 1995 р. На сьогодні Україною було підписано і ратифіковано значну кількість універсальних та європейських договорів з прав людини, проте враховуючи кількість справ щодо України в ЄСПЛ, а також критику ЄС та органів Ради Європи, проблема дотримання прав людини залишається однією з найактуальніших.

Становлення і розвиток принципів і норм європейського права прав людини з неминучістю ставить питання про їхнє співвідношення з внутрішньодержавним законодавством України, зокрема, і з правовою системою України в цілому. Дане питання вирішується залежно від того, що

являє собою європейське право в цілому на певному етапі свого розвитку і яке ставлення до нього різних суб'єктів права.

Завдяки еволюційному підходу, сформоване європейськими правозахисними інституціями, європейське право, наднаціональне право і національні правові системи постійно розвиваються, змінюються їхні принципи і норми, об'єкти і методи правового регулювання, сфера дії. Все це впливає на характер взаємодії європейського права прав людини, наднаціонального та національного права і перетворює питання про їх співвідношення в цілому і в галузі прав людини, зокрема в найгострішу теоретичну і практичну проблему.

Україна, яка набула членство у Раді Європи 9 листопада 1995 р. взяла тим самим на себе зобов'язання визнавати «принцип верховенства права та принцип, в силу якого будь-яка особа, що перебуває під її юрисдикцією, має користуватися правами людини і основними свободами». На думку Ю. М. Оборотова «спроби долучити Україну до західного правового досвіду, використовуючи наздоганяючу модель модернізації, приречені на невдачу в силу антиіндивідуалістичної спрямованості нашого соціального життя, сформованого менталітету, традицій, цінностей і нормативів, що визначають специфічне ставлення до права, його ролі в житті особистості і суспільства» [5, с. 25].

Оцінюючи результати співробітництва з Радою Європи і те, що, на теперішній час, майже 19 років Україна є повноправним членом Ради Європи, на нашу думку, можна сміливо говорити про правильність зробленого вибору. Участь України в цій європейській організації диктується довгостроковими цілями та інтересами, в основі яких були і залишаються глибока прихильність загальноєвропейським ідеалам, впевненість у тому, що членство в Раді Європи допомагає здійснити становлення інститутів демократії та правової держави, затверджувати основні права і свободи людини.

Як зазначає, С. В. Шевчук приведення правової системи України у відповідність до мінімальних стандартів, які гарантуються ЄКПЛ та практикою ЄСПЛ з питань захисту прав людини, слід вважати європейським іспитом відданості правничої еліти європейським правовим ідеалам і цінностям [6, с. 8].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Декларація про державний суверенітет України // Права людини: Міжнародні договори України, декларації, документи / упоряд Ю. К. Качуренко. – 2-е вид. – К. : Юрінформ, 1992. – С. 7-12.
2. Колодій А. Політологія / А. Колодій, Л. Климанська, Я. Космина [та ін.]. – 2-е вид., перероб. та доп. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 644 с.
3. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: Теорія і практика / М. М. Антонович. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 384 с.
4. Дудченко В. В. Роль компаративістики в уніфікації права / В. В. Дудченко // Митна справа : науково-аналітичний журнал. – 2005. – № 6. – С. 76-79.
5. Оборотов Ю. М. Права людини та розвиток права / Ю. М. Оборотов // Актуальні проблеми політики. – О., 2001. – Вип. 12. – С. 23-28.
6. Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини / С. Шевчук. – К. : Реферат, 2002. – 344 с.

Черняк Юлія Валеріївна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

«ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ РЕГЛАМЕНТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І ГААЗЬКИХ КОНВЕНЦІЙ У СФЕРІ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ ТА ЗАХИСТУ ДІТЕЙ»

До набуття чинності регламентами Європейського Союзу питання міжнародного захисту дитини та вирішення міжнародних сімейно-правових спорів вже були достатньо всебічно врегульовані міжнародними правовими актами – насамперед, конвенціями, підготовленими під егідою Гаазької Конференції з міжнародного приватного права. Як наслідок, предметна сфера застосування Гаазьких конвенцій 1996, 1980 і 2007 років та регламентів ЄС –

регламенту *Brussels Ibis* [1] і Регламенту № 4/2009 [2], багато в чому співпадають. Питання взаємодії Гаазьких конвенцій з питань судового процесу та міжнародного захисту дітей і регламентів ЄС є дуже широким і передбачає, з'ясування низки аспектів, що мають не лише теоретичне, але й практичне значення.

1. Гаазькі конвенції та практика їх застосування стали основою положень Регламентів ЄС. Приміром, по відношенню до регламенту *Brussels Ibis* ця теза неодноразово підкреслюється не лише на рівні доктрини, але й у рішеннях ЄСJ («невід'ємний аспект нормотворчої історії регламенту – це його істотний зв'язок із Гаазькою конвенцією 1996 р.» [3]. Як наслідок, ЄСJ вважає за доречне звертатися при тлумаченні норм регламенту *Brussels Ibis* також і до правил Гаазької конвенції 1996 та *travaux preparatoires* (підготовчих матеріалів).

2. Прийнявши свої власні акти, ЄС продовжує активно співробітничати з Гаазькою конференцією з міжнародного приватного права. При цьому важливість такого співробітництва наголошується у Програмах розвитку ЄС. Так, «Гаазька Програма» зобов'язала Комісію та Раду ЄС забезпечити узгодженість між актами ЄС та міжнародним правовим порядком і продовжувати розвивати співробітництво із міжнародними організаціями, такими як Гаазька Конференція з міжнародного приватного права і Рада Європи» (п.3.4.5.) [4]. У документі «Стокгольмська Програма» питання співробітництва між ЄС та Гаазькою Конференцією розглядається в розрізі взаємодії ЄС із третіми державами у сфері судового співробітництва у цивільних справах. Зокрема, вказувалося, що ЄС має використовувати своє членство у Гаазькій Конференції для сприяння найширшому можливому приєднанню до найбільш значимих Гаазьких конвенцій і пропонувати допомогу іншим державам у належній імплементації цих актів (3.5.) [5]. Вказані положення втілено також в документів, що безпосередньо стосується України, – в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 [6]. Зі змісту статті 24 цієї Угоди можемо зробити висновок, що задекларований Угодою

обов'язок сторін розвивати судове співробітництво у цивільних справах має здійснюватися «на основі відповідних багатосторонніх правових документів, зокрема конвенцій Гаазької конференції з міжнародного приватного права у сферах міжнародного правового співробітництва, судового процесу, а також захисту дітей». Зацікавленість України та ЄС у співробітництві на рівні Гаазьких конвенцій впливає у т.ч. із судової практики, яка констатує велику кількість міжнародних сімейних спорів, що пов'язані як з державою-членом ЄС, так і з Україною. Оскільки всі регламенти ЄС мають закритий характер, то ті питання, які охоплюються їх предметною сферою застосування, у взаємовідносинах із третіми державами мають регулюватися все ще за допомогою міжнародних конвенцій, у т.ч. Гаазьких. Альтернативою такого порядку регулювання може бути укладення двосторонніх угод між ЄС та Україною, у відповідності до Регламенту ЄС № 664/2009 від 7.07.2009 [7].

3. Враховуючи тісний зв'язок між актами ЄС та Гаазькими конвенціями, важливим є питання про те, яким чином ці правові акти співвідносяться між собою: вони є конкуруючими, альтернативними чи такими, що доповнюють один одного? На нашу думку, з правової точки зору існує суттєва відмінність між конкуренцією, що характеризує відносини між багатосторонніми конвенціями, ухваленими міжнародними організаціями, та конкуренцією, що існує між такими конвенціями і Регламентами ЄС. У першому випадку має місце конфлікт між двома джерелами права одного й того самого виду. Такий конфлікт зазвичай врегульовується правом міжнародних угод, з урахуванням положень Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23.05.1969. (ст. 30 «Застосування послідовно укладених договорів, які стосуються одного і того ж питання»). Питання співвідношення між багатосторонніми міжнародними конвенціями та актами ЄС є, на нашу думку, ілюстрацією конфлікту, в якому задіяно різні системи джерел права: з одного боку, джерела міжнародного права, а з іншого – джерела права Співтовариства (право ЄС).

4. Конфлікт між регламентами ЄС та Гаазькими конвенціями не може бути вирішено виключно за допомогою таких відомих правил, як *lex posterior* та *lex specialis*. Вирішальне значення мають прикінцеві положення

регламентів. Приміром, відносини Регламенту *Brussels IIbis* з іншими правовими актами врегульовано у Розділі V регламенту. Розділ включає п'ять великих за обсягом статей, що вже само по собі вказує на те, що питання взаємодії Регламенту з міжнародними правовими актами є непростим. Виходячи зі змісту ст. 59 (ч.1) регламенту, основний принцип з даного питання полягає у наступному: для держав-членів ЄС Регламент має вищу юридичну силу, ніж конвенції, які на момент набуття чинності Регламентом вже було укладено між двома і більше державами-членами та які стосуються тих самих питань, які врегульовано цим Регламентом. Таким чином, регламент регулює всі відносини між державами-членами ЄС, що охоплюються його предметною сферою, і замінює всі попередні конвенції, укладені між двома і більше державами-членами ЄС. З практичної точки зору, найскладнішим є питання застосування регламенту *Brussels IIbis* до відносин із третіми державами. Правова природа цього документа, його закритий характер дозволяють припускати, що якщо у справі залучено державу-член ЄС і одну чи декілька третіх держав, то ці відносини виходять за межі ЄС, а отже Регламент не буде застосовуватися і пріоритет матиме Гаазька конвенція про батьківську відповідальність 1996. Разом з цим, регламент містить статтю 61, яка встановлює певні винятки із загального правила статті 59(1). Стаття 61 регламенту конкретизує два випадки, коли у відносинах між державами-членами ЄС Регламент має пріоритет над Гаазькою конвенцією 1996 р.: 1) якщо дитина має звичайне місце проживання у державі-члені ЄС, або 2) якщо йдеться про визнання та виконання у державі-члені ЄС рішення, ухваленого компетентним органом іншої держави-члена ЄС, навіть якщо дитина має звичайне місце проживання не на території ЄС, а у третій державі, яка є учасницею Гаазької конвенції 1996. Таким чином, теоретично можемо змоделювати ситуацію, коли, приміром, суд Франції ухвалює рішення стосовно дитини, яка має звичайне місце проживання в Україні, і це рішення буде визнаватися та виконуватися в Іспанії, у відповідності до регламенту *Brussels IIbis*. Зазначимо, що ст. 61 регламенту певною мірою вступає у конфлікт із положенням ст. 52 (ч.3) Гаазької конвенції 1996 р., згідно із яким «угоди, які укладаються між однією або декількома Договірними Державами з

питань, які належать до сфери застосування цієї Конвенції, не впливають на застосування положень цієї Конвенції у відносинах таких держав з іншими Договірними Державами». Як бачимо, регламент *Brussels IIbis* може впливати на застосування положень Гаазької Конвенції 1996 у відносинах із третіми Договірними державами, – всупереч ст. 52 (ч.3) цієї конвенції та ст. 41 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. На даний час вирішення цієї колізії покладається на суддів. У перспективі вважаємо за доречне розробити та укласти двосторонній договір між Україною та ЄС з питань, що охоплюються предметними сферами застосування Регламенту *Brussels IIbis* та регламенту № 4/2009.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000 // Official Journal of the European Union. - L 338, Vol. 46, 23 December 2003. – P. 1-29.
2. Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations // OJ L 7, 10.1.2009, p. 1–79.
3. ECJ Case C-435-06. – C [2007] ECR I-10141 paras. 48-50.
4. The Hague Programme: Strengthening freedom, security and justice in the European Union (2005/C 53/01) // OJ of the EU, C 53/1.
5. The Stockholm Programme. – An open and secure Europe serving and protecting citizens // OJ of the EU, C 115 of 4.5.2010.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 // Офіційний вісник України від 26.09.2014, № 75, том 1, стор. 83, стаття 2125.
7. Council Regulation (EC) No 664/2009 of 7 July 2009 establishing a procedure for the negotiation and conclusion of agreements between Member States and third countries concerning jurisdiction, recognition and enforcement of judgments and decisions in matrimonial matters, matters of parental responsibility and matters relating to maintenance obligations, and the law applicable to matters relating to maintenance obligations // OJ of the EU, L 200/46.

Чистякова Юлія Володимирівна,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
Європейського Союзу та порівняльного правознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

«УЧАСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРОЦЕСІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС»

Громадянське суспільство є одним з ключових елементів демократичної правової держави. На сучасному етапі розвитку незалежної України слід говорити про те, що інституалізація громадянського суспільства в цілому та окремих його елементів ще незавершені. Євроінтеграційні прагнення українського суспільства дають нові поштовхи для цієї інституалізації.

В рамках введення в дію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (далі – УА) 1 листопада 2014 року розпочалася імплементація тих її частин, що стосуються політичної, а також інституційної складових. Показово, що до положень, тимчасове застосування яких вже розпочалося, віднесена й глава 26 «Співробітництво з питань громадянського суспільства» [1]. Це свідчить про те, яке велике значення надається підписантами співробітництву у даній сфері, його впливу на перебіг співробітництва в інших сферах та реалізації УА в цілому. Крім того, тим самим визнається певна ступінь готовності інститутів громадянського суспільства України до такої співпраці [2]. Можна стверджувати, що імплементація вказаних положень напряду сприятиме політичному діалогу, що передбачається в тексті УА, і ціллю якого є, зокрема, зміцнення поваги до демократичних принципів, верховенства права та доброго врядування, прав людини та основоположних свобод, у тому числі прав осіб, які належать до національних меншин, недискримінації осіб, які належать до меншин, і поваги до різноманітності, а також внесок у консолідацію внутрішніх політичних реформ (ст. 4 УА).

У ст. 443 УА визначено цілі співробітництва з питань громадянського суспільства: а) посилення контактів та взаємного обміну досвідом між всіма секторами громадянського суспільства в державах-членах ЄС та в Україні; б) залучення організацій громадянського суспільства до реалізації даної Угоди, зокрема моніторинг її виконання, а також щодо розвитку двосторонніх

відносин Україна – ЄС; с) забезпечення кращої обізнаності та розуміння щодо України в державах-членах ЄС, зокрема її історію та культуру; d) забезпечення кращої обізнаності та розуміння щодо Європейського Союзу в Україні, зокрема його базові цінності, функціонування та політику. Для досягнення вищезазначених цілей сторони мають сприяти діалогу та співробітництву між учасниками громадянського суспільства з обох сторін, як невід’ємної частини відносин між Україною та ЄС, та визначається (ст. 444 УА).

Одним з ключових елементів в механізмі зміцнення громадянського суспільства в Україні може стати Платформа громадянського суспільства (далі – ПГС), створення якої передбачає ст. 469 УА. Вона складається з представників громадянського суспільства України, з однієї сторони, і членів Європейського економічного і соціального комітету (ЄЕСК), з іншої сторони, як форум для проведення ними засідань та обміну думками. Засідання Платформи громадянського суспільства проводяться з регулярністю, яку вона визначає самостійно. 4. Головування у Платформі громадянського суспільства здійснюється по черзі відповідно представниками громадянського суспільства від української сторони і представником Європейського економічного і соціального комітету.

Завданням ПГС є сприяння виконанню Угоди шляхом здійснення моніторингу, експертизи, консультацій і співпраці з двосторонніми міжурядовими (Рада асоціації, Комітет асоціації) та міжпарламентськими (Парламентський комітет асоціації) органами (ст. 470 УА).

Процес створення ПГС в Україні було формально розпочато у травні 2014 р. із формування Ініціативної групи, а у липні, після підписання Угоди про асоціацію – Оргкомітету Установчих зборів Української частини ПГС. В ході попередніх контактів Оргкомітету з Європейським економічним та соціальним комітетом було визначено, що чисельний склад ПГС складатиме 30 осіб у рівній кількості (15+15) з обох сторін. 7 листопада 2014 р. було проведено Установчі збори української частини ПГС. Було створено 15 робочих груп, напрямки роботи яких збігаються з ключовими змістовними напрямками Угоди про асоціацію. Будь-яка організація-учасник установчого

процесу мала можливість брати участь у роботі від 1 до 5 робочих груп. У кожній групі було номіновано кандидатури на координатора групи. Було визначено, що саме координатори груп у кількості 15 осіб увійдуть до української частини ПГС [3]. Кожного координатора було обрано на рік і власне персональний склад української частини ПГС вже відомий.

Наразі ПГС провела вже 3 засідання, на яких обговорювались проблеми втілення в життя Угоди, а також сучасні виклики українського суспільства, зокрема ситуація на Сході України та в Криму. Так, за результатами 3-ого засідання члени ПГС схвалили Спільну декларацію, в якій висловили конкретні рекомендації офіційному Брюсселю та Києву, зокрема: закликали Уряд України посилити політичні та інституційні можливості імплементації Угоди про асоціацію; наголосили на необхідності докладання максимальних зусиль державами-членами ЄС щодо відновлення суверенітету та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів; закликали Раду ЄС та Європарламент ухвалити остаточне рішення щодо безвізового режиму для громадян України до кінця 2016 року, а також знайти політичні рішення для завершення процесу ратифікації Угоди про асоціацію в контексті референдуму в Нідерландах; наголосили, що боротьба з дискримінацією за будь-якими ознаками є базовим елементом угоди з ЄС, а досягнення європейського рівня у цьому питанні, особливо в частині трудового законодавства, є однією з головних цілей Угоди; закликали приділити першочергову увагу імплементації міжнародних стандартів праці, законодавства та практики ЄС з питань соціальної політики, зайнятості та праці, реформи трудового законодавства для забезпечення балансу інтересів соціальних партнерів і захисту прав працівників [4].

Таким чином, УА відкриває нові можливості для розвитку українського громадянського суспільства, визнаючи його роль в процесі втілення положень Угоди та підкреслюючи важливість його розвитку та взаємодії з європейськими громадськими інституціями. Проте відкритим залишається питання про результативність практичного втілення положень ст. 469-470 Угоди про асоціацію та реальний, а не формальний, показовий, вплив ПГС на процес реалізації Угоди.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf)
2. Удосконалення нормативно-правового забезпечення організацій громадянського суспільства у контексті підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1702/>
3. Українська частина Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС розпочинає роботу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=224150225
4. Спільна декларація Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eu-ua-csp.org.ua/media/uploads/3d_CSP_joint_declaration_UKR.PDF

Пасечник Олена Владиславівна,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
Європейського Союзу та порівняльного правознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

«ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ В АСПЕКТІ АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ СТАНДАРТІВ»

Для сучасних потреб досліджень, виробництва та застосування лікарських засобів суто внутрішньодержавної системи охорони здоров'я вже недостатньо у зв'язку з, наприклад, неспроможністю забезпечити відповідний належний рівень забезпечення права людини на здоров'я. Таким чином, такі питання стають безпосереднім об'єктом глобального та регіонального міжнародно-правового регулювання.

Згідно зі ст. 4 «Основ законодавства України про охорону здоров'я» основним принципом охорони здоров'я в Україні є визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави .

У ст. 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я дано визначення терміну «здоров'я»: «стан повного фізичного, психічного і

соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад». І це поняття узгоджується з міжнародним визначенням терміну «здоров'я», що його дано в Статуті Всесвітньої організації охорони здоров'я (Преамбула): «Здоров'я є стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів» [1].

Україна застосовує цілу низку міжнародно-правових документів (правил, стандартів та ін.) з питань охорони здоров'я, розроблених в рамках ВООЗ. Також Україна приймає участь у міжнародних форумах з питань лікарських засобів та виступила підписантом відповідних документів.

Фальсифікація лікарських засобів є суттєвою перешкодою доступу пацієнтів до безпечних, якісних лікарських засобів. Рада Європи розробила Конвенцію про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я («Конвенція Медікрім»), що передбачає кримінальну відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів, а також за поставку, оборот такої продукції та підробку документів для її продажу. [2]. Ця Конвенція була підписана Україною 28 жовтня 2011 р. та ратифікована Законом від 7 червня 2012 р [3].

На відомчому рівні прикладом апроксимації до європейських стандартів може служити наказ МОЗ України від 27 грудня 2012 р. № 1130 , яким затверджено Порядок проведення підтвердження відповідності умов виробництва лікарських засобів вимогам належної виробничої практики (GDP), розроблений з урахуванням вимог директив ЄС 2001/83 та 2003/94, а також рекомендацій міжнародної Системи співробітництва фармацевтичних інспекцій (Pharmaceutical Inspection Cooperation Scheme (PIC/S)) та Всесвітньої організації охорони здоров'я (документ WHO TRS № 908, 2003).

Аналіз прийнятого в Україні порядку проведення клінічних досліджень щодо відповідності законодавства України з питання проведення клінічного дослідження законодавству ЄС дає позитивну відповідь [4].

Отже, правове поле в Україні створює всі умови для того, щоб національний суб'єкт, дотримуючись усіх вимог щодо розробки, виробництва та поширення лікарських засобів, не мав жодних обмежень у міжнародній співпраці чи зовнішньоекономічній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України, 1993, N 4, ст.19
2. Конвенція Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a91/paran2#n2
3. Закон України від 7 червня 2012 р. «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я» // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 17. - Ст.160
4. Комплексне порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України *acquis communautaire* у сфері регулювання обігу фармацевтичних препаратів. - Київ – 2011. – С. 50 [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.minjust.gov.ua/file/23512

Victoria A. Romashchenko

Assistant of EU Law and

Comparative Law Department,

National University "Odessa Law Academy"

INFORMATION SOCIETY OF THE EUROPEAN UNION AS THE MODEL OF INTEGRATION FOR UKRAINE

The development of the information society all over the world carried out simultaneously and negatively for the territories (and in some regions is absent today generally!) and the introduction of legal standards regulating also happened under different circumstances of driving public policy and the pace of development of practical public needs. In this regard, the researchers concluded that the regulation of the information society is not common in their features. That is why some of its development models are highlighted.

The course of the development and functioning of the European Union Information Society taken in the late 20th century. Therefore, all Member States of the European Union have been developed and accepted concepts and state programs on development of the information society on the basis of their own specificity and features. Ukraine can not remain aloof, especially in case if there is a desire to integrate into the European Union. Therefore, to study and analyze the

European way of regulation the information society seems very relevant and important.

The legal basis of the information society regulation make up many directives, regulations of the European Union, but the main ones are: the Resolution of the European Union «White Paper. The Challenges and Ways Forward into the 21s Century. Brussels.1993», EU Directive «Green Paper. Living and Working in the Information Society: People First. European Commission. Brussels. 1996» and Recommendations« Network for People and their Communities. Making the Most of the Information Society in European Union. Brussels. 1996». All of these documents focuses on the need for the transition to an information society and stresses the importance of state control in the communications field.

The turn of the twentieth and twenty-first century was marked by the fact that in 2000 the European Union adopted the doctrine «e-Europe: An Information Society For All». The main emphasis is on broad implementation of Internet technologies and corresponding cultivation in the European population skills needed to exist in the information world.

Today, the regulation of the information society established and functioning through already the next program: RTD (research development process), IMPACT (Information Technology and market policy), ESPRIT (European Strategic Program Industrial Development and introduction of technologies); draft "Live for Governments", "Global Inventory", "Global Challenge Banhemanna", "E-Commerce", "Distance education, medicine, culture and information services." All these projects are carried out by the legal and financial support of the EU [1].

The feature of the European model of information society regulation is that, the formation of national policy is not seen as a fad, but as an imperative, failure of which will result in the loss of competitiveness of the country. Another feature that is inherent in the European model is that it is present integration strategy, the concept of a "united Europe", the search for balance between state control and private life and business. And, the most important is that the development of political programs of building the information society is caused by a new European

geopolitics, the emergence of information (knowledge economy), various possibilities of post-industrial development [2].

The main objectives of EU policy is to improve IT standards, building confidence and security, providing fast and ultrafast internet access, support for advanced research and innovation in IT, improving the skills of Europeans in possession of digital technology on-line services, unleashing the potential of ICT for society.

The European Union strongly promotes the development of new technologies, new information and communication industries and services in the interests of freedom of speech, media, creative growth and exchange between different cultures in the interest of education, social development and human rights. It seems that this model is independent and can compete with American and Japanese, which today, as we know and shouldn't forget, are the leaders presented the concept and took first place in the world for the development of the information society.

All the above-mentioned legal steps the EU information society for Ukraine is quite useful and invaluable. EU experience not only determines the course of our country, but also the conditions of the dialogue could accelerate the pace of consolidation.

Today Ukraine has committed to develop the information society and also took a number of very important legal acts. There are the Law of Ukraine "The Fundamentals of Information Society Development in Ukraine for 2007-2015", "On Information", "On state support of mass media and social protection of journalists", "On access to public information", "On information agencies", "On electronic signature", "On personal data protection" and so on.

On the one hand, there is a legal layer, which regulates the development and operation of information society in Ukraine, on the other, there is unresolved problem of information technology in people's lives. It includes the next thing: rapid "aging" legislation adopted in the regulation of IT, which is associated with the rapid development of IT in general; distrust of the Internet users, due to "misunderstandings electronic" theft; lack of clear legislation and, most importantly, the government which could actually defend the violated rights and

freedoms (the Department of Cybercrime do not count, because, in fact, this is the "dead" state structure with no government funding and support at all)!

Unfortunately, only one implementation of European standards and norms of state regulation of information sphere is not enough in the Ukrainian political and legal reality. How S. Rachinsky and A. Popov wrote: "despite the creation of a fairly large legislative framework still lacks effective mechanisms for implementation of the law in actual practice and monitor their implementation. This situation is due to several factors, among which we note the lack of transparent rules and attempts to influence media policy, no long democratic traditions and values that have been enshrined in justice and regulate behavior as representatives of authorities and journalists "[3].

I would like to note that the development of legal regulation of information society and its services, primarily depends on the quality of the legislation and of the activities of state bodies as a whole in terms of increasing legal awareness and legal culture of population. This is possible through creating additional government forces, strong and active working group that would deal embodiment of legislative initiative in the Ukrainian mass population. Thus, the question of legal instruments rapid response to new information technologies perform guarantor of favorable conditions for the development of the main directions of legal regulation of information society and encourage the development of its key services.

REFERENCES:

1. Скалацький В.М. «Концептуальні та практичні моделі інформаційного суспільства»// Гуманітарний часопис. – 2012, №4. – С. 66
2. Кісілевич-Чорнойван О.М. Міжнародне інформаційне право. – К.: ДП «Вид.дім «Персонал», 2011. – С.39-46
3. Рачинський А., Попов С. «Імплементация європейських стандартів та норм державного регулювання інформаційної сфери в українську політико-правову практику». – [Електронний ресурс]// Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_01\(12\)/12rapppp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_01(12)/12rapppp.pdf)

Резнічук Марина Сергіївна,
*аспірантка кафедри порівняльного та європейського права
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

«ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ ПРО САНІТАРНІ ТА ФІТОСАНІТАРНІ ЗАХОДИ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ»

Правове регулювання торговельних відносин України та держав-членів Європейського Союзу щодо продукції тваринництва та рослинництва є надзвичайно актуальним аспектом співпраці між Сторонами з метою взаємного зниження різноманітних нетарифних бар'єрів, а також посилення рівня якості та безпеки даної продукції.

В Угоді про асоціацію між Україною та ЄС санітарним та фітосанітарним заходам присвячена глава 4 Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею»[1]. Одним із правових способів реалізації санітарних та фітосанітарних норм відповідно до статті 59 є *наближення законів України до законів ЄС*. В свою чергу, правові положення глави 4 Угоди про асоціацію ґрунтуються на Угоді про санітарні та фітосанітарні заходи (далі – УСФЗ), укладеної в рамках Світової організації торгівлі (далі – СОТ). Згідно з даною угодою, санітарні та фітосанітарні заходи застосовуються до трьох категорій товарів, а саме: харчових продуктів, рослин та тварин [2, с.59]. Таким чином, обидві угоди є взаємопов'язаними та обов'язковими для виконання зобов'язань зі сторони України.

На даний момент, в Україні існує нормативно-правова база щодо контролю у сфері СФЗ, зокрема, Закон України «Про ветеринарну медицину», «Про карантин рослин», «Про захист рослин», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». В 2015 році було прийнято Закон України «Про побічні продукти тваринного походження, що не призначені для споживання людиною»[3]. Також були внесені зміни до законодавства в сфері насінництва та розсадництва та дерегуляції в агропромисловому секторі. Дані зміни є важливим кроком уперед щодо наближення до європейських стандартів.

Зазначені вище нормативно-правові документи, однак, не забезпечують у повному обсязі гармонізацію з правовими актами ЄС. З метою прискорення процесу наближення українського законодавства до європейських стандартів, двостороннього обміну інформацією та проведення консультацій Україна та Європейський союз створили Підкомітет з управління санітарними та фітосанітарними заходами. Важливо зазначити, що 24 лютого 2016 року Кабінет Міністрів України видав розпорядження №228-р «Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». В даному документі міститься низка нормативно-правових документів ЄС, які потрібно імплементувати в національне законодавство, а також строки їхнього впровадження. Серед основних базових документів, які потребують повної гармонізації в 2016 році, є Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 178/2002, Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 852/2004, Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 854/2004 та Регламент Комісії (ЄС) № 37/2005 від 12 січня 2005 р. Перші три Регламенти ЄС відносяться до базового законодавства, тобто містять загальні принципи та вимоги до безпечності харчових продуктів та кормів. Регламентом Комісії (ЄС) № 37/2005 врегульовані питання стосовно здійснення контролю температур у транспортних засобах, сховищах та на складах харчових продуктів швидкої заморозки, призначених для споживання людиною.

Згідно зі звітом, підготовленим за сприяння Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні, станом на перше листопада 2016 року в частині санітарних та фітосанітарних заходів були виконані такі зобов'язання[4]:

- щодо імплементації Регламентів № 178/2002 та 852/2004 прийнято Закон України № 1602-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо харчових продуктів». Окремо слід наголосити, що уточнення потребують аспекти регулювання подвірного забою худоби, який у подальшому планується продаватися.

- щодо Регламенту № 854/2004 прийнято у першому читанні Законопроект «Про державний контроль, що здійснюється з метою перевірки відповідності законодавству про безпечність та якість харчових продуктів і кормів, здоров'я та благополуччя тварин».

Отже, графік виконання положень відповідно до Угоди про асоціацію щодо санітарних та фітосанітарних заходів можна вважати практично виконаним. Варто зауважити, що деякі фахівці вважають, що наведені довгі строки у Всеохоплюючій стратегії імплементації глави 4 (для деяких європейських актів-до 2020 року) сповільнять доступ українських експортерів до внутрішнього ринку ЄС. Цілком раціональним виходом з такої ситуації є перегляд даних строків у бік зменшення.

Пріоритетними сферами адаптації національного законодавства до права ЄС в коротко- та середньостроковій перспективі є обов'язкове поетапне впровадження системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках на *всіх* підприємствах (далі – НАССР), які виготовляють харчові продукти, повна ліквідація санітарних дозволів, прийнятих ще в радянську епоху та, відповідно, остаточне узгодження нової системи дозволів. Важливо зазначити, що відповідно до Плану імплементації Регламенту (ЄС) № 1830/2003 Європейського Парламенту та Ради щодо відстеження і маркування генетично модифікованих організмів і відстеження продуктів харчування та кормів, вироблених з генетично модифікованих організмів, що вносить зміни до Директиви 2001/18/ЄС, 1 листопада 2016 року повинні бути здійснені такі зміни до законодавства України щодо товарів, які містять генетично модифіковані організми як узгодження положень законодавства України з положеннями Регламенту № 1830/2003 в частині особливостей змісту понять «відстеження», «унікальний ідентифікатор», «оператор», «перша стадія розміщення товару на ринку», «розфасований товар», обов'язкове нанесення операторами ринку на не розфасовані товари маркування *«Цей товар містить генетично модифіковані організми»* або *«Цей товар «містить генетично модифікований(і) (назва організму(ів))»* та затвердження винятків щодо нанесення відповідного маркування операторами ринку на розфасованих та

не розфасованих товарах у разі, коли товар містить залишки ГМО, що не перевищують законодавчо встановлені пороги, за умови, що такі залишки ГМО є випадковими або технічно неминучими.

Очікувані зміни повинні бути внесені до таких нормативно-правових актів України: Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні випробовуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів», та постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2009 року № 468 «Про затвердження Порядку етикетування харчових продуктів, що містять генетично модифіковані організми або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг». Таким чином, в національному законодавстві будуть врегульовані та вирішені питання щодо гармонізації з термінологією нормативних актів ЄС, визначення порядку проведення контрольних-інспекційних заходів та особливостей маркування продуктів, які містять генетично модифіковані організми.

З підписанням Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, нашою державою була взята значна кількість правових зобов'язань щодо гармонізації національного законодавства з понад ніж 250 правовими актами ЄС щодо санітарних та фітосанітарних заходів. Позитивним аспектом є надання технічної допомоги з боку ЄС (зокрема, проекту Twinning «Допомога в застосуванні СФС у рамках Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом»), що значно полегшує процес реформування національного законодавства. З іншого боку, є низка документів, які розроблені відповідно до вимог положень Угоди про асоціацію в частині наближення законодавства до права ЄС, які знаходяться на стадії доопрацювання у відповідних комітетах Верховної Ради України: Законопроекти «Про державний контроль, що здійснюється з метою перевірки відповідності законодавству про харчові продукти та корми, здоров'я та благополуччя тварин», «Про безпечність і гігієну кормів», «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_UkraineEU_Association_Agreementy\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_UkraineEU_Association_Agreementy).pdf)
2. Скринька Д.В. Право Світової Організації торгівлі /Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. – К: Видавничий дім «Проміні», 2010. – 338 с. – (Бібліотека кафедри міжнародного права).
3. Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною: Закон України від 07.04.2015 № 287-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3392-17>
4. Український центр європейської політики: дорожня карта імплементації правових актів ЄС, передбачених Угодою про асоціацію зі строком виконання станом на 1-ше листопада 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ucep.org.ua/wpcontent/uploads/2016/11/Road_map_implemantation_UCEP_01.11.2016.pdf

ПАНЕЛЬНЕ СЛУХАННЯ II.
«ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕФОРМУВАННЯ ЄС: ВИСНОВКИ
ПІСЛЯ «ГОЛЛАНДСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ» ТА «BREXIT»

Roman A. Petrov,
Doctor of Law, Professor,
Head of the Department of International Law
National University of Kyiv-Mohyla Academy

**«WHAT DOES THE ASSOCIATION AGREEMENT MEAN FOR UKRAINE,
THE EU AND ITS MEMBER STATES?»**

Introduction

Association Agreements between the EU and third countries are one of the most important and traditional tools of the EU's external policy. Already in the Treaty of Rome of 1957, it was foreseen that the at that time European Economic Community “may conclude with a third state, a union of states or an international organisation agreements establishing an association involving reciprocal rights and obligations, common action and special procedures”.¹ Apart from certain procedural amendments, involving *inter alia* a greater role for the European Parliament, this provision has never been substantially amended and is now to be found in Article 217 of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU).

In the history of the European integration process, association agreements have been concluded with a wide number of third countries. One of the oldest examples is the Ankara Agreement concluded with Turkey in 1963. More recently, the EU concluded a network of bilateral association agreements with the countries of the Western Balkans region (so-called Stabilisation and Association Agreements) and with the countries of the Southern Mediterranean (so-called Euro-Med Association Agreements). Significantly, the instrument of association is not limited to the European continent or its direct neighbourhood since the EU has also

¹ Article 238 of the EEC-Treaty.

association agreements with countries such as Chili or South Africa.² Although all association agreements differ in terms of their exact content and objectives, the common denominator is the ambition to establish a legal and institutional framework for the development of privileged relations involving close political and economic cooperation.

The Association Agreement between the EU and Ukraine builds upon this well-established tradition. It essentially aims to deepen the political and economic relations between Ukraine and the EU through the establishment of an enhanced institutional framework and comprehensive provisions on regulatory and legislative approximation. Of particular significance is the ambition to set up a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), leading to “Ukraine’s gradual integration in the EU internal market” without formal membership of the EU. In order to fully understand the implications of this arrangement, it is necessary to first analyse the background of the bilateral relations between the EU and Ukraine. Subsequently, this contribution spells out the objectives and specific features of the EU-Ukraine Association Agreement.

Objectives and specific features of the EU-Ukraine Association Agreement

The AA between the EU and Ukraine is one of the most ambitious and voluminous among all EU Association Agreements with third countries.³ It is a comprehensive framework agreement which embraces the whole spectrum of EU activities, from trade to foreign and security policy and cooperation in justice and home affairs. Of particular significance is the ambition to set up a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), leading to the gradual and partial integration of Ukraine into the EU Internal Market. This implies a far-reaching liberalisation of trade in goods and services and the abolition of non-tariff barriers through regulatory convergence with regard to issues such as the protection of intellectual property rights,

² For an analysis of the practice of association agreements, see: M. Maresceau, ‘Bilateral Agreements concluded by the European Community’, *Hague Academy of International Law, Recueil des cours* 309 (2004), 311-422.

³ The agreement counts around 2,140 pages in the Official Journal including 7 titles, 28 chapters, 486 articles, 44 annexes, 3 protocols and a joint declaration.

competition law, rules of origin, labour standards and environmental protection. In order to ensure the effective implementation of those commitments, the AA is based upon a strict conditionality approach. Broadly speaking, two different forms of conditionality can be distinguished. On the one hand, the AA includes several provisions related to Ukraine's commitment to the common values of democracy, rule of law and respect for human rights and fundamental freedoms.⁴ On the other hand, the part on the DCFTA is based on an explicit 'market access conditionality' implying that additional access to a section of the EU Internal Market will only be granted if the EU decides, after a strict monitoring procedure, that the legislative approximation commitments are adequately implemented.⁵ In what follows, the most significant features of the AA and its implications for Ukraine, the EU and its Member States are briefly explained.

a) The AA does not pursue the objective of Ukraine's membership in the EU but aims at closer political, economic and legal integration with the EU

The conclusion of association agreements with European countries is often perceived as a stepping-stone towards EU membership.⁶ For example, after the signing ceremony on 27 June 2014, the heads of State or Government of the three associated countries linked the conclusion of the AAs with their (long-term) EU membership aspirations.⁷ However, there is no automatic link between association and accession prospects. The AA with Ukraine carefully avoids any direct reference to future membership perspectives for Ukraine but somewhat diplomatically observes that "the European Union acknowledges the European aspirations of Ukraine and welcomes its European choice". It does not entail any legal or political commitment towards further enlargement on behalf of the Union. The AA is thus not a pre-accession agreement such as the Stabilisation and

⁴ N. Ghazaryan, 'A New Generation of Human Rights Clauses? The Case of Association Agreements in the Eastern Neighbourhood' *European Law Review* 40 (2015) 391-410.

⁵ G. Van der Loo, P. Van Elsuwege and R. Petrov, 'The EU-Ukraine Association Agreement: Assessment of an Innovative Legal Instrument', *EUI Working Papers Law* 2014/09, 13; available at: <http://cadmus.eui.eu/handle/1814/32031> accessed 10 November 2016.

⁶ D. Phinnemore, *Association: Stepping-Stone or Alternative to EU Membership?* (Sheffield Academic Press, 1999).

⁷ A. Rettman, 'Georgia, Moldova and Ukraine cement EU ties', *EUobserver*, 27 June 2014, available at <http://euobserver.com/foreign/124792> accessed 10 November 2016.

Association Agreements (SAAs) with the Western Balkan countries.⁸ However, hypothetically, it neither completely excludes a membership perspective. In this view, the preamble states that “this Agreement shall not prejudice and leaves open future developments in EU-Ukraine relations.”⁹ In addition, the parties explicitly recognize that “Ukraine as a European country shares a common history and common values with the Member States of the EU and is committed to promoting those values.” The parallels with the first sentence of Article 49 TEU are obvious. Moreover, it is noteworthy that several provisions reflect the formulation of the Copenhagen pre-accession criteria. Political criteria such as stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and fundamental freedoms are not only defined as ‘essential elements’ of the AA,¹⁰ they are also an integral part of the established political dialogue¹¹ and cooperation in the area of freedom, security and justice.¹² At the economic level, the establishment of a DCFTA is regarded as an instrument “to complete [Ukraine’s] transition into a functioning market economy”.¹³ Last but not least, the entire agreement is based on Ukraine’s commitment to achieve “convergence with the EU in political, economic and legal areas”.

Nevertheless, the AA does not aim at the preparation of Ukraine’s accession to the EU but at the establishment of “close and privileged links”.¹⁴ In other words, the key objective of the AA is to ensure Ukraine’s partial integration in the EU without offering any concrete membership perspective. For this purpose, the AA

⁸ The SAAs explicitly refer to the Western Balkan countries’ status as “a potential candidate for EU membership”. Also the Association Agreement with Turkey is conceived to “facilitate the accession of Turkey to the [Union] at a later date”.

⁹ As a reaction to the turbulent ‘*Maidan* protests’ and the following events, the Council emphasised on several occasions that “the Association Agreement does not constitute the final goal in EU-Ukraine cooperation” (e.g. Foreign Affairs Council Meeting, ‘Conclusions on Ukraine’, 10 February 2014). Also at the signing ceremony on 27 June 2014, H. Van Rompuy stated that “these agreements are not the final stage of our cooperation”. These statements can be considered as a careful attempt by the (European) Council to support the pro-EU forces in Ukraine with an EU-perspective while avoiding explicit references to EU accession.

¹⁰ Preamble EU-Ukraine AA.

¹¹ Art. 6 EU-Ukraine AA.

¹² Art. 14 EU-Ukraine AA.

¹³ Art. 1(2)d EU-Ukraine AA.

¹⁴ Art. 1(2)(a) EU-Ukraine AA.

contains so-called ‘evolutionary’ and ‘conditionality’ clauses. These are provisions with specific objectives (for instance, granting a visa-free regime, access to certain freedoms of the EU Internal Market), the attainment of which is conditional either on certain actions on behalf of Ukraine (such as the elimination of trade barriers and uncompetitive practices) or the effective functioning of democratic and market-economy standards (such as free and fair elections and fighting corruption). It is well known that such a process raises significant challenges in terms of the EU *acquis* export and, in particular, for the uniform interpretation and application of the shared legal framework within legal systems of third countries. For this purpose, the AA with Ukraine introduces a reinforced institutional framework, enhanced forms of conditionality and sophisticated mechanisms for legal approximation and dispute settlement which are distinct from other existing models of integration without membership.¹⁵

a) The EU may closely influence the progress of reforms in Ukraine through the mechanisms of conditionality and monitoring

The AA is based upon a strict conditionality approach, which links Ukraine’s performance and the deepening of its integration with the EU. The preamble to the agreement explicitly states that “political association and economic integration of Ukraine within the European Union will depend on progress in the implementation of the current agreement as well as *Ukraine’s track record in ensuring respect for common values, and progress in achieving convergence with the EU in political, economic and legal areas.*”¹⁶ This link between the third country’s performance and the deepening of the EU’s engagement is a key characteristic of the European Neighbourhood Policy (ENP). Whereas this principle has so-far been applied on the basis of soft-law instruments such as Action Plans and the Association Agenda, it is now encapsulated in a legally binding bilateral agreement.¹⁷

¹⁵For a comprehensive analysis, see: G. Van der Loo, *The EU Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area* (Leiden-Boston: Brill) 2016, forthcoming.

¹⁶ Emphasis added.

¹⁷ See e.g. the EU-Ukraine Association Agenda (EU-Ukraine Cooperation Council, ‘Recommendation on the implementation of the EU-Ukraine Association Agenda to prepare and facilitate the implementation of the Association Agreement’, UE-UA 1057/0923, 23 November 2009, updated in 2011).

In addition to the standard reference to democratic principles, human rights and fundamental freedoms as defined by international legal instruments (Helsinki Final Act, the Charter of Paris for a New Europe, the UN Universal Declaration on Human Rights and the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms),¹⁸ the AA contains common values that go beyond classic human rights and also include very strong security elements, such as the “promotion of respect for the principles of sovereignty and territorial integrity, inviolability of borders and independence, as well as countering the proliferation of weapons of mass destruction, related materials and their means of delivery”.¹⁹

Apart from the more general ‘common values’ conditionality, the AA contains a specific form of ‘market access’ conditionality, which is explicitly linked to the process of legislative approximation. Hence, it is one of the specific mechanisms introduced to tackle the challenges of integration without membership. Of particular significance is the far-reaching monitoring of Ukraine’s efforts to approximate national legislation to EU law, including aspects of implementation and enforcement.²⁰ To facilitate the assessment process, the government of Ukraine is obliged to provide reports to the EU in line with approximation deadlines specified in the Agreement. In addition to the drafting of progress reports, which is a common practice within the EU’s pre-accession strategy and the ENP, the monitoring procedure may include “on-the-spot missions, with the participation of EU institutions, bodies and agencies, non-governmental bodies, supervisory authorities, independent experts and others as needed”.²¹ Arguably, the latter option is a new and far-reaching instrument introduced precisely to guarantee that legislative approximation goes beyond a formal adaptation of national legislation.

The results of the monitoring activities are to be discussed within the joint bodies established under the AA. Such bodies may adopt recommendations on the basis of unanimity but it is only the Association Council (or the Trade Committee)

¹⁸ Arts. 2 EU-Ukraine.

¹⁹ Art. 2 EU-Ukraine AA.

²⁰ Art. 475 (2) EU-Ukraine AA.

²¹ Art. 475 (3) EU-Ukraine AA.

which shall decide on further market opening if the parties agree that the necessary measures covered within the DCFTA part of the agreement have been implemented and are being enforced.²² Significantly, recommendations or decisions of the joint institutional bodies as well as a failure to reach such recommendations or decisions cannot be challenged under the specific DCFTA dispute settlement procedure.²³ In other words, the ‘market opening’ conditionality is very strict. From a legal point of view, it requires the agreement of both parties to proceed. Of course, in practice, Ukraine will be the requesting party which places the EU in a powerful position to decide on the pace and scope of market opening.

b) Ukraine will be required to pursue comprehensive domestic legal reforms in order to ensure the effective implementation of the AA

The AA is not just an ordinary international agreement, but a complex legal framework containing not only specific norms governing the functioning of the relations between the EU and Ukraine but also envisaging the export of a significant part of EU rules within the legal system of Ukraine.²⁴ The scope of the so-called EU *acquis* to be applied by Ukraine covers not only primary and secondary EU legislation but also EU legal principles, common values, and even case law of the ECJ, as well as specific methods of interpretation of the relevant EU *acquis* within their legal systems. Hitherto, the Ukrainian legal system has not faced the necessity to implement and effectively apply the dynamic legal heritage of an international supranational organisation.²⁵ Subsequently, adherence of Ukraine to the dynamic EU *acquis* via the AA will encapsulate a plethora of challenges to its national legal order.

²² Art. 475 (5) EU-Ukraine AA. Sometimes, the decision about market accession is specifically endowed to the Trade Committee. This is, for instance, the case with regard to services and establishment (Art. 4 Annex XVII) and public procurement (Art. 154).

²³ Art. 475(6) EU-Ukraine AA.

²⁴ For more on application of ‘pre-signature’ and ‘post-signature’ EU *acquis* in the EU external agreements, see R. Petrov, *Exporting the acquis communautaire through EU External Agreements* (NOMOS, Baden-Baden, 2011).

²⁵ May be with exemption of the application of the EU sectoral “energy” *acquis* under the framework of the Energy Community which Ukraine joined in 2010. See R. Petrov “Energy Community as a Promoter of the European Union’s ‘Energy Acquis’ to Its Neighbourhood”, 38(3) *Legal Issues of Economic Integration* (2012), 331-35.

One of the serious challenges to be faced by Ukraine is the reluctance of the judiciary to apply and effectively implement international law sources in their own judgments.²⁶ In practice, the Ukrainian courts refer mainly to the international agreements which are duly signed and ratified by their national parliaments and which are self-executing within the Ukrainian legal system. Even in these cases, the correct application of international agreements is not guaranteed. It happens because one of the most important impediments for the application of international law by the Ukrainian judiciary is the correct understanding of these international conventions by national judges. The application of the AA by the Ukrainian judiciary will increase through increasing familiarity with the AA and the EU legal order as well, due to claims on behalf of the Ukrainian nationals, based on provisions of the AA and the EU *acquis*.²⁷

The objective of effective implementation and application of the AA may be achieved by issuing a special implementation law that will clarify all potential conflicts of provisions of this agreement with Ukrainian legislative acts. For example, Ukraine has already gained some experience in ensuring the implementation and application of the European Convention of Human Rights (ECHR), which was ratified in 1997. This took place by means of two laws. The first law was the law on ratification of the ECHR, wherein Ukraine recognised the jurisdiction of the European Court on Human Rights (ECtHR).²⁸ The second law was a special law on application of case law of the ECtHR in Ukraine. It imposed on Ukraine a duty of mandatory and timely execution of all judgments of the ECtHR related to this country.²⁹ In accordance with these laws, judgments of the

²⁶ R. Petrov and P. Kalinichenko, "The Europeanization of Third Country Judiciaries through the Application of the EU Acquis: The Cases of Russia and Ukraine", 60 *International & Comparative Law Quarterly*, (2011) 325-353. This happens mainly due to: 1) the belief that international case law is not relevant to civil law systems; 2) the translation of case law and jurisprudence; 3) the lack of translation of case law into Ukrainian to help judges adjust their decisions to best European standards. Furthermore, the *Verkhovna Rada* of Ukraine is not always expedient in solving conflicts between ratified international agreements and national legislation.

²⁷ More on judicial activism and voluntary application of the EU *acquis* in the eastern neighbouring countries see P. Van Elswege and R. Petrov (eds.), *Legal Approximation of EU Law in the Eastern Neighbourhood of the EU: Towards a Common Regulatory Space?*, (Routledge Press, 2014).

²⁸ Law of Ukraine "On Ratification of the European Convention on Human Rights 1950, First Protocol and protocols № 2, 4, 7 and 11" of 17th July 1997, № 475/97-BP.

²⁹ Law of Ukraine "On Execution of Judgments and Application of Case Law of the European Court of Human Rights" of 23rd February 2006, № 3477-IV.

ECtHR are being formally accepted by the national judiciary as sources of law and Ukrainian judges frequently refer to the ECtHR judgments in their decisions. However, the rate of effective application of the ECtHR case law in Ukraine is considered as unsatisfactory and lags far behind other European countries³⁰.

The special law on implementation of the AA may solve much more complicated issues than the Ukrainian law on ratification of the ECHR in 1997. For instance, this law will face the necessity to clarify how binding decisions of the Association Councils should be applied in Ukraine. Direct applicability of the Association Councils' decisions will depend on their undisputed acceptance by national judiciaries. The special law on implementation of the AA must clarify whether the ECJ case law constitutes a part of the EU sectoral *acquis* contained in the AA's annexes. This issue is of prime importance for the Ukrainian governmental agencies and the judiciary which will deal with the interpretation of various elements of the EU sectoral *acquis* within their national legal orders. Another challenge is to clarify how the EU directives listed in the annexes to the AA should be implemented into the legal system of Ukraine.

c) The (lack of) direct effect in the legal orders of the EU Member States

The issue of direct applicability of the EU-Ukraine AA not only concerns the constitutional system of Ukraine but is also of particular importance within the legal order of the EU. Over the years, the European Court of Justice has developed a consistent practice of accepting the direct effect of bilateral agreements on the condition that the provisions invoked are clear and unconditional.³¹ Only if the agreement contains a formulation excluding the direct applicability of the agreement or the direct effect of some its provisions, the situation is different. The latter is the case for the EU-Ukraine AA. For instance, chapter 14 on the specific dispute settlement mechanism in relation to the DCFTA part of the agreement

³⁰ See the Annual Report of the Committee of Ministers 'Supervision of the Execution of Judgments and Decisions of the European Court of Human Rights' in 2014. Available at < https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Source/Publications/CM_annreport2014_en.pdf> accessed 10 November 2016.

³¹ M. Maresceau, "The Court of Justice and Bilateral Agreements", in: A. Romas, E. Levits and Y. Bot (eds.), *The Court of Justice and the Construction of Europe: Analyses and Perspectives on Sixty years of Case-law*, (Asser Press, 2013), 693-717.

explicitly provides that “[f]or the avoidance of doubt, this Title shall not be construed as conferring rights or imposing obligations which can be directly invoked before the domestic courts of the Parties.” Arguably, the introduction of such a statement was deemed necessary to ensure consistency with the multilateral dispute settlement mechanism of the World Trade Organisation (WTO), which does not have direct effect in the EU’s legal order.³² The same logic applies with regard to the inclusion of references that certain specific commitments laid down in annexes to the agreement “shall have no self-executing effect and thus confer no rights directly on natural or legal persons.”³³ This practice, which can also be observed in other recently concluded EU free trade agreements, avoids the possibility to circumvent the non-direct effect of WTO commitments.³⁴

Significantly, in addition to the specific clauses precluding direct effect of the AA’s trade dispute settlement mechanism and the WTO-like commitments in the field of establishment and services, the Council Decisions on the signing and provisional application of the AA unequivocally provide that “[t]he Agreement shall not be construed as conferring rights or imposing obligations which can be directly invoked before Union or Member State courts or tribunals.”³⁵ The question arises to what extent such a unilateral declaration, which is not part of the agreement itself, precludes the direct effect of the AA’s clear and unconditional provisions. This issue is particularly relevant with regard to the non-discrimination clause of Article 17(1) EU-Ukraine AA, which provides that “[s]ubject to the laws, conditions and procedures applicable in each Member State and the EU, treatment accorded to workers who are Ukrainian nationals and who are legally employed in the territory of a Member State shall be free of any discrimination based on nationality, as regards working conditions, remuneration or dismissal, compared to

³² Case C-377/02, *NV Firma Leon Van Parys v. Belgisch Interventie- en Restitutiebureau* [2005] ECR I-1465.

³³ This reference is included in annex XVI-A to chapter 6 ‘EU party reservations on establishment’, annex XVI-B to chapter 6 ‘list of commitments on cross-border services’ and annex XVI-C to chapter 6 ‘reservations on contractual services suppliers and independent professionals’.

³⁴ See, for instance, the Free Trade Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and the Republic of Korea, of the other part, *OJ*, 2001, L 127/6. For comments on this practice, see: A. Semertzi, “The Preclusion of Direct Effect in the Recently Concluded EU Free Trade Agreements”, *Common Market Law Review* 51 (2014), 1125-1158.

³⁵ See: Art. 5 of Council Decision 2014/295/EU (OJ 2014 L161/1) and Art. 7 of Council Decision 2014/668 (OJ 2014 L278/1).

the nationals of that Member State”. In the *Simutenkov* judgment, the Court of Justice concluded that an identically worded provision of the PCA with Russia “has direct effect, with the result that individuals to whom that provision applies are entitled to rely on it before the courts of the Member States.”³⁶ Precluding a similar right for Ukrainian nationals would, therefore, lead to a very paradoxical situation. It would imply that an old PCA with Russia having relatively limited ambitions of partnership would have more far-reaching direct legal implications than a far more ambitious association agreement with Ukraine.³⁷

d) The AA supports the Ukrainian security and territorial integrity and encourages peaceful settlement of regional conflicts

The principles of good neighbourliness, peaceful settlement of regional conflicts and territorial integrity were given a prominent place among the essential elements of the AA.³⁸ Furthermore, these principles are encapsulated in the provisions on regional stability, where it provides that ‘the Parties shall intensify their joint efforts to promote stability, security and democratic development in their common neighbourhood, and in particular to work together for the peaceful settlement of regional conflicts’.³⁹

Taking into account that the text of the EU-Ukraine AA was already initialed before the Russian annexation of Crimea and the outbreak of violence in the eastern part of Ukraine, this issue is not explicitly addressed in the agreement. Nevertheless, the EU-Ukraine Association Council confirmed the parties’ “commitment to a political and peaceful solution to the conflict in eastern Ukraine based on the respect for Ukraine’s independence, sovereignty and territorial

³⁶ Case C-265/03, *Simutenkov v. Real Federacion Española de Fútbol* [2005] ECR I-02579, para. 29.

³⁷ In this respect, it also noteworthy that the AAs with Georgia and Moldova do not even include a comparable provision on the non-discrimination of legally employed workers.

³⁸ Article 2 EU-Ukraine Association Agreement (n 33), the EU-Georgia AA and the EU-Moldova AA provide that ‘Promotion of respect for the principles of sovereignty and territorial integrity, inviolability of borders and independence, as well as countering the proliferation of weapons of mass destruction, related materials and their means of delivery also constitute essential elements of this Agreement’.

³⁹ Article 9 EU-Ukraine Association Agreement, Article 8 of the EU-Georgia Association Agreement, Article 8 of the EU-Moldova Association Agreement.

integrity.’⁴⁰ It is also noteworthy that the question of territorial integrity is more explicitly dealt with in the AAs with Moldova and Georgia, which also face the phenomenon of ‘breakaway regions’. For example, the article on regional stability in the EU-Moldova AA contains the commitment of the Parties ‘to a sustainable solution to the Transnistrian issue, in full respect of the sovereignty and territorial integrity of the Republic of Moldova’.⁴¹ A similar provision in the EU-Georgia AA underlines that the Parties ‘shall work towards peaceful settlement of the unresolved conflicts in the region’⁴² implying thereby the frozen conflict between Georgia and Russia over Abkhazia and South Ossetia. However, the AAs are nowhere near to providing any firm commitments from the EU to provide any sort of military, financial or technical assistance in case of escalating security threats to the parties to the agreements.

Even though the dispute between Russia and Ukraine is formally not dealt with in the framework of the AA, several initiatives had been developed in the margins of this agreement.⁴³ Of particular importance is the so-called trilateral dialogue between the EU, Ukraine and Russia which was installed in the context of the Minsk peace arrangement and the de-escalation process for the Eastern Ukraine crisis. The first trilateral negotiations of June 2014 resulted in an important compromise solution. On the one hand, the EU and Ukraine agreed to postpone the provisional application of the DCFTA until 1 January 2016. Simultaneously, the EU promised to continue the application of its unilateral trade preferences to Ukraine until the same deadline. On the other hand, the Russian Federation did not suspend its existing free trade arrangement with Ukraine. This compromise essentially aimed to buy time for technical negotiations in response to a list of Russian concerns about the impact of the EU-Ukraine DCFTA. Three issues are

⁴⁰Joint Press Release following the Association Council Meeting between the European Union and Ukraine, 7 December 2015, available at: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/12/07-joint-press-release-eu-ukraine-association-council/> accessed 10 November 2016.

⁴¹ Article 8 EU-Moldova Association Agreement (n 37).

⁴² Article 8 EU-Moldova Association Agreement (n 37). The text of the AA is available on the website of the EU External Action Service <http://eeas.europa.eu/georgia/assoagreement/assoagreement-2013_en.htm> last accessed 20 September 2016.

⁴³ P. Van Elsuwege, ‘EU-Russia Relations and the Crisis in Ukraine: How to Proceed?’ *JTIBlog*, 15 June 2015, available at: <http://jog.tk.mta.hu/blog/2015/06/eu-russia-relations-and-the-crisis-in-ukraine> (accessed 20 November 2016).

significant in this respect. First, Russia claims that its domestic market will be flooded by EU products re-exported via Ukraine and thus circumventing the customs tariffs applicable in EU-Russia trade relations. Second, Russia's exports to the Ukrainian market are expected to suffer from increased competition with EU products. Third, Ukraine's commitments under the DCFTA to adopt EU technical product standards and sanitary and phytosanitary standards (SPS) may collide with the standards applicable in the Eurasian Economic Union and as such further complicate the export of Russian products to the Ukrainian market.

None of the identified economic concerns are inherently problematic in the sense that they can be addressed on the basis of effective customs cooperation, controls on rules of origin and arrangements on regulatory convergence and/or the principle of mutual recognition. This is precisely where the trilateral negotiations can make a difference. More problematic, of course, are the underlying (geo)political considerations and attempts to more fundamentally revise the EU-Ukraine AA. In this respect, the European Commission has drawn some clear red lines: it is absolutely impossible to change the text of the agreement and the entry into force of the DCFTA cannot be further postponed after 1 January 2016 irrespective an earlier Russian request to do so. In a counter-reaction, the Russian Federation decided to unilaterally suspend its free trade agreement with Ukraine and introduced heavy trade restrictions on Ukrainian exports to Russia. These measures are currently contested at the level of the World Trade Organisation.⁴⁴

Conclusion

Taking into account the comprehensive nature of the agreement, the underlying conditionality approach and the complex mechanisms for legislative approximation and dispute settlement, the EU-Ukraine AA occupies, together with the Moldova and Georgia AAs, a unique position within the network of bilateral agreements concluded between the EU and third countries. As such, it offers an ambitious agenda for reform in a region where endemic corruption is hampering economic development and political stability. The obligation to share the EU's common

⁴⁴ "WTO shares Ukraine's complaints about Russia's trade discrimination with WTO members", 16 January 2016, available at: <http://en.interfax.com.ua/news/econoic/317920.html> (accessed 20 November 2016).

democratic values based upon regular monitoring by the EU institutions should prevent the Ukrainian government from undemocratic practices. In addition, the establishment of a DCFTA is expected to boost the bilateral economic relations. Despite the rather unstable situation in the region, exports from Georgia and Moldova to the EU significantly increased in the first 12 months of the implementation of the DCFTA provisions and a similar positive evolution is expected for Ukraine.⁴⁵ Of course, the context for the full and successful implementation of the EU-Ukraine AA is particularly challenging. Apart from the unstable military situation in the east of Ukraine, the country faces a considerable constitutional reform. Moreover, the scope of the EU *acquis* to be adopted by Ukraine is massive and covers not only EU laws but also fundamental EU principles, doctrines and the ECJ case law. Ukrainian civil servants and judges will require in-depth training in EU law in order to be able to apply those norms in their everyday activities. For the EU and its Member States, on the other hand, the EU-Ukraine AA provides an opportunity to export its norms and values abroad.

Bruce Leimsidor

*Doctor of Law, Professor,
Università Ca' Foscari, Venice, Italy*

HISTORICAL MEMORY IN THE EUROPEAN UNION AND IN UKRAINE: INTELLECTUAL, LEGAL AND POLITICAL IMPLICATIONS

Since the Maidan Revolution, and clearly since the establishment of the present government in Ukraine, closer economic and political relations with the European Union have been an essential part of Ukrainian public policy. While it has been clearly recognized that the degree of corruption in Ukraine is a major stumbling block to closer Ukraine/ EU relations, elements giving the appearance of a tendency toward Ukrainian ethnocentric nationalism and restriction of human rights also threaten to create problems in Ukrainian/ EU relations.

⁴⁵ European Parliament Resolution of 21 January 2016 on Association Agreements/Deep and Comprehensive Free Trade Areas with Georgia, Moldova and Ukraine, P8_TA(2016)0018. It is noteworthy that the DCFTAs with Moldova and Georgia provisionally entered into force on 1 September 2014 whereas the provisional application of the DCFTA with Ukraine only started at 1 January 2016 (as a result of a compromise deal reached in the context of the trilateral EU-Russia-Ukraine dialogue).

The Poroshenko government has generally dismissed the intimations of radical right wing undercurrents in Ukrainian politics as Kremlin inspired propaganda. The degree to which these accusations are justified, or are simply a product of Mr. Putin's agitation, are open to discussion. It is, however, undeniable that the definition of a Ukrainian national identity is a major preoccupation in Ukraine, and at least a part of the surrounding discourse has radical nationalist resonances. Moreover, the political ascendance of Volodimir Vyatrovich, the Poroshenko government's support of his Institute of National Remembrance, and legislation prohibiting criticism of the Institute's representation of Ukrainian history, are bound to create serious problems for at least the intellectual, and most likely the political acceptance of Ukraine in Europe.

Vyatrovich and his Institute have developed a revisionist version of Ukrainian history, lionizing figures such as Stepan Bandera, who, although they collaborated with the Nazis in the murder of thousands of Ukrainian Jews and, later, an even greater number of Poles, are promoted as national heroes because they fought for Ukrainian independence against the Soviets. Vyatrovich's revisionist history, and falsification and suppression of documents detailing complicity of Ukrainians in the murder of Jews and Poles, has been almost universally debunked by scholars of Ukrainian history outside Ukraine, including many émigré Ukrainians.⁴⁶

His mythologized history also encourages mistrust of, and resentment toward, the large ethnic Russian population of the country because of an identification of the ethnic Russian population with the former Soviet regime. This revisionist history has resulted in municipalities in western Ukraine and even Kiev erecting monuments to Bandera and naming streets after him. This, of course, is considered an outrage by the Jewish, and also the ethnic Russian population, which has, in Russian dominated eastern Ukraine, erected monuments to the victims of

⁴⁶ For a detailed discussion of Vyatrovich, his Institute of National Memory, and international scholarly reaction, see Cohen, Josh, "The Historian Whitewashing Ukraine's Past," *Foreign Policy*, 2 May, 2016. See also McBride, Jared, "How Ukraine's New Memory Commissar is controlling the Nation's Past," *The Nation*, 13 August, 2015. For Vyatrovich's rebuttal, which has failed to convince most western commentators, see Vyatrovich, Volodimir, "Real and fictional history in Ukraine's archives," *Kyiv Post*, 9 May, 2016. For a categorical rejection of Vyatrovich's rebuttal, see German News Information Services, "The Era of Revisionism," *German Foreign Policy. Com.* 10 May, 2016, <http://www.german-foreign-policy.com/en/fulltext/58938>.

Bandera's collaboration. Many ethnic Ukrainians have also strongly objected on ethical and intellectual grounds to this distortion of history.⁴⁷

While the canonizing of a revisionist national history and the development of the ethnocentric nationalism that it entails may seem on the surface to be an essentially intellectual problem and one concerning only internal Ukrainian affairs, because of related problems in Europe, both historically and contemporaneously, these issues are very likely to have substantial international political resonance. There are clear signs in Europe that an unwillingness on the part of countries both inside and outside the European Union openly to confront past atrocities will be condemned, not only by the liberal press and political factions, but more importantly, by parliaments and the governments themselves. An open reckoning with the past, that which is expressed by the German term *Vergangenheitsbewältigung*, is increasingly seen as the bedrock upon which contemporary European society should be built.

In Europe the issue of an honest confrontation with the past has taken on an air of urgency caused by the substantial and problematic rise in xenophobia across the continent. While a confrontation with the injustices and atrocities perpetrated upon ethnic and religious minorities in the past is hardly an iron-clad guarantee against contemporary xenophobia and attacks upon democratic institutions, there is a general consensus that such a confrontation is nevertheless helpful and essential.

Perhaps occasioned by the substantial social upheaval caused by the recent massive migration into Europe from the Middle East, South and Central Asia, and sub Saharan Africa, a renewed reexamination of what had been considered established European values has taken place. Far right and xenophobic parties have exploited the situation and made serious advances politically. In France and Germany decades long painful confrontations with past atrocities, which had been deemed largely successful in preventing xenophobic reaction, have proved to be less effective than had been imagined; however, the degree of xenophobia prevalent in Europe in countries that have not confronted past atrocities and

⁴⁷ Marples, David, "Decommunisation in Ukraine. Implementation, Pros and Cons," *New Eastern Europe*, 16 September, 2016

collaboration with Nazism, such as Italy, Greece, Poland and Hungary is substantially higher than in those countries that have gone through the process⁴⁸.

Of course, it is impossible to prove scientifically that there is a direct causal correlation between confrontation with past atrocities and social tolerance, there is, in Germany and France, a general understanding that despite the xenophobic setbacks occasioned by the current migratory crisis, such is, in fact the case.⁴⁹ Moreover, in both of these leading countries, it seems that confrontation with the atrocities of the past is deemed necessary not only in relation to present social problems of xenophobia and intolerance. It appears that *Vergangenheitsbewältigung*, confrontation with the evils of the past, has become a value in and of itself. It has become a value deemed so important that it is to be undertaken even at considerable cost and risk, even when it serves no specific social or political function. Such confrontation, moreover, is demanded even when it concerns events outside their own territory, and events that were perpetrated by governments long gone.

In the spring of this year, the parliaments of both France and Germany, after years of debate, declared the murder of up to 1.5 million Armenians by the disintegrating Ottoman Empire in Turkey, in 1915- 16, to have been a genocide. This action, which seems to serve no ostensible practical purpose, and caused a predictably furious reaction from the current Turkish government⁵⁰, was taken at considerable risk. Led by Germany, the European Union had just a few months previous concluded an arrangement with the Erdogan government to halt the flow

⁴⁸ For the most recent survey of rates of xenophobia in Europe, country by country, see: Pew Research Center, July, 2016, “Europeans Fear Wave of Refugees Will Mean More Terrorism, Fewer Jobs”

⁴⁹ For a discussion of the perceived correlation in Germany between *Vergangenheitsbewältigung* and tolerance, see: Nijhuis, Ton, “Export hit “*Vergangenheitsbewältigung*”. Germany and European integration as a model for Korea and East Asia?” *Asian Journal of German and European Studies*, 2016, 1:4. For a more general discussion of the topic, see also Radvan, Heike and Troschke, Hagen, *Germany after 1945: A society Confronts Antisemitism, Racism, and Neo Nazism, An Exhibition by the Amadeu Antonio Foundation (Catalog)*, Berlin 2012.

⁵⁰ Article 301 of the Turkish Penal Code, which imposes penalties for “Insulting Turkishness,” has been legally interpreted by Turkish courts as applying to the use of the term “genocide” in referring to the Armenian tragedy of 1915- 1916. However, in 2011, the ECHR, in *Altug Taner Açam vs. Turkey* <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107206#%7B%22itemid%22:%5B%22001-107206%22%5D%7D> held that Article 301 constituted a violation of freedom of expression. Therefore, while denying that the Armenian tragedy constituted genocide does no longer constitute a prosecutable legal offense in Turkey, the political position of the Turkish government has strongly supported the revisionist view that it did not, in fact, constitute genocide.

of largely Syrian, Iraqi, Afghan, and Pakistani migrants from Turkey into the European Union. The arrangement seemed to have been working, saving Europe from a repetition of the 1.3 million strong migration in 2015 that has caused chaos and political dissention across Europe. The deal with Turkey, essential for political stability in Europe, was, and still is, considered extremely fragile. Nevertheless, the parliaments of two countries central to the EU were willing to risk infuriating the Turks, pushing the vital immigration deal towards collapse, over the Turks' unwillingness to confront their past.⁵¹

While the German act was a strongly worded resolution, it, at least as yet, bears no legal consequences⁵². The French parliament, however, went further than the Germans. The French law, following the pattern set by the 1990 law making Holocaust denial a criminal offense, made denial of the Armenian genocide, and denial of other crimes against humanity that have received international recognition as such, a criminal offense, punishable by a heavy fine and a prison sentence.

Previous French attempts to criminalize denial of the Armenian genocide, following the pattern of the 1990 Holocaust denial law, had been either voted down or overturned, as recently as 2012 by the Constitutional Court on the grounds that they limited freedom of speech. Holocaust denial was considered an exception to this issue both because of the universal acceptance of the fact of the Holocaust as genocide and the widely accepted view that there were anti-Semitic motivations and intentions behind Holocaust denial. Specifically Holocaust denial was deemed an instrument in promoting ethnic and religious hatred. In the case of the Armenian genocide, however, it was still agreed that the contemporary Turkish objections to the designation of the 1915- 1916 killing of large numbers of Armenians as a genocide, while hardly universally accepted, still had some international recognition. Moreover, since Turkey still has a large ethnic Armenian population,

⁵¹ For a discussion of the political ramifications of the Armenian genocide resolution, primarily for Germany, but also in France and the rest of the EU, see Smale, Alison and Eddy Melissa, "German Parliament Recognizes Armenian Genocide, Angering Turkey" *New York Times*, 2 June 2016.

⁵² The transcript of the discussion in the German Parliament concerning the Armenian genocide and importance of *Vergangenheitsbewältigung* in any society is available on line. See Deutscher Bundestag – 18 Wahlperiode – 173 Sitzung Berlin, Donnerstag, den 2 Juni 2016, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf>.

and the denial of the genocide had no contemporary anti- Armenian reverberations, the denial was regarded as protected under free speech insofar as it could not be branded as encouraging ethnic or religious hatred.

As of this writing, the 2016 French law criminalizing denial of the Armenian, and any other internationally designated genocide, must still be approved by the French Senate. However, given the almost unanimous approval that it had received in the lower house of the French Parliament, and the strong support it has received across party lines, the Senate's approval later this year seems assured.

What is, however, curious is that the legal arguments resulting in the French Constitutional Court's 2012 overturning the previous law criminalizing the Armenian genocide remain essentially unchallenged. Moreover, just last year, in 2015, in the case *Perinçek vs. Switzerland*, using arguments almost identical to those that resulted in the French Constitutional Court's 2012 overturning of the previous French law, the Grand Chamber of the European Court of Human Rights (ECHR) had overturned the conviction, in Switzerland, of a Turkish politician who had repeated denied the Armenian genocide.⁵³

However, the Grand Chamber's decision was hardly unanimous, the vote was 7 to 10, with the President voting with the dissenting opinion. The dissenting opinions centered around the concept of insulting the memory of those who had suffered persecution, even if there was no question of negative present consequences.⁵⁴ Hence, there was a strong feeling among the dissenters that honest confrontation with the past, irrespective of its relevance to present social conditions, was an essential element of democracy. Most likely, it was this view that moved the French Parliament to pass the 2016 law, with a certain amount of confidence that, in contrast to the situation in 2012, the Constitutional Court would not, this time, negate the genocide denial law.

⁵³ See, for a transcript of the decision, http://www.echr.coe.int/Documents/Presse_Q_A_Perincek_ENG.pdf. For a detailed discussion of the decision, see: Vorhoof, Dirk, "Case Law, Strasbourg: Perinçek v Switzerland, Grand Chamber confirms conviction for denying the Armenian genocide as Article 10 violation," Oct. 21, 2015, *Inform's Blog*, <https://inform.wordpress.com/2015/10/21/case-law-strasbourg-perincek-v-switzerland-grand-chamber-confirms-conviction-for-denying-the-armenian-genocide-as-article-10-violation-dirk-voorhoof/> (N.B. Although the title of the Vorhoof article seems to suggest that the Strasbourg decision supported the genocide denier's previous conviction, the article itself makes it clear that Strasbourg actually overturned his conviction.)

⁵⁴ Ibid.

Returning now to the present situation in Ukraine, it is not difficult to see how Ukraine's revisionist history is bound to create serious problems for the country's acceptance in the West, at least intellectually, but perhaps even politically. Jared McBride has detailed how Ukraine's new laws forbidding contradiction of the revisionist history excusing the ethnic Ukrainian population of any complicity in genocidal human rights violations during WWII are clear violations of freedom of speech.⁵⁵ Given the recent heated controversy over the issue of freedom of expression in relation to the Armenian genocide, and especially the recent ECHR decision in the Perinçek case, the freedom of expression issue alone is bound, eventually, to cause Ukraine a good deal of trouble in the West.

Perhaps even more important, however, is Ukraine's official sanctioning of a revisionist history. Although the ECHR has refused to convict genocide deniers if such denial has had no practical deleterious consequences, the strong minority position in the Perinçek case expressed support for legally maintaining the memory of genocides and respecting the memory of their victims. It practically calls for a legislative imperative for *Vergangenheitsbewältigung*.

While the French Parliament's 2016 decision may eventually run into a challenge by the Constitutional Court, it will do so only insofar as it criminalizes genocide denial. The recognition of past genocides, irrespective of their present consequences, will undoubtedly stand. Moreover, given the strong minority opinion in the ECHR decision, even the element of criminalization of genocide denial may stand, simply on the basis of insulting the memory of past victims.

It should also be noted that the German 2016 resolution, while it designates the killing of Armenians in the Ottoman Empire as a genocide, it does not specifically criminalize genocide denial in cases other than the Holocaust, and is, therefore, immune from constitutional challenge. The German resolution is, however very significant since it officially demands *Vergangenheitsbewältigung* in countries outside of Germany, and makes it clear that such a process is necessary even in cases where there is no current, contemporary danger of ethnic persecution.

⁵⁵ Mc Bride, Jared, op.cit.

It takes the strong position that there is a universal imperative for dealing with the national crimes of the past, regardless of present circumstances.

Defenders of the current Ukrainian government will rightly claim that the current rate of anti-Semitism in Ukraine is no higher than many other countries; in fact, it is less of a problem in Ukraine than it seems to be in parts of Europe. Moreover, the anti-Semitism that exists in Ukraine cannot be tied exclusively, or even substantially, to the ultra right, nationalist factions.⁵⁶ In fact, although there has, in recent months been an increase of the emigration of Ukrainian Jews to Israel, it seems to have been caused by the worsening economic situation rather than by anti-Semitism.⁵⁷ It is, therefore, difficult to make a correlation between revisionist history and prejudice against contemporary Jews.

The same holds true concerning prejudice or discrimination against the ethnic Russian minority. Despite the clear desire to establish a Ukrainian national identity as different from a post Soviet identity, and a clear association of the Russian minority with the former Soviet Union, there is no evidence that the revisionist history has incited increased antagonism against Ukraine's ethnic Russian minority⁵⁸.

What defenders of Ukrainian revisionist history and the recent Ukrainian memory laws seemingly fail to understand, however, is that despite their not having been shown to have incited increased levels of xenophobia or anti-Semitism, they nevertheless run very contrary to current European legal and political trends.

Laws enforcing any specific interpretation of history have been roundly rejected by European constitutional courts as an unacceptable limitation on

⁵⁶ Bunimovich, Miriam Feyga, "Vyacheslav Likhachev in Jerusalem Discusses the Ukrainian Revolution, Russian Intervention, and the Jewish Community," *Ukrainian Jewish Encounter*, 3 July 2015.

⁵⁷ Engelhart, Katie, "Why Record Numbers of Ukrainian Jews Are Fleeing to Israel," *Vice News*, 16 March 2016.

⁵⁸ For a general, credible survey of current xenophobic incidents in Ukraine, although written from a Ukrainian government point of view, see Coynash, Halya, "Ukraine sees drop in xenophobic violence everywhere but Russian-occupied Crimea," Kharkiv Human Rights Protection Group, 28 January 2016, <http://khp.org/en/index.php?id=1453412775>. See also UN General Assembly, Human Rights Council, "Report of the special rapporteur on minority issues, Rita Izsák, Mission to Ukraine," 27 January 2015.

freedom of expression. Unless the contradictory statements or interpretations of history they forbid can be deemed as contributing to ethnic hatred and social dissention, as is the case with Holocaust denial, such laws are deemed illegal. The Ukrainian memory laws certainly fall into this category as unacceptable.

Moreover, laws that forbid coming to terms with past human rights abuses, even when such denial cannot be proven to have dangerous contemporary consequences, are considered particularly noxious. The Ukrainian memory laws, which demand acceptance of a sanitized version of Ukrainian history, laws that, in effect, explicitly forbid *Vergangenheitsbewältigung*, are bound to separate Ukraine legally and morally from most of Europe.

In opposing the Turkish refusal to accept the Armenian genocide, the French and the Germans have made their willingness to defend these values even at great political risk very clear. It is only a matter of time until the spotlight on this matter shines upon Ukraine, which, frankly, is of much less importance to European security and the European economy than is Turkey.

Given the explicit priority of a close rapprochement between Ukraine and the European Union, Ukrainians should consider whether the development of a mythical Ukrainian national identity, the supposed justification for the Ukrainian memory laws and revisionist history, are worth the risk?

Кривцова Ірина Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
Європейського Союзу та порівняльного правознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»

«МЕХАНІЗМ ЕВОЛЮЦІЇ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (ДЕЯКІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОЛОДГІЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ)»

Правова карта світу представлена розмаїттям правових системних утворень – національною, наднаціональною та міжнародною правовими системами. Що змушує задуматися про неможливість лінеаризації їх процесу розвитку, тим самим схилиючи до виявлення «площини» еволюції права з необхідністю виокремлення єдиних «принципів ходіння» різними

історичними маршрутами. В якості останніх видається справедливим розгляд механізмів, що лежать в основі процесу розвитку правових системних утворень.

Однак, не варто думати, що в разі виявлення різних типів механізму еволюції системних правових утворень, процес розвитку права в цілому є не єдиним, а також, що кожній формі правової організації властивий «свій» «унікальний» тип механізму еволюції.

Безумовно, протягом усього процесу правового розвитку спостерігається домінування одного з типів, але весь шлях еволюції – це низка (зміна) одного типу механізму іншим, в залежності від зовнішніх факторів (умов), і, перш за все, від можливостей, обумовлених природою самого системного правового утворення, його параметрів й станів.

Єдиний процес еволюції правової матерії визначає «канали», всередині яких і протікає сам процес. Якщо параметри і стан системи не виводять її за межі «каналу», то механізм розвитку носить адаптаційний характер, тобто спостерігається самоналаштування системи під зовнішні умови, що дозволяє нам передбачити результати дії механізму, а значить, прогнозувати зміни параметрів системи. Це відбувається тому, що адаптація, тобто самоналаштування, забезпечує системі, що розвивається, певну стабільність в даних конкретних умовах, окреслюючи тенденцію в зміні її параметрів.

Однак під дією будь-яких причин (зовнішніх чи внутрішніх) система може вийти за межі «каналу» адаптаційного розвитку, тоді вступає в дію біфуркаційний тип механізму еволюції, що супроводжується виникненням перед системою різних варіантів розвитку. Чим складніше система, тим більша ймовірність збільшення числа можливих шляхів її еволюції, дивергенції, тому процес розвитку веде до безперервного росту розмаїття форм. Біфуркаційний механізм дозволяє пояснити діалектичне протиріччя еволюції, коли разом з ускладненням, диференціацією, виникненням якісно нових структур можливі деградація, незворотний розпад і зникнення системи. В період дії біфуркаційного типу механізму, випадковість, флуктуації, малі коливання грають істотну, визначальну роль для системи, можуть

спричинити її блукання, хоча і в межах цілком певного, детермінованого поля її можливостей.

Не зупиняючись на питаннях природи і структури механізму еволюції, відзначимо, що, на наш погляд, в його основі лежить криза, яка, з одного боку, є поштовхом до реалізації обумовленого «природою» системи потенціалу спонтанного саморозвитку, виходу її з еволюційного глухого куту, на тенденцію самоконструктуризації (тобто активує можливості розвитку системи, закладені в її структурі), а, з іншого боку, є «ножем скульптора», який відсікає все непотрібне, не здатне до розвитку, залишаючи «інваріантне ядро еволюціонуючої системи», тобто ту сукупність елементів системи, а головне зв'язків між ними, які становлять «кістяк» структури системи, яка прагне зберегти себе при будь-яких змінах.

В основі розвитку права як системного утворення, лежить «структурна композиція», унікальне поєднання параметрів і станів системного утворення, що дозволяють простежити еволюційні зміни і визначити граничні можливості їх прогнозування.

Використовуючи методологічні напрацювання наукових концепцій глобального еволюціонізму і синергетики стосовно правової картини світу, можливо окреслити зазначені вище «структурні композиції» системних правових утворень, що розкривають механізм еволюції права.

Структура правового системного утворення є постійно взаємодіючою сукупністю елементів, що включає різночасові зв'язки (три «історичних пласта»), що забезпечують одночасну відповідність таким умовам організації системи: наступності результатів попереднього розвитку, максимальної цілісності, пов'язаності елементів і максимальної економічності її структури, що дозволяє приводити систему до максимальної стійкості, ефективності результатів дії системи і потенцій майбутнього її розвитку.

Заданий теоретико-методологічний орієнтир вишукування можливостей розвитку системного утворення, прихованих в його структурі, як окремий прояв пояснення «механізму еволюції права», продемонструємо на прикладі правової системи Європейського Союзу (далі – ЄС).

Структура системи має тричленну будову, кожен сегмент якої «відповідає» відповідно: за минуле – елементи «пам'яті», за сучасність – елементи, породжені природою даної системи, за майбутнє – елементи, що володіють потенціалом «структури-атрактора».

При розгляді елемента «пам'яті» в структурі права ЄС необхідно враховувати, що він може міститися в різних компонентах і представляти різну «глибину пам'яті» правової системи. Елемент «пам'яті» надає правовій системі силу історичної інерції, що дозволяє правовій системі пристосовуватися до умов, що змінюються і підтримувати «зв'язок епох» шляхом розвитку правової системи відповідно до «закону наступності».

Елемент «пам'яті» в розвитку правової системи ЄС виявляється в сфері «об'єктивного права», а саме через такі джерела права як звичай, правова доктрина, прецедент, або в характері правової культури і традиції, громадської ідеології і психології. Проте, варто звернути увагу і на ту обставину, що право ЄС не виникає на «порожньому» місці, а є результатом, як гармонізації та уніфікації законодавства держав-учасниць, так і правового регулювання інститутами ЄС суспільних відносин, обумовлюючи «відлуння минулого» і в сфері праворозуміння, системи права, правореалізації тощо.

Різноваріантність форм прояву елемента «пам'яті» в розвитку правової системи ЄС визначається, перш за все, особливостями історичного розвитку права (формування на основі права європейських співтовариств, поступове еволюційне «виточування» інтеграційного ядра права тощо), особливостями правосвідомості (орієнтирами якого є цінності європейської цивілізації, прагнення зберегти й примножити досягнення європейської культури тощо).

Як елементи, породжені природою системи на даний момент розвитку («сегмент сучасності») можна розглядати такі компоненти правової системи ЄС, як: правовідносини, так як вони являють собою особливий правовий зв'язок суспільних відносин, що динамічно складаються в процесі євроінтеграції та відображають специфіку розвитку права конкретного періоду, тобто знаходяться в стані постійного «дрейфу»; правосвідомість, оскільки, оскільки воно відображає мінливу правову дійсність, але при цьому правосвідомість може містити і елементи «пам'яті», так як включає в себе не

тільки правові почуття, настрої, переживання, практичні знання, уявлення і погляди, що відрізняються рухливістю і прихильністю до певного суб'єктаносія, а й правові звички, традиції, звичаї, і правову ідеологію, які відрізняються своєю нерухомістю і стійкістю; сукупність юридичних норм, закріплених в системі нормативно-правових актів інститутів ЄС.

Щодо елементів, що володіють потенціалом «структури-атрактора» («сегмент майбутнього») необхідно зробити декілька застережень. По-перше, в якості такого може виступати будь-який компонент правової системи, здатний за певних умов стати «центром кристалізації» нового порядку, тобто стати системоутворюючим фактором самоорганізації, стрижневою основою, навколо якої починають групуватися інші компоненти системи. По-друге, число компонентів правової системи, що володіють потенціалом саморозвитку, різне і обумовлюється не стільки силою зовнішнього впливу, а внутрішніми властивостями самої системи. По-третє, твердження, що будь-який компонент правової системи має потенціал «структури-атрактора», вимагає уточнення: «карта можливостей» системи, що представляє набір потенційних шляхів виходу на нові системні якості, залежить від динамічного «заряду», здатності до саморозвитку компонента правової системи. По-четверте, правова система може мати значну кількість прихованих форм подальшого розвитку, але актуалізуватися при досягненні певних значень параметрів (порогове значення) можуть тільки деякі з них, і причому тільки ті, які входять в потенційну структуру правової системи.

Елементами правової системи ЄС, що володіють потенціалом «структури-атрактора», можуть виступати як правові норми, так і інституційно-організаційна система, як правосвідомість, так і юридична наука. При цьому не є винятком правовідносини і юридична практика. В процесі еволюції права здатність до самоорганізації кожного компонента варіюється в залежності від історично сформованих умов розвитку.

На підставі сегментованої будови структури правової системи Європейського Союзу, при виявленні елементів «пам'яті» і елементів, що володіють потенціалом «структури-атрактора», представляється можливим говорити про наявність двох основних альтернатив, що визначають процес

правового розвитку, і є крайніми точками «об'єктивно існуючого поля можливостей». Одна висловлює минулий стан (гомеостаз), а інша – майбутній стан (крок вперед). Відповідно, елемент «пам'яті» забезпечує гомеостаз правової системи, а елемент, що володіє потенціалом «структури-атрактора», визначає потенційні можливості подальшого шляху розвитку права.

Отже, знаючи, який з елементів правової системи ЄС представляє один з тимчасових сегментів, можна буде чітко виявити можливості саморозвитку права в конкретний період історичного розвитку, а точніше в період кризового розвитку, коли реалізація однієї з можливостей визначить еволюційний шлях системи.

Запорожченко Анастасія Алесеевна,
*кандидат юридических наук, доцент кафедри права
Європейського Союзу и сравнительного правоведения
Национального университета "Одесская юридическая академия"*

«ДИРЕКТИВА ЕС "О ПРАВОВОЙ ОХРАНЕ БИОТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИЗОБРЕТЕНИЙ": АНАЛИЗ НЕКОТОРЫХ КОЛЛИЗИЙ

Директива 98/44/ЕС Европейского парламента и Совета о правовой охране биотехнологических изобретений (далее — Директива) была принята в 1998 г. с целью содействия развитию исследований в области биотехнологии в Европейском Союзе (далее — ЕС) и гармонизации патентного права ЕС путем закрепления на общеевропейском уровне патентоспособности биотехнологических изобретений. Кроме того, расширение патентной охраны на область биотехнологии, по мнению основного инициатора принятия Директивы — Комиссии ЕС, могло повысить конкурентоспособность химического и биологического секторов промышленности ЕС до уровня США и Японии, которые, благодаря широкому объему предоставляемой патентной охраны, к концу 1980-х гг. стали мировыми лидерами в данной области. Несмотря на экономическую целесообразность расширения патентной охраны на область биотехнологии, ряд положений Директивы подвергся резкой критике со стороны стран —

членов ЕС. Окончательный проект Директивы представляет собой компромиссный вариант, предоставляющий патентную охрану биотехнологическим изобретениям, но одновременно содержащий ограничения патентоспособности по основаниям морали и публичного порядка. Вместе с тем, он также продолжает вызывать возражения в части формулировок ряда положений как в академической среде, так и со стороны гражданского общества.

Наиболее спорные и противоречивые нормы Директивы касаются проблемы определения патентоспособности биотехнологических продуктов как изобретения или открытия.

Следуя традиционному разделению объектов на патентоспособные изобретения и непатентоспособные открытия, Директива содержит условие, согласно которому тело человека на различных стадиях формирования, а также простое открытие одного из его элементов, в том числе последовательность или частичная последовательность гена, не является патентоспособным изобретением. Тем не менее, элемент, изолированный из человеческого тела или иным образом произведенный посредством технологического процесса (technical process), в том числе последовательность или частичная последовательность гена человека, может быть патентоспособным изобретением, даже если его структура идентична структуре природного элемента. Таким образом, согласно Директиве, разделение элементов биологического организма на патентоспособные и непатентоспособные и «превращение» открытия в изобретение обуславливаются изоляцией таких элементов из их естественного окружения и/или их производением посредством технологического процесса. Такое проведение границы соответствует сложившемуся в патентном праве представлению о том, что природные объекты действительно могут являться патентоспособными изобретениями при условии их извлечения из природного окружения и изученности. Тем не менее, Директива не дает ответа на три возражения, которые с неизбежностью возникают при анализе указанного разграничения. Во-первых, изучение практически любого природного объекта возможно лишь после его предварительного извлечения

из природного окружения, иначе любые действия над ним не представляются возможными. Во-вторых, даже если природный элемент изолирован из природного окружения, это не меняет его «природный» и «естественный» характер. Указание на технический характер является аргументом лишь в пользу патентоспособности процесса изолирования, но не в пользу патентоспособности изолированного продукта. Наконец, в-третьих, Директива не содержит определения и критериев «технологичности», которым должны соответствовать процессы, при помощи которых осуществляется изолирование и/или производство биотехнологических продуктов. Это дает возможность трактовать «технологичность» неоправданно широко и распространять ее даже на стандартные и широко известные процессы и механизмы, используемые в биотехнологии. Особое значение это возражение имеет при оспаривании патентоспособности последовательностей гена, патентование которых изначально было востребовано в связи с технической сложностью процесса их изолирования. В настоящее время этот процесс осуществляется специально созданными компьютерами и является относительно стандартной и шаблонной процедурой, требующей лишь минимального участия человека. В связи с этим Директива оставляет неразрешенным вопрос о том, должен ли данный технический процесс соответствовать критериям патентоспособности, а если нет, то на каком основании продукт, полученный в результате такого процесса, может приобретать статус патентоспособного изобретения.

Сложность проведения четкой границы между патентоспособными изобретениями и непатентоспособными открытиями привела к отсутствию единообразного толкования норм Директивы законодателями стран — членом ЕС и, соответственно, к существенным различиям в национальных патентных законах. Наиболее сильное сопротивление имплементации нормы Директивы получила, в частности, во Франции. Французский патентный закон запрещает патентование последовательностей гена, разрешая лишь патентование способов их промышленного применения и, таким образом, в корне противоречит положениям Директивы. Кроме того, сами нормы патентного законодательства Франции сформулированы таким образом, что их

интерпретация представляет собой сложную задачу, что еще более усложняет процесс гармонизации патентного права в ЕС. В противоположность Франции, запрещающей патентование последовательностей гена, Германия и Великобритания разрешают такое патентование, наделяя их статусом патентоспособных изобретений. Великобритания, в частности, входит в число тех стран, патентный закон которых соответствовал положениям Директивы еще до ее имплементации, что существенно облегчило процесс ввода в действие Директивы во внутреннее право страны. Патентный закон Германии предоставляет возможность патентования биотехнологических продуктов, но значительно ограничивает объем предоставляемой охраны.

Наличие подобных различий в патентных законах стран — членов ЕС, а также запрет в отношении патентования последовательностей генов, существующий, например, во Франции, указывает на невозможность отождествления в патентном праве биотехнологических продуктов и традиционных изобретений. Проблема заключается не только в непринятии значительной частью общества европейских стран такой практики, часто именуемой «патентованием жизни», по моральным соображениям, но и в отсутствии уже разработанных юридических механизмов регулирования отношений в области патентного права применительно к биотехнологическим изобретениям. Это доказывает необходимость кардинального пересмотра и реформирования существующего патентного права в той его части, которая не учитывает специфику предмета регулирования, но продолжает применяться в области новых технологий.

Принятие Директивы было обусловлено необходимостью гармонизации патентного законодательства в ЕС с целью поощрения исследований в области биотехнологий в ЕС. Вместе с тем, сложность принятия Директивы, а затем и процесса ее имплементации в национальное законодательство стран — членов ЕС свидетельствует о том, что европейское общество еще далеко от принятия феномена «патентования биотехнологических изобретений» как по этическим, так и по социально-экономическим соображениям. Наличие существенных различий в национальных патентных законах, которые до настоящего времени не ликвидированы, несмотря на значительное давление

со стороны институций ЕС, подтверждает необходимость более продуманного и тщательного анализа разрабатываемых норм в еще развивающихся отраслях права.

Украинскому законодателю следует принимать во внимание описанные пробелы и противоречия в правовом регулировании патентования биотехнологических изобретения в ЕС. В частности, по мнению автора, представляется рациональным ввести запрет на патентование последовательностей или частичных последовательностей гена, изолированных из своего природного окружения, аналогично запрету, существующему во Франции. Исключение последовательностей или частичных последовательностей гена, тем не менее, не означает, что не должны быть объектом патентной охраны вообще все соединения, подвергшиеся генно-инженерным манипуляциям. Если в результате такой деятельности будут созданы вещества, существенно отличающиеся от природных, то они могут быть запатентованы при удовлетворении иных критериев патентоспособности, а также если их патентование не будет признано противоречащим общественному порядку и морали.

Запрет на патентование изолированных последовательностей или частичных последовательностей гена сможет разрешить вопрос о том, где именно проходит граница между патентоспособными изобретениями и непатентоспособными открытиями, и, таким образом, сделать возможным свободную передачу ценной информации, заключающейся в генах, среди академического сообщества, одновременно поощряя изобретательскую деятельность в области естественных наук.

**ПАНЕЛЬНЕ СЛУХАННЯ ІІІ.
«ПРОБЛЕМА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ»**

Бехруз Хашматулла,
*доктор юридических наук, професор, член-корреспондент Міжнародної
академії сравнительного права,
заведуючий кафедрой права Європейського Союзу і сравнительного правознавства
Національного університету “Одеська юридическа академія”*

**“МИРОТВОРЧЕСКИЕ МИССИИ – ОДИН ИЗ ИНСТРУМЕНТОВ
РЕАЛИЗАЦИИ ОБЩЕЙ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ И ПОЛИТИКИ
БЕЗОПАСНОСТИ ЕС”**

Между государствами-членами Европейского Союза высока степень интеграции практически во всех сферах. Однако в сфере внешней политики и политики безопасности этот процесс почти не развивается в силу ряда причин. Во-первых, это колониальные амбиции крупных европейских государств в сфере внешней политики, обусловленные их историческим прошлым. Во-вторых, большинство государств-членов ЭС из Восточной Европы склонны координировать свою внешнюю политику не столько с европейскими государствами-членами ЕС, сколько с политикой США.

Все государства-члены ЕС контролируют свои международные отношения в значительной степени самостоятельно. Отношения государств-членов ЕС в сфере внешней политики и политики безопасности имеют, в большей степени, двусторонний, межгосударственный характер.

Необходимо констатировать тот факт, что после закрепления единой правосубъектности ЕС был укреплен его статус как субъекта международно-правовых отношений. Этому способствует должность Верховного представителя ЕС по иностранным делам и политике безопасности.

ЕС принимает активное участие в разрешении конфликтов так называемой «низкой интенсивности», которые не имеют тяжелых последствий политического, экономического и военного характера для

государств-членов ЕС с целью минимизации угрозы втягивания в длительные кризисы.

Основными инструментами разрешения кризисов в ЕС выступают силы реагирования и гражданские антикризисные структуры ЕС. Силы реагирования формируются из войск, выделенных государствами-членами ЕС. Гражданские антикризисные структуры ЕС действуют невоенными методами, их главная функция - предупреждение и предотвращение, а также разрешение вооруженных конфликтов. Например, поддержание правопорядка в кризисных районах, содействие в создании местных органов власти, юстиции и правосудия, оказание гуманитарной помощи населению, проведение поисково-спасательных и восстановительных работ, выполнение функций международных наблюдателей.

Правовой базой участия ЕС в урегулировании кризисов и, соответственно, деятельности миссий ЕС, а также порядок задействования сил и средств государств-членов в этом процессе, являются Договор о Европейском Союзе, Договор о функционировании Европейского Союза, Европейская стратегия безопасности, Амстердамский договор, Хельсинская декларация. В рамках взаимодействия ЕС с другими международными организациями деятельность миротворческих миссий осуществляется на основе достигнутых в 1996 г. соглашений с НАТО (так называемых «Берлин плюс»), а также разработанной и принятой в 2003 г. совместно с ООН декларацией «О сотрудничестве в области предотвращения и урегулирования кризисов», и другими документами.

Миротворческие миссии ЕС размещаются на территории, прежде всего, Европы. Кроме того, несмотря на приоритетность поддержания мира и стабильности на европейском континенте, миротворческие миссии ЕС размещаются на территории других государств, в частности, непосредственно граничащих с государствами-членами ЕС, например, на территории государств средиземноморского бассейна. Они также функционируют на территории африканских государств и государств Дальнего Востока.

Миротворческие миссии ЕС по разрешению конфликтов подразделяются на военные миссии, полицейские миссии, миссии Евросоюза

по содействию установлению или обеспечению правопорядка («верховенства закона») и наблюдательные миссии ЕС.

Военные операции проводятся с целью разъединения конфликтующих сторон и установления мира в районе кризиса (например, в Боснии и Герцеговине, Чаде и Центрально-Африканской Республике). Полицейские миссии осуществляются, как правило, после проведения операций по урегулированию кризиса или одновременно с ними. Их главная цель - оказание помощи национальному правительству в стабилизации обстановки внутри государства путем формирования и подготовки дееспособных органов охраны правопорядка (например, в Боснии и Герцеговине, на Палестинских территориях, в Афганистане, Демократической Республике Конго). Миссии Евросоюза по содействию установлению или обеспечению правопорядка («верховенства закона») направлены на оказание помощи правительствам заинтересованных стран в реформировании силовых структур и учреждений государственной власти, судебной-правовой системы в целях становления и развития в государстве демократических и правовых норм (например, в Ираке, Косово, Гвинее-Бисау). Что касается наблюдательных миссий ЕС, то они призваны осуществлять контроль за выполнением конфликтующими сторонами достигнутых договоренностей (например, украинско-молдавская и палестино-египетская границы).

Первая в истории миротворческая операция ЕС под условным названием «Конкордия» была проведена в 2003 году в Македонии. Наиболее крупной военной операцией ЕС по урегулированию ситуации в кризисном регионе является операция «Алтея» в Боснии и Герцеговине.

В ноябре 2005 года между Молдовой, Украиной и Европейским Союзом было подписано соглашение о развертывании наблюдательной миссии Европейского Союза о приграничной помощи Молдове и Украине на украинско-молдавской границе, мандат которой был рассчитан до 2009 года и в дальнейшем продлен. Целями миссии являются наблюдение за соблюдением пограничного и таможенного режима на границе Украины и Молдовы, в частности: борьба с контрабандой и нелегальной миграцией,

внедрение практики интегрального управления границами, содействие разрешению Приднестровского конфликта.

Следовательно, эффективность деятельности миротворческих миссий ЕС находится в прямой зависимости от интегрированности и эффективности общей внешней политики и политики безопасности ЕС.

Tetyana A. Antsupova
*Dr. habil. (International Law),
Professor at EU Law and Comparative Law Department
National University "Odessa Law Academy"*

THE EU ACCESSION TO THE CONVENTION ON HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS: ONGOING DEVELOPMENTS

The Lisbon Treaty has expanded the already considerable experience and expertise in the European Union framework in many areas in which the Council of Europe. Through this expanded cooperation on issues such as the fight against trafficking in human beings, sexual exploitation of children and violence against women. Moreover, due to the provisions of the Lisbon Treaty has been opened the possibility of signing the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 1950 (The possibility of EU accession to the ECHR is provided by two rules: Art. 6 of the Lisbon Treaty and Art. 59 of the ECHR, as amended in accordance with the Protocol No14).

Unfortunately, we are witnessing the fact that the Convention is “under threat”, as Mr Jagland, Secretary General of the Council of Europe (CoE), has stressed on 26 January 2016 during his speech before the Parliamentary Assembly of the Council of Europe. He said, “I feel that the whole logic of the European Convention is under threat in many places, where people are starting to say, “We are the boss at home; our parliament has the final word.” If that develops, it is the end of the European Convention on Human Rights, which says that every country “shall” undertake to implement the judgments of the Court. If we start to discuss that, it is the end of the day for what we have in Europe, which no other continent in the world has”.

Another challenge has arisen on 18 December 2014, when the Court of Justice (CJEU) delivered its Opinion 2/13 on the draft agreement on the accession of the European Union to the Convention on Human Rights and identified problems with regard to its compatibility with EU law. In the light of the problems identified, the Court concludes that the draft agreement on the accession of the European Union to the Convention is not compatible with EU law.

Ironically, just one day prior to the adoption of Opinion 2/13 on 17 December 2014, the Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE) adopted a Resolution on “The implementation of the Memorandum of Understanding between the Council of Europe and the European Union,” where the PACE “welcomes the agreement reached at the negotiators’ level in April 2013 on the draft Accession Agreement” and refers to Resolution 2027 (2013) “European Union and Council of Europe human rights agendas: synergies not duplication”. While welcoming higher levels of human rights protection, Resolution 2027 (2013) warned against the setting up of parallel mechanisms, which could lead to double standards, “forum shopping” and the lowering of Council of Europe standards. The idea of EU accession to the ECHR is not new.

4 July 2013 the European Commission asked the European Court of Justice requesting Opinion on the compatibility of the draft Agreement with EU law, pursuant to Article 218(11) TFEU. In the light of the problems identified, the Court concluded that the Draft Agreement on the accession of the European Union to the ECHR is not compatible with EU law⁵⁹.

In “post-Opinion era” one of the most outstanding and informative event was held from 17 to 19 June 2016 in Berlin – the International Society of Public Law Conference on the topic of “Borders, Otherness, and Public Law”. The **third plenary panel “Judicial Interview and Dialogue”** held featuring Justice Koen Lenaerts, President of the Court of Justice of the European Union, and Judge Guido Raimondi, President of the European Court of Human Rights, interviewed

⁵⁹ Court of Justice of the European Union PRESS RELEASE No 180/14 Luxembourg, 18 December 2014, Opinion 2/13. Available at: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-12/cp140180en.pdf>

by Joseph H.H. Weiler and Gráinne de Búrca. This **dialogue** disclosed the ongoing developments on EU accession to the ECtHR to the public.

The analysis indicates that the Accession is still possible, but it will require a considerable amount of time and effort before it becomes reality. Amendments to the Draft Accession Agreement are inevitable if Accession is to progress and be achieved, and this brings challenges related to reopening the Draft Accession Agreement to new round of negotiation.

Are these challenges an integral part of progress or setbacks in the field of human rights protection in Europe? It should be understood that the values defended by the Convention form the basis of European identity.

As to the accession of the EU to the Convention, it is unquestionable, in my view, that the national courts are a haven of fairness when it comes to human rights protection. Both the CJEU and ECtHR play a subsidiary role in supranational and international mechanisms of the human rights protection. In addition, the national courts have already played an important role in the approximation of the reception of the human rights regimes of the Convention and the Charter of Fundamental Rights of the European Union (the Charter) within national legal orders. The national courts of the 47 CoE Member States, the CJEU and the ECtHR could be the main actors of the next phase of negotiations on the draft Accession Agreement. Such a format seems to be in line with a pan-European action plan to boost the independence and impartiality of Europe's courts, which the Secretary General of the Council of Europe is planning to adopt in spring 2016.

Renegotiating the draft agreement in such a way that it would take into account the concerns expressed by the CJEU will require many months, if not years, and the goodwill of EU institutions, EU member States and the 19 Council of Europe Member States which are not Member States of the EU. Nevertheless, the movement on the way of the accession of the EU to the Convention should continue simultaneously with the resolving of the budgetary problems of maintenance of the European Court of Human Rights and ratification by the States Parties of Protocols No 15 and No 16 to the Convention.

Василенко Микола Дмитрович,
*доктор юридичних наук, професор кафедри права
Європейського Союзу та порівняльного правознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

«СПІЛЬНА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЄС: КРИЗА ТА ЇЇ ВИКЛИКИ»

Впродовж багатьох років спільна зовнішня політика і політика безпеки (СЗППБ) ЄС вирішувала ті загальні завдання, що стояли перед ним, керуючись при цьому загальними цілями та принципами (для всіх трьох опор) як до їх існування та за їх часи, так і після їх відміни.

На певному етапі розвитку зовнішня політика та політика у галузі оборони та безпеки ЄС серйозно еволюціонувала. Вона придбала сучасні риси, одержала нинішнє організаційне і правове оформлення, пройшовши певні етапи свого розвитку. Кожний із них був пов'язаний з розробкою і узгодженням між державами-членами як міжнародно-правових і політико-правових актів, так і програмних документів, що обслуговували європейську інтеграцію та визначали взаємні права і обов'язки її членів, регламентуючи функціонування загальних інститутів. Як правило, зусилля знаходили закріплення у змінах та доповненнях, що вносилися до Установчих договорів. Однак всупереч цілям, що були «оновлені» Установчими договорами за Лісабонським договором, ЄС практично так і не вдалося вибудувати спільну зовнішню та оборонну політику, включаючи механізми оперативного реагування на кризи. Саме така ситуація склалася сьогодні. Так, нинішня існуюча конфронтація між ЄС і Росією загрожує двома небезпечними наслідками: можливою появою нової залізної завіси в Європі з буферною зоною із держав з неясним статусом у сфері безпеки та економічних відносин та зростанням в країнах-членах ЄС за відомих причин популярності правою і націоналістичною ідеологією. В той же час існує ризик, пов'язаний з можливими ненавмисними зіткненнями між Росією та країнами-членами НАТО. Сьогодні перспектива ескалації насильства між великими державами перестала здаватися абсолютно нереалістичною. Більше того, кордони країн-членів ЄС (НАТО) наблизилися до кордонів потенційного противника на мінімально можливу відстань. А це, в свою чергу, заставило його зробити максимально

ефективну систему захисту своєї території з використанням високоточної зброї, в тому числі й ядерної. Цей фактор набуває актуальності в зв'язку з тим, що США, як основний утримувач НАТО, несуть майже увесь військовий тягар в Європі в ситуації, коли європейські країни-члени НАТО (ЄС) не вносять свою частку в оборону альянсу. При цьому, очевидно, що проблема поглиблюється наявністю додаткових кризових явищ через загострення внутрішніх протиріч, а також через наплив мігрантів з мусульманських країн. Щодо зовнішніх викликів ЄС наочним прикладом «збоїв» СЗППБ ЄС стали розбіжності навколо військових операцій проти ряду третіх країн, коли різні держави-члени ЄС (НАТО) займали часом діаметрально протилежні позиції. Виходячи з цього, можна стверджувати, що прагнення ЄС підсилити свою індивідуальність на міжнародній арені, у першу чергу, вимагає удосконалення правових механізмів СЗППБ, яка виступає своєрідною ахіллесовою п'ятою всієї внутрішньої і зовнішньої компетенції цієї інтеграційної організації. Однак сьогодні ані НАТО, ані ЄС в розв'язанні кризових явищ навколо них участі не беруть, хоча в основоположних документах ЄС і НАТО, що стосуються позиціонування на міжнародній арені, чітко записано, що ці організації беруть на себе повноваження займатися проблемами врегулювання конфліктів. Таким чином, ЄС і НАТО завжди воліли створювати одну тільки видимість врегулювання. Гуманітарні операції, в яких вони брали участь, проводилися на периферії, далеко від Європи, наприклад, на Близькому Сході. Саме тому громадянам ЄС, яким мало що відомо про реальний стан справ, весь час розповідали у близькосхідне врегулювання, яке реально так і не відбулося. Однак на тлі потоку біженців громадяни ЄС побачили своїми очима, що ніякого врегулювання на Близькому Сході немає. Немає врегулювання і на Україні, а ЄС не прикладає достатньо зусиль для такого врегулювання. Навпаки, якщо Україну будуть провокувати на агресивні антиросійські дії, це дійсно може призвести до опосередкованому конфлікту Росія-НАТО, коли ЄС переживає не кращі свої часи. Вихід Великобританії, криза в Греції, складна ситуація всередині Італії (третьої економіки ЄС) може призвести до розвалу цього децентралізованого утворення на території Європи, основним бенефіціаром

якого є лише Німеччина (так зазначають численні аналітики). Примітно, що з часів Римської імперії Європі досі так і не вдалося створити скільки-небудь міцне об'єднання, а сама німецька нація ніколи не була сильним централізованим утворенням.

Наявність НАТО та гарантії безпеки з боку США примушує ЄС оцінювати вигоди і переваги набагато критичніше, ніж у випадку з регіональною економічною інтеграцією. Звідси стає зрозумілим відставання з юридичним та інституційним оформленням СЗППБ. Однак, саме так ЄС легше йти від прогресу у галузі створення Єдиного ринку, Валютного й економічного союзу, де перевага віддається міжурядовому та інституціональним взаємодіям, а не наднаціональному інструментарію вироблення, ухвалення і здійснення рішень, до вирішення проблем СЗППБ. Слід зазначити, що Установчі Договори ЄС сприйняли розширене тлумачення міжнародної правосуб'єктності ЄС у прецедентному праві Суду ЄС, що відповідно було закріплено в Установчих документах. Політично обумовленим, але з юридичної і практичної точок зору, більш спірним і неоднозначним кроком, є збереження в змінах до Лісабонського договору 2007 р. дуалізму зовнішньої політики ЄС.

Для СЗППБ, формування якої відноситься до 1970-х років, в вирішенні поставлених завдань характерний акцент робився на традиційних міжурядових формах співпраці держав-членів, які прагнули виробити загальний підхід на основі одноголосності зі слабким залученням наднаціональних елементів (обмеженість повноважень Комісії, Європейського парламенту, відсутність юрисдикції у Суді ЄС). Подібний механізм СЗППБ, як показала практика, часто не дозволяє сформулювати єдину позицію Союзу з ключових аспектів міжнародних відносин, що призвело до певної неспроможності ЄС в означеній сфері діяльності.

Основними проблемами у військовій сфері є, з одного боку, політичні розбіжності між державами-членами і США з приводу «розмежування» європейських військових структур і трансатлантичних механізмів НАТО, до складу якої одночасно входять більшість держав-членів Союзу. З іншого боку, все більшої критики викликає технічний стан озброєних сил держав-

членів ЄС, включаючи військове устаткування, логістику та планування. Прагнення знайти рішення цих проблем і забезпечити повноцінний розвиток військово-політичного компоненту європейської інтеграції призвело до включення у Лісабонський договір 2007 р. більш розгорнутої й ефективної правової основи діяльності Союзу у військово-політичній сфері. У правових актах ЄС вже використовуються такі терміни як «європейська політика безпеки і оборони» або «європейська політика у сфері безпеки і оборони», але практичні результати в цьому напрямку завжди бажали кращого. Аналізуючи виклики зовнішньополітичної діяльності відзначимо, що відсутність в теперішній час додаткових місій, що були раніше передбачені у «Європейській стратегії безпеки», схваленою Європейською Радою у якості політичного документу ще у грудні 2003 р., стають цьому підтвердженням.

Таким чином, міжнародна безпека ЄС носить всеосяжний характер лише, в основному, «на папері», а на практиці, якщо її розглядати реально, вона відбувається за рахунок внесків США, навіть з урахуванням реалізації європейської оборонної інтеграції в рамках трансатлантичної парадигми НАТО. Тут, хоча поки що не існує глибоких стратегічних розбіжностей між США та їх європейськими союзниками. Концепція загальної європейської оборони у тому вигляді, у якому вона була передбачена у Маастрихтському договорі, неминуче вела до опосередкованого зближення ЄС з НАТО, яке сьогодні викликає фінансове непорозуміння між союзниками через небажання ЄС (країн-членів) сплачування відповідні витрати. Після вступу в силу Лісабонського договору в установчих документах ЄС вперше зафіксовано принцип колективної самооборони держав-членів. Однак колективна самооборона в ЄС досі відбувалася завдяки США. А хто платить, той і заказує музику. Таким чином, варто згадати, що однією з обіцянок президента США пана Д. Трампа під час його виборчої кампанії була обіцянка, змусити союзників платити за їх захист. А саме, простіше це означає, якщо стоять на твоїй землі американські бази, гарантуючи твою безпеку, будь-ласка, оплатіть їх перебування. Адже зрозуміло, що твоя країна існує завдяки американській військовій підтримці, а якщо її не буде – чекай, коли в двері постукає російська або китайська армія, і твоєму суверенітету

кінець. І тоді замість того, щоб слідом за США йти в його фарватері міжнародного правопорядку, в ЄС згадають, що у них є свої амбіції та, як результат, мають шукати непрості рішення щодо відповідної політики – СЗППБ.

Форманюк Вікторія Василівна,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
Європейського Союзу та порівняльного правознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

«СПІВПРАЦЯ ЄС З ТРЕТІМИ КРАЇНАМИ В СФЕРІ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИКІВ»

Транснаціональний наркобізнес, інші форми організованої злочинності на сьогодні виступають ключовими загрозами національній безпеці окремих країн, регіональній та загальній міжнародній безпеці. Гострою ця проблема є й у Європі.

З іншого боку, проблема наркобізнесу, незаконного обігу наркотиків вкрай важлива для нашої країни, яка в цьому випадку фактично вже є частиною загальноєвропейського простору.

В статті 21 «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони» в рамках співробітництва в боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів, прекурсорів та психотропних речовин, зазначено, що сторони співпрацюють у питаннях, що стосуються боротьби з незаконним обігом наркотиків, базуючись на спільно погоджених принципах, що відповідають міжнародним конвенціям у цій сфері, при цьому беручи до уваги Політичну Декларацію та Декларацію про керівні принципи скорочення попиту на наркотики, прийняті на Двадцятій спеціальній сесії з наркотиків Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй у червні 1998 року. Таке співробітництво спрямоване на боротьбу з незаконним обігом наркотиків, зменшення обсягів постачання, торгівлі та попиту на наркотики, боротьбу з наслідками для здоров'я та соціальними наслідками наркозалежності. Воно також спрямоване на більш ефективне запобігання

відводу хімічних прекурсорів, що використовуються для нелегального виробництва наркотиків та психотропних речовин. Також, сторони використовують необхідні методи співробітництва для досягнення зазначених цілей, забезпечуючи збалансований та інтегрований підхід до зазначених питань.

Основними стратегічними цілями співробітництва з Європолем, Євроюстом та Європейським моніторинговим центром з наркотиків та наркотичної залежності є: посилення співпраці у сфері протидії незаконному переміщенню наркотиків на основі положень стратегічної Угоди між Європолем і Україною; реалізація національної стратегії по боротьбі з переміщенням наркотиків, включаючи розвиток збалансованих підходів, які відповідно до Стратегії та Плану дій ЄС з протидії наркоманії враховуючи необхідність скорочення пропозиції, попиту і шкоди; надання підтримки у створенні національної координаційної міжвідомчої розвідувальної системи щодо наркотиків, вдосконалення процедури збору даних, навчання експертів у сфері епідеміології, посиленні громадської безпеки; сприяння співробітництву між компетентними державними органами, відповідними неурядовими і міжнародними організаціями для вирішення соціальних аспектів проблеми наркоманії і, зокрема, профілактики, лікування і реабілітації споживачів наркотиків; посилення співпраці у запобіганні виробництву і переміщенню синтетичних наркотиків і запобіганні розповсюдженню прекурсорів; заохочення до співпраці і обміну стратегічною інформацією між правоохоронними органами України та ЄС.

Кримінальні наркоструктури, що діють в Україні, мають зв'язки у країнах Європи – ринках збуту та транзиту. Співробітництво з правоохоронними органами країн ЄС є дійсно необхідною передумовою ефективної протидії наркобізнесу та пов'язаним із ним формам транснаціональної організованої злочинності.

Об'єктивно наявною є спільна зацікавленість як України, так і ЄС в співробітництві в сфері протидії транснаціональному наркобізнесу, в узгодженні політики у цій галузі. Бо використання цієї зацікавленості,

інтеграція України до загальноєвропейської системи контролю за наркотиками не тільки сприяє зменшенню гостроти цієї проблеми, а й створює нові можливості для реалізації політики євроінтеграції в різних сферах політичного та суспільного життя.

Проблема незаконного обігу наркотичних засобів, як і проблема боротьби зі злочинністю в цілому, безумовно, є дуже важко вирішуваною, і навряд чи коли-небудь людству вдасться повністю побороти пристрасть до наркотиків, так само як і повністю знищити злочинність. В певні історичні періоди, ці два явища то йдуть на спад, то навпаки, відбувається різкий стрибок рівня їх поширення.

Протягом століть людством були використані всі можливі заходи впливу на суспільні відносини, що виникають у зв'язку з незаконним обігом наркотиків. З метою покарання, “перевиховання” або знищення носіїв відповідної девіантної поведінки застосовувались різні види покарання: катування та смертна кара, а також тривалі строки ув'язнення.

Проте наркоманія й незаконний обіг наркотиків постійно відроджувалися, при цьому в деяких випадках більшою кількісною та якісною мірою. Значне зростання наркоманії, що відбувалося в країнах Західної Європи в 60-70 роках минулого століття, і так звана криза “покарання” змусило провідні Західноєвропейські країни усвідомити неефективність традиційних засобів контролю за наркозлочинністю, що призвело до пошуку нових альтернативних рішень як стратегічного, так і тактичного характеру.

Аналіз зарубіжного законодавства й заходів протидії незаконному обігу в країнах ЄС свідчить про поступовий перехід країн від політики “війни з наркотиками” з одночасним поширенням наступних концепцій зменшення шкоди від немедичного вживання наркотиків: запровадження замісної підтримувальної терапії; декриміналізація певних видів діянь за малозначні проступки; заміна позбавлення волі для наркозалежних осіб низкою інших гуманних видів покарання тощо.

Однак все вищесказане не означає, що можна припинити взагалі спроби протистояти нелегальному наркотрафіку та злочинності в цілому. Безумовно, держави повинні продовжувати діяльність в даній сфері.

Універсальні і регіональні міжнародні договори, що діють у сфері запобігання незаконному обігу заборонених речовин і організованої злочинності в цілому, що встановлюють загальні принципи контролю за виробництвом та переміщенням наркотичних засобів і психотропних речовин, а також їх прекурсорів, являють собою основу для співпраці держав у зазначеній області, включаючи конфіскацію доходів від цього виду злочинної діяльності та боротьбу з корупцією.

В останні десятиліття ЄС створюють в своїх рамках програми по боротьбі з наркотиками, держави укладають між собою договори про співпрацю, з'являються тісні зв'язки між національними правоохоронними, судовими, митними органами. Спільно організовуються проекти з дослідження заборонених речовин, тренінги, семінари з вироблення більш ефективних заходів по боротьбі з їх незаконним перевезенням. Також, є виникають партнерські відносини між країнами, через території яких проходять маршрути наркотрафіку, для того, щоб припинити це явище шляхом проведення спільних оперативно-розшукових операцій, вироблення єдиної стратегії.

Оскільки вже загальноприйнято положення про те, що певні країни постачають всі інші держави наркотичними засобами, то, міжнародні та наднаціональні організації, а також окремі держави, повинні сприяти таким країнам для установи ефективної системи контролю за обігом наркотиків на їх території з тим, щоб запобігти проблемі на початковому етапі. Однак, як показує практика, це не завжди можливо.

Основною перешкодою до створення тісних партнерських міждержавних відносин у цій галузі є відмінності в політичних позиціях, в правових системах, національному законодавстві. Але сучасні реалії такі, що хороших результатів у справі запобігання цьому явищу можна домогтися тільки спільними зусиллями. Для цього необхідно провести уніфікацію національних законодавств у зазначеній сфері, створити системи швидкого

обміну інформацією, а також зразками нових синтетичних наркотичних засобів з тим, щоб забезпечити своєчасність їх внесення в списки контрольованих речовин, а також встановити кримінальну відповідальність за їх незаконне виробництво і поширення. В іншому випадку злочинці отримують можливість сховатися від покарання в державі, де вона (відповідальність) за нелегальний оборот таких нових речовин ще не встановлена.

Посилення систем контролю за ввезенням і вивезенням наркотичних, психотропних речовин та їх прекурсорів, уніфікація митної документації, проведення спільних оперативно-розшукових заходів, укладання договорів про співпрацю з комерційними організаціями, і встановлення їх відповідальності за участь в наркотрафіку, представляються необхідними кроками на шляху боротьби з цим явищем.

Необхідно застосовувати комплексний підхід до розслідування випадків незаконного обігу наркотиків, тобто розслідувати також і супутні йому злочини, такі як легалізація злочинних доходів і корупція, оскільки це дозволить відстежувати зв'язки і діяльність міжнародних організованих злочинних угруповань, що займаються наркобізнесом, подібно застосовуваної в державах-членах Європейського Союзу техніці «одночасних розслідувань».

У багатьох країнах слабо розвинена або взагалі відсутня система спеціальних установ, що займаються реабілітацією наркозалежних осіб, а також законодавча база, яка регулює їх діяльність, програми і дієві методики боротьби з цим захворюванням, а ефективних медичних препаратів, здатних вилікувати цю недугу, досі не створено. Було б за доцільне створення мережі такого роду медичних установ, налагодження обміну досвідом з державами, в яких вони успішно функціонують, а також проведення спільних наукових досліджень в цій області.

Наркополітика ЄС будується на усвідомленні того, що проблема з наркотиками у Європі є складовою загальносвітового феномену, а зміни в ситуації з їх споживанням в Європі мають вплив на ситуацію в інших регіонах та, у свою чергу, самі обумовлені нею. Відповідно до програми у

сфері наркоконтролю, що реалізується у ЄС, спрямована на удосконалення співробітництва на загальноєвропейському рівні в міжнародній сфері та підтримку програм зі зниження попиту та пропозиції у сусідніх країнах та в місцях виробництва наркотиків. Із цією метою ЄС інвестує суттєві ресурси у підтримку міжнародних дій: на заходи у третіх країнах на цьому напрямку щороку виділяється 750 млн євро. ЄС також є найбільшим міжнародним донором Управління ООН з наркотиків та злочинності. Складовими системи ЄС з контролю над наркотиками також є національні системи Туреччини, Норвегії, які не є членами ЄС. Зокрема, зазначені країни узгоджують національні програми та плани дій із відповідними документами ЄС, беруть участь у заходах, що проводяться ЄС та у структурах цієї організації.

Таким чином, в сучасному світі йде активний процес формування системи міжнародного співробітництва держав у сфері попередження та припинення незаконного обігу наркотичних засобів. В окремих регіонах, таких як Західна Європа, така співпраця вже зараз має дуже розвинений характер, в той час як в інших країнах, наприклад, як Україна, робляться тільки перші кроки в цьому напрямку. Однак не викликає ні найменшого сумніву, що ця сфера міжнародно-правового регулювання буде і надалі швидко розвиватися, причому у всіх країнах, оскільки тільки тісне міжнародне співробітництво, добре розроблена законодавча база і правова допомога держав є необхідною умовою для вирішення проблеми світового наркотрафіку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони. [Електронний ресурс]: – Режим доступу:
[http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf)
2. План дій Україна - ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки Україна, Європейський Союз, Міжнародний документ від 18.06.2007 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_956).
3. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.emcdda.europa.eu/>

4. Волощук А. М., Основні підходи, на яких базується політика держав щодо нелегального обігу наркотиків. – Електронна бібліотека юридичної літератури. [Електронний ресурс]: – Режим доступу:

<http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/49914/%C2#chapter>

5. Гриненко І. М., Міжнародне співробітництво в сфері контролю над обігом наркотиків – перспективний напрямок реалізації політики євроінтеграції. – «Новости медицины и фармации» психиатрия (329). – 2010. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.mif-ua.com/archive/article/13947>

Кулиш Светлана Владимировна,
*аспирантка кафедри права Європейського Союзу и
сравнительного правоведения Национального университета
“Одесская юридическая академия”*

«К ВОПРОСУ О МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАВОСУБЪЕКТНОСТИ АГЕНСТВ ПРОСТРАНСТВА СВОБОДЫ, БЕЗОПАСНОСТИ И ПРАВОСУДИЯ»

Развитие пространства свободы, безопасности и правосудия (ПСБП) привело к росту компетенции его агентств, в качестве приоритетных задач которых Советом ЕС определено, в частности, расширение сотрудничества с третьими странами. В их правоустанавливающих документах были установлены конкретные положения, регулирующие формы сотрудничества с третьими странами и международными организациями, прежде всего, в связи с заключением рабочих договоренностей, а также, в некоторых случаях, международных соглашений. Мероприятия, разрабатываемые и организуемые такими ведомствами ПСБП требуют особо тщательной согласованности с действиями других органов, осуществляющих внешнюю политику ЕС. Более того, операции, проводимые с их помощью, должны быть интегрированы в общие цели внешней деятельности ЕС, как предусмотрено в статье 21 Договора ЕС. Данная работа будет посвящена анализу того, действительно ли данные ведомства наделены международной правосубъектностью, а именно способностью самостоятельно определять и осуществлять направления международной деятельности.

Все учреждения ЕС наделены внутренней правосубъектностью их основополагающими нормативными актами, но данные акты явно не определяют международную правосубъектность соответствующих агенств. Поэтому международный статус этих учреждений не может быть автоматически определен по их внутренней правосубъектности, но может быть определен по предоставленным полномочиям и практике международных отношений. Такой вывод основан на решении Международного Суда Справедливости ООН касательно ранений, полученных на службе ООН, которым Международный Суд постановил, что любое юридическое лицо может рассматриваться как имеющее возможность действовать независимо в международных отношениях на основании осуществляемой им внешней деятельности [1, С.8-9]

На самом деле, невозможно ответить однозначно, обладают ли агентства ЕС самостоятельной международной правосубъектностью. Изучив аргументы приверженцев обеих теорий, можно сделать вывод о необходимости всестороннего изучения практики в отношении участия третьих стран в работе агенств, сотрудничества с международными организациями и заключения рабочих соглашений агенствами ЕС с целью определения их автономии [2, С.515-518]. Данная дилемма, в целом, также существует и в отношении агенств ПСБП. Можно, однако, провести различие между агенствами созданными в рамках бывшей "третьей опоры", с одной стороны, и учрежденными после вступления в силу Лиссабонского договора с другой.

Учредительные договора агенств, созданных в рамках бывшей "третьей опоры", включают в себя подробные нормы по внешним связям данных учреждений, а также, в частности, по заключению международных соглашений. Так, Европейским полицейским ведомством (Европол) заключен ряд соглашений с третьими странами и международными органами и, как следствие, считается, что Европол имеет правосубъектность в сфере международного полицейского сотрудничества. Кроме того, это подтверждается тем, что Европол был создан в рамках международного договора и, таким образом, представляет собой международную организацию, ведущую интенсивную деятельность, выходящую за рамки стандартных норм

ЕС для международных связей. Решение Совета ЕС от 2009 года о преобразовании Европола в агентство ЕС не сократило уровень его автономии в международных связях и система отношений, утвержденная Решением, незначительно отличается от той, что основывалась на Конвенции о создании Европола. Тем не менее, оно стало причиной обширной дискуссии о праве данного ведомства заключать международные договора. 11 мая 2016 года было принято Постановление Европейского парламента и Совета по Европолу, которое наложило существенные ограничения на его внешнюю деятельность. Данное предложение направлено на полную интеграцию внешней деятельности Европола в рамки Договора о функционировании Европейского Союза (ДФЕС), таким образом, чтобы международные соглашения о передаче персональных данных третьим государствам и международным организациям осуществлялись в соответствии со статьей 218 ДФЕС [3, С.6]

Международно-правовой статус Европейского ведомства юстиции (Евроюста) схож со статусом Европола. Некоторые положения Решения Совета ЕС от 28 февраля 2002 года о создании Евроюста как инструмента для усиления борьбы с серьезными преступлениями были позже дополнены Решением Совета ЕС 2009/426/ЈНА, относящимся непосредственно к внешней политике Евроюста. Одной из главных целей реформы 2009 года было усиление сотрудничества с третьими странами и международными организациями, поскольку развитие внешних отношений является важным инструментом в борьбе с международной преступностью [4, С.1]. Евроюст достаточно широко использует возможности заключать международные соглашения, как было предусмотрено в статье 26bis, из чего можно сделать вывод, что данное ведомство действительно обладает международной правосубъектностью. Эти соглашения, в частности, часто касаются обмена информацией, в том числе и персональных данных, а также направления магистратов по связям Евроюста в третьи страны. Для заключения договора с третьим государством необходимо, чтобы оно выполняло особенно важную роль в борьбе с определенными видами тяжких преступлений, таких как терроризм, торговля людьми и т.д. Как и в случае с Европолем, Евроюст

придерживается общей процедуры заключения международных соглашений, предусмотренной в статье 218 ДФЕС.

Что касается Европейского Полицейского Колледжа (CEPOL), его международная деятельность пока не достигла того же уровня, что у Европола и Евроюста, поскольку CEPOL не является оперативным органом, а его основная роль заключается в подготовке старших сотрудников полиции государств-членов ЕС. В связи с этим, положения Решения о создании CEPOL отличаются от положений по Европолу и Евроюсту в части внешних отношений. CEPOL может сотрудничать с национальными учебными заведениями государств, не являющихся членами ЕС, что может привести к заключению соглашений, которые, тем не менее, не являются полноценными международными соглашениями, а скорее рабочими договоренностями. Анализ положений, содержащихся в правоустанавливающих документах CEPOL, **Агентства пограничной и береговой охраны ЕС**, Европейского агентства помощи беженцам и Агентства ЕС по крупномасштабным информационным системам и касающихся осуществляемой ими внешней деятельности, позволяют сделать вывод, что эти агентства не наделены международной правосубъектностью.

Как указано в Стратегии о внешнем измерении ПББП от 2005 года, цель агенств состоит не в разработке внешней политики в области правосудия, а в интеграции деятельности данных учреждений во внешнюю политику Евросоюза, в широком ее понимании. Поэтому, признание международной правосубъектности Европола и Евроюста, не означает их независимости в своих международных действиях, а является следствием того, что Евроюст и Европол были основаны как часть "третьей опоры" ЕС. Это утверждение, однако, не предполагает того, что данные ведомства могут действовать полностью независимо в международных отношениях. Кроме того, их автономия при разработке стратегии своих внешних отношений не означает, что они избавлены от политического и судебного управления извне. Так, несмотря на ограниченные полномочия Европейского парламента в отношении агенств ПСБП, он активно использует свои возможности в рамках существующей нормативно-правовой базы для оказания усиленного

политического влияния на них, в особенности в том, что касается необходимости принимать во внимание фундаментальные права при реализации международной деятельности агентств.

Что касается процедуры заключения международных соглашений, Европол и Евроюст признают ключевую роль Совета ЕС при заключении международных соглашений, которые, в целом, находятся под мониторингом Совета. С демократической точки зрения нынешняя ситуация является неудовлетворительной.

К сожалению, в новой Брюссельской программе, предусматривающей план действий в сфере свободы, безопасности и правосудия на 2015-2020 г.г., принятой Советом ЕС 27 июля 2014 г., не было уделено внимание четкому определению правовых и политических рамок внешнего измерения действий агентств ПСБП [5, С.1-3]. Создание подкомиссии в рамках Комитета Европарламента по гражданским свободам, юстиции и внутренним делам (LIBE) с конкретной задачей контроля за деятельностью агентств ПСБП стало бы шагом в правильном направлении на пути к демократическому контролю.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Recueil, 178 (1949): [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.icj-cij.org/docket/files/4/1837.pdf>.
2. Andrea Ott. EU Regulatory Agencies in EU External Relations: Trapped in a Legal Minefield Between European and International Law: 13 European Foreign Affairs Review, Issue 4, 2008. – P.P. 515-540.
3. Regulation (EU) 2016/794 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) and replacing and repealing Council Decisions 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA and 2009/968/JHA // Official Journal of the European Union. – 2016, L 135/53. – P. 1-62.
4. Council Decision 2009/426/JHA of 16 December 2008 on the strengthening of Eurojust and amending Decision 2002/187/JHA setting up Eurojust with a view to reinforcing the fight against serious crime // Official Journal of the European Union. – 2009, L 138/14. – P. 1-19.
5. Extract from the 26-27 June 2014 European Council Conclusions concerning the area of Freedom, Security and Justice and some related horizontal issues 2014/C 240/05 // Official Journal of the European Union. – 2014, C 240/13. – P. 1-3.

Білик Анастасія Віталіїна,
студентка Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ЄВРОПІ В УМОВАХ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ЮРИДИЧНИЙ ВИМІР

Із найдавніших часів свого існування, історія людства щільно пов'язана із розвитком міграційних процесів. Цей процес набув особливого значення під час промислової революції в Європі протягом ХІХ ст., коли впровадження інноваційних виробничих технологій потребувало залучення широкого кола фахівців з різних країн світу, що в свою чергу продукувало інтенсифікацію транскордонного руху осіб. Проте, цей рух залишався все ж таки порівняно незначним, отже проблема дотримання толерантності у суспільстві не ставала настільки актуальною.

Початок Першої світової війни відкрив нову сторінку в історію людства і в історію Європейського континенту зокрема. Упродовж всього ХХ ст. численні збройні конфлікти, науково-технічний прогрес, підвищена соціальна мобільність населення, сприяли активізації міграційних процесів і разом з цим, надали проблемі дотримання толерантності великого значення. Зважаючи на цю тенденцію, не є дивним, що 16 листопада 1995 р. більшість країн світу, дотримуючись цивілізаційного напрямку власного розвитку, затвердили Декларацію принципів толерантності ООН (далі – Декларація) [4]. Відповідно до ст. 1. 1. даного документу, толерантність визначена як повага та належне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження та засобів прояву людської індивідуальності. Крім того, серед міжнародних актів, в яких закріплюється принцип толерантності на регіональному європейському рівні, доцільно відзначити – Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) [4] та Хартію основних прав (2001 р.) [2]. Так, у ст. 14 першого документу заборонена дискримінація за будь-якою ознакою, а у ст. 18 Хартії основних прав закріплено право на отримання притулку.

Особливого розмаху міграційні процеси на Європейському континенті набули за останні роки, що зумовлено глобальним переселенням до країн Європейського Союзу (далі – ЄС) біженців із Африки та Близького Сходу. Відзначимо, що за даними Європейського статистичного бюро упродовж 2015 р. більше 1 255 000 мігрантів звернулися за отриманням притулку до країн ЄС, в першу чергу до Німеччини, Італії, Франції, Швеції, та Австрії [5].

Зміна буденного укладу та вимушений поділ життєвого простору європейцями та мігрантами тягне за собою напруженість та ескалацію відносин у суспільстві. Звісно, прибуття біженців на територію чужої країни викликає певний дисонанс у суспільстві, що може бути цілком логічно обґрунтовано, якщо проглянути на ситуацію об'єктивно. З одного боку у корінних жителів країн-членів ЄС виникають певні побоювання відносно власної безпеки, так як із міграційними процесами прямо чи опосередковано пов'язані такі злочини як: тероризм, вбивства, зґвалтування, побої і нанесення різного ступеню тілесних ушкоджень, крадіжки та інші злочини проти власності. З іншого боку, біженці, які з тих чи інших міркувань покинули власну країну, часто також не знаходять очікуваної підтримки у країні перебування.

Радикально налаштована частина громадянського суспільства та деякі політичні сили держав-членів ЄС, виходячи з суто мотивів власного політичного та вузького інтересу, нехтуючи не тільки загальноприйнятими людськими цінностями, але й принципами, які в свій час були покладені в основу розбудови Європейського Союзу, а саме: верховенство права, демократія, рівність, плюралізм та повага до людської гідності (ст. 2 Договору про Європейський Союз) [1]. Так, у деяких країнах-членів ЄС впроваджено законодавчі заходи, спрямовані на обмеження перебування на власній території мігрантів та на посилення військової охорони державного кордону.

Аналізуючи ці заходи державного впливу та їх співвідношення із правами людини можна зробити висновок про нехтування із боку державних інституцій цінностями права, однак, чи є ці заходи обґрунтованими? Кожна із країн-членів ЄС взяла на себе зобов'язання, підписавши Декларацію, проте,

це є не єдиним міжнародним зобов'язанням, що пов'язаним із дотриманням толерантності. Зокрема, положення «Міжнародного пакта про громадянські та політичні права» зобов'язує кожну державу, яка його підписала поважати і забезпечувати всім перебуваючим у межах її території та під її юрисдикцією особам права визнані Пактом без будь-якої різниці щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини [3]. Єдиним виключенням із цього правила є ч.1 ст.4, коли під час надзвичайного стану, при якому життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується, держави-члени Пакту можуть відступити від своїх зобов'язань за Пактом, проте тільки в тій мірі, в якій це продиктовано гостротою становища, при умові, що такі заходи не є несумісними з їх іншими міжнародними зобов'язаннями і не тягнуть за собою дискримінацію на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження. Аналізуючи це «виключення» варто також звернути увагу, що воно не може невілювати основні права та свободи людини (право на життя і т.п.).

Розглядаючи цю проблематику, доцільно також відзначити важливу роль яку відіграє неурядова організація – «Європейська рада з питань толерантності та примирення», до лав якої входять в минулому перші особи європейських держав. Так, в рамках її роботи була сформована «Концепція Білої книги з питань толерантності» [6], де громадянська освіта визначена одним із пріоритетних механізмів посилення толерантності у суспільстві.

Підсумовуючи, доцільно зазначити, що враховуючи сучасний стан та кількість терористичних актів, для більшості європейських держав, це є прямою загрозою національній безпеці та привід для введення надзвичайного стану. Однак, не слід ототожнювати проблему боротьби із міжнародним тероризмом та інтенсифікацію міграційних процесів. Вони взаємопов'язані, але розгляд однієї проблеми виключно у межах іншої не сприятиме вирішінню міграційної кризи. Крім того, проблематика боротьби із міжнародним тероризмом відноситься до виключної компетенції інститутів державної влади, однак одним із ефективних шляхів боротьби з цим явищем

на рівні соціуму, є протистояння нетерпимості та жорстокості. Підтримка високого рівня толерантності у Європі, визнання та примирення громадян із відмінностями з біжінцями у поглядах, звичаях, та релігії, безумовно сприятиме не тільки соціальній стабільності в суспільстві, але й буде мати стримуючу роль у поширенні ідей прихильників терору. Така мудра політика стане зайвим підтвердженням неухильного дотримання, проголошеного 19 червня 2000 р. девізу Європейського Союзу – «Єдність у різноманітті».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Treaty on European Union. – 2007 [Electronic Resource]. – Access point: <http://eulex.com>.

2. The Charter of Fundamental Rights. – 2001 [Electronic Resource]. – Access point: <http://eulex.com>.

3. Multilateral Covenant on Civil and Political Rights. – 1966 [Electronic Resource]. – Access point: <http://treaties.un.org>.

4. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. – 1950 [Electronic Resource]. – Access point: <http://echr.coe.int>.

5. Asylum in the EU member states. Record number of over 1. 2. Million first time asylum seekers registered in 2015. Syrians, Afghans and Iraqis: top citizenships // Eurostat Newsrelease. – 2016. – № 4 [Electronic resource]. – Access point: <http://ec.europa.eu/eurostat>.

6. Concept for a White Paper on Tolerance [Electronic resource]. – Access point: <http://issuu.com>.

Kristina Leonova

*Student of the 5th course of the
Faculty of International Legal Relations,
National University “Odessa Law Academy”*

TRANSATLANTIC TRADE AND INVESTMENT PARTNERSHIP: IS IT MYTH OR REALITY?

The Transatlantic Trade and Investment Partnership, or TTIP, is a trade and investment agreement, which the European Union (EU) is negotiating with the United States. The main objectives are intended to reduce or eliminate barriers to trade in goods and services, legally guarantee investor rights, and promote regulatory cooperation.

The TTIP negotiations were initiated in July 2013 and 10 rounds of negotiations have taken place since. The 10th round of negotiation took place in Brussels on 13-17 July 2015. The negotiations have drawn out and the parties announced "a fresh start" to the negotiations in December 2014.

The European Parliament (EP) adopted with clear majority its TTIP recommendations on 8 July 2015. The Committee on international trade (INTA) was responsible for drafting the recommendations, but 14 other committees were involved in the process. The draft recommendations of the Committee on international trade (INTA) were adopted on 28 May 2015.

Negotiations on a free trade zone between the US and the European Union (known as TTIP) were on the verge of collapse after the publication of secret documents, which were under consideration by the parties by Dutch branch of Green peace. From leaks to be that, the US is not ready to fully open their markets to European enterprises, but they insist on the removal of all barriers by the Europeans. Jean Christophe Kambadelis, the secretary general of the Socialist Party, a majority in the French NatsAssamblee stated in his speech that "or either equal rights in the matter of tafta, or any agreement will not take place". Public opinion polls show that Europeans are on his side: the draft agreement has the support of no more than 20% of the EU population. All the thus indicates that the agreement is not to be.

TTIP is carrying out more negative sides than positive sides. One of the main aims of TTIP is to open up Europe's public health, education and water services to US companies. This could essentially mean the privatization of the NHS.

TTIP's 'regulatory convergence' agenda will seek to bring EU standards on food safety and the environment closer to those of the US. But US regulations are much less strict, with 70 per cent of all processed foods sold in US supermarkets now containing genetically modified ingredients. By contrast, the EU allows virtually no GM foods. The US also has far laxer restrictions on the use of pesticides. It also uses growth hormones in its beef, which are restricted in Europe due to links to cancer. US farmers have tried to have these restrictions lifted repeatedly in the past through the World Trade Organisation and it is likely that they will use TTIP to do so again.

The next problem is breaking of privacy; TTIP might be bringing back ACTA's central elements [3].

One of the brightest problem is unemployment as jobs switch to the US, where labour standards and trade union rights are lower. It should be mention that great unemployment was caused by The North American Free Trade Agreement (NAFTA) between the US, Canada and Mexico. There was the loss of one million US jobs over 12 years, instead of the hundreds of thousands of extra that were promised.

In addition, one of the main aims of TTIP is the introduction of Investor-State Dispute Settlements (ISDS), which allow companies to sue governments if those governments' policies cause a loss of profits. In effect, it means unelected transnational corporations can dictate the policies of democratically elected governments.

It should be mention that there is a huge difference between policy of US and EU. It should bear in mind that The EU has a list of 1,377 chemicals banned from use in cosmetics. In the USA, only 11 chemicals are banned from use in cosmetics, and lead is still used in lipstick. The huge differences in standards that produce such different outcomes are also present in animal testing [4]. As a result of years of campaigning, no cosmetic products tested on animals are allowed in the EU, but in the USA there is no similar requirement. Under TTIP, all this hard work will be undone and chemical-laden cosmetics tested on animals will be on sale in Europe. Therefore, it seems like more like collapse than benefit for people.

As, for last news Donald Trump was elected as 45 President of the USA [2]. The new president Trump has argued that international trade deals hurt US workers and the country's competitiveness. Trump stated that he is going to make bad agreements are good, instead of TTIP, there will be concluded individual deal with each individual country [5]. Trump also stated that the Trans-Pacific Partnership is aimed to destroy production and make America abide by the decisions of foreign governments.

On 11 November 2016, European Union Trade Commissioner Cecilia Malmstrom stated EU-U.S. negotiations on a free-trade agreement would probably been put on hold indefinitely because of Donald Trump's victory in the American

presidential election. Trump lashed out at market-opening initiatives such as the planned Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership, or TTIP [1]. She announced a natural pause and stated that TTIP will probably be in the freezer.

Besides, House Speaker Paul D. Ryan is calling on the administration to start talking to the United Kingdom about a new trade agreement to ensure “a smooth” relationship after the country parts ways with the European Union [6]. However, other key Republicans are urging patience while the complicated Brexit process unfolds. Therefore, we can see contradictions between opinions of Republicans and House Speaker.

To sum up above-mentioned speech, it should be mentioned that TTIP looks like myth after election of new president of USA, there is no more chance to return to life this agreement, new administration of President of USA will keep to the policy of signing agreement with single country, but not with EU anymore, because it disadvantageously for the USA economy.

REFERENCES:

1. EU Sees Trump Freezing Talks on Trans-Atlantic Trade Pact [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-11-11/eu-s-malmstrom-signals-free-trade-talks-with-u-s-to-be-frozen>
2. Trump's victory a wake-up call for Europe [Electronic resource]. - Access mode: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/nov/11/trumps-victory-a-wake-up-call-for-europe>
3. What is TTIP? And six reasons why the answer should scare you [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.independent.co.uk/voices/comment/what-is-ttip-and-six-reasons-why-the-answer-should-scary-you-9779688.html>
4. TTIP and regulation: an overview [Electronic resource]. - Access mode: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/february/tradoc_153121.pdf
5. With Trump's Election the TPP Probably Is Dead, Yes - As Is The TTIP [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.forbes.com/sites/timworstall/2016/11/11/with-trumps-election-the-tpp-probably-is-dead-yes-as-is-the-ttip/#1e690f585b80>
6. Paul Ryan urges new trade deal with Britain after Brexit [Electronic resource]. - Access mode: <https://www.washingtonpost.com/news/powerpost/wp/2016/06/29/paul-ryan-urges-new-trade-deal-with-the-u-k-but-others-say-its-too-soon/>

Konstantin Silveistrov
*Student of the 5th course of the
Faculty of International Legal Relations,
National University "Odessa Law Academy"*

AUSTRALIAN AND NEW ZEALAND PARTNERSHIP WITH EU

Considering the abovementioned topic, it is sufficing to say, that despite the fact that Australia and New Zealand are not members of the European Union, they nonetheless substantially contribute to the historical and cultural development of the EU. During the past years, Australia and New Zealand have developed a constant dialogue with the EU through the exchange of their officials, taking into account the fact, that many Australians and New Zealanders have their roots in the EU.

EU relations with Australia have never been a top priority for Brussels. We determined it's always existed, and now continuing, although to a lesser degree than in the past, its historical focus on the UK. Another cause of secondary importance of these relations for the EU was a relatively small amount of political and economic relations with Australia. With regard to the history of relations between the EU and New Zealand, it is closely linked with the progress of the development of relations between Europe and Australia.

For Australia, the European Union remains one of the largest trading partner along with China and USA. In 2013 the EU became the largest investor in the Australian economy, thereby creating in the country of about half a million jobs, bearing in mind the multiplier effect of more than 12% of the country's workforce. In Australia, more than 2,400 works in European companies.

In late 2013, the EU has invested in the economy of Australia's 10.4 billion euros and Australian investments in the EU amounted to € 5.2 billion. Australia share the accumulated investment in the EU economy was 27.1 billion euro, and the Australian economy, the EU has invested EUR 122.1 billion [3].

No doubts, that New Zealand is not a major economic partner of the EU or in terms of investment or trade. At the end of 2013 the accumulated investments of New Zealand into the EU amounted to € 5.7 billion. At the same time, New Zealand's investments in the EU riched a watermark in 1.8 billion. In 2014, the

proportion of New Zealand in EU trade did not exceed 0.2%. For the EU is the second largest importer after China, New Zealand (16.8% of total imports) and the third after China and Australia export market (13%). In 2014, EU imports from New Zealand amounted to 3.4 billion, of which over 70% were for agricultural products, including 40% for livestock products, 14% for vegetables, 10% for beverages and tobacco in EU exports to New Zealand amounted to EUR 4.9 billion, 25.6% were machinery and equipment, 29.7% - transport, 10.5% - for chemical products.

From a political point of view, the EU is considering New Zealand as a country close both in mentality and respect for democracy and human rights [6].

Relations between the EU and Australia have experienced different periods of development. The ambivalence of Canberra to the formation of the European Union gave way to caution the contradictions on issues of export losses in Australia, which eventually received permission. Both sides, have gradually realized the profitability and prospects of development of bilateral relations. Today, the strong ties between Australia and the EU are determined by their common approach to global challenges, such as terrorism, climate change, non-proliferation, drugs, and many others. Moreover, Australia actively cooperates with the OSCE and the ASEM, expanding its contacts with Europe.

We tend to agree with the assessment of these relations, which in 2012 was presented by the Australian Foreign Minister, Bob Carr, who stressed that "the EU and Australia can be proud of what we have achieved in the last 50 years. Today, in many ways the world has become more peaceful, and in a sense it is our common achievement. However, for peace and mutual understanding necessary to continue the fight. We live in a world of serious and dramatic changes. The best answer to the difficult challenges we face is our joint work." Geographical remoteness two continents does not hinder the development of mutually beneficial relations in the framework of globalization [1].

The European Commission is preparing to negotiate two new free trade agreements (FTA) with New Zealand and Australia. The Commission's President Jean-Claude Juncker and the president of the European Council, Donald Tusk, in separate statements with the Prime Minister of New Zealand John Key and

Australian Prime Minister Malcolm Turnbull, have announced to facilitate the negotiation`s process for the conclusion of the two separate FTA – between the EU and New Zealand, as well as between the EU and Australia.

Details of global trade talks are usually kept hidden from public eye which partially can be explained by the desire to maintain market power in negotiations. However, the trade strategy, chosen by the Commission, simultaneously include the desire to increase transparency as much as possible, retaining the ability to negotiate effectively. This behaviour represents the response to criticism over alleged high level of secrecy, which EU institutions showed during the negotiations with the US on transatlantic partnership Trade and Investment. agreement It is therefore possible that even more information about the deal, will be available to the public than it did in the past.

The Commission must firstly seek endorsement from the Council of European Union to launch negotiations. The earliest time, the negotiations between EU and New Zealand FTA can take place, will be in 2017, with the Australian FTA following soon after.

EU trade talks take much time, usually can take two or even three years. Next is the legal control duration from three to nine months, after which the European Parliament may vote on the proposals. If the proposals are approved, the consequences could still not be felt for several years, as set out in the contract are often placed over time to ensure a smooth introduction of new procedures.

The EU already has a significant level of cooperation on international issues from New Zealand and Australia. However, both countries are two of the six World Trade Organization (WTO) members who do not have a free trade agreement with the EU. While the EU was the second and third largest source of imported goods to New Zealand and Australia, respectively, in 2014 both countries were 51-th and 21-th largest source of imported goods in the EU respectively in 2014.

These low exports to the EU by Australia and New Zealand may be due to the recent focus of a new trading partners in the Asia-Pacific region, after a series of new trade agreements. Some commentators suggest that this puts exporters and importers in the EU competitive disadvantage to countries that have existing trade

agreements with New Zealand and Australia, such as China, Japan and the USA [2].

It should be noted that in 1983, Australia and New Zealand also made a commitment towards the mutual liberalization of trade by signing Closer Economic Relations Trade Agreement, which set such goals:

- to strengthen the broader relationship between Australia and New Zealand;
- to develop closer economic relations between the Member States through a mutually beneficial expansion of free trade between New Zealand and Australia;
- to eliminate barriers to trade between Australia and New Zealand in a gradual and progressive manner under an agreed timetable and with a minimum of disruption;
- to develop trade between New Zealand and Australia under conditions of fair competition.

In the framework of this agreement, Australia and New Zealand have achieved the significant degree of economic integration, which constitute the additional impetus for them to make a good trade deal with European Union [5].

To sum up, it is worth noting, that the EU Commission hopes that the free trade agreement will be fully lower trade obstacles between the EU and New Zealand and Australia. Furthermore, this region is also of great concern to the Commission because of the potential market expansion in the Asia-Pacific region.

REFERENCES:

1. 50th anniversary of relations with the European Union, Australian Minister for Foreign Affairs Bob Carr, May 24, 2012.
2. EU to open free trade discussions with New Zealand and Australia // [Electronic resource]: – Mode of access: <https://assemblyinbrief.wordpress.com/2016/02/19/eu-to-open-free-trade-discussions-with-new-zealand-and-australia/>
3. International investment Australia 2013, Department of Trade Affairs and Trade, December 2014. P. 41.
4. Joint statement with the President of the European Commission, Australian Government, Department of the Prime Minister and Cabinet, September 5, 2011.
5. Australia-New Zealand Closer Economic Relations Trade Agreement // [Electronic resource]: – Mode of access: <http://dfat.gov.au/trade/agreements/anzcerta/pages/australia-new-zealand-closer-economic-relations-trade-agreement.aspx>.

Передмова.....	3
----------------	---

ПАНЕЛЬНЕ СЛУХАННЯ І.

«НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ПРОЦЕСІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ І ЄС»

Муравйов Віктор Іванович ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ І РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	4
Музика-Стефанчук Оксана Анатоліївна «НЕОБХІДНІСТЬ АДАПТАЦІЇ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА»	15
Сурілова Олена Олексіївна «ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЩОДО ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ПРИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ НАДР В КОНТЕКСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС».....	19
Делінський Олександр Аркадійович «СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У ТРАНСПОРТНІЙ СФЕРІ» ...	23
Акіменко Юлія Юріївна «ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ПІДПИСАННЯМ УГОДИ «ПРО АСОЦІАЦІЮ» З ЄС»	28
Волкова Дарія Євгенівна «НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»	35
Довгань Галина Віталіївна «АКТИ ВТОРИННОГО ПРАВА ЄС ЯК ПРЕДМЕТ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ: ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ТРИБУНАЛУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА»	39
Мушак Наталія Богданівна «ВПЛИВ ШЕНГЕНСЬКОГО ПРАВА НА РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ»	44
Селєзньов Віталій Євгенійович «ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ»	48
Чистякова Юлія Володимирівна «УЧАСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРОЦЕСІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС»	56

Пасечник Олена Владиславівна «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ В АСПЕКТІ АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ СТАНДАРТИВ»	59
Victoriia A. Romashchenko INFORMATION SOCIETY OF THE EUROPEAN UNION AS THE MODEL OF INTEGRATION FOR UKRAINE.....	61
Резнічук Марина Сергіївна «ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ ПРО САНІТАРНІ ТА ФІТОСАНІТАРНІ ЗАХОДИ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ».....	65

ПАНЕЛЬНЕ СЛУХАННЯ II.

«ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕФОРМУВАННЯ ЄС: ВИСНОВКИ ПІСЛЯ «ГОЛЛАНДСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ» ТА «BREXIT»

Roman A. Petrov «WHAT DOES THE ASSOCIATION AGREEMENT MEAN FOR UKRAINE, THE EU AND ITS MEMBER STATES?»	70
Bruce Leimsidor HISTORICAL MEMORY IN THE EUROPEAN UNION AND IN UKRAINE: INTELLECTUAL, LEGAL AND POLITICAL IMPLICATIONS	83
Кривцова Ірина Сергіївна «МЕХАНІЗМ ЕВОЛЮЦІЇ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (ДЕЯКІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОЛОДГІЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ)»	91
Запорожченко Анастасія Алесеевна «ДИРЕКТИВА ЕС "О ПРАВОВОЙ ОХРАНЕ БИОТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИЗОБРЕТЕНИЙ": АНАЛИЗ НЕКОТОРЫХ КОЛЛИЗИЙ	96

ПАНЕЛЬНЕ СЛУХАННЯ III.

«ПРОБЛЕМА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ»

Бехруз Хашматулла “МИРОТВОРЧЕСКИЕ МИССИИ – ОДИН ИЗ ИНСТРУМЕНТОВ РЕАЛИЗАЦИИ ОБЩЕЙ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ И ПОЛИТИКИ БЕЗОПАСНОСТИ ЕС”	101
Tetyana A. Antsupova THE EU ACCESSION TO THE CONVENTION ON HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS: ONGOING DEVELOPMENTS	104
Василенко Микола Дмитрович «СПІЛЬНА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЄС: КРИЗА ТА ЇЇ ВИКЛИКИ»	107

Форманюк Вікторія Василівна «СПІВПРАЦЯ ЄС З ТРЕТІМИ КРАЇНАМИ В СФЕРІ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИКІВ»	111
Кулиш Светлана Владимировна «К ВОПРОСУ О МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАВОСУБЪЕКТНОСТИ АГЕНСТВ ПРОСТРАНСТВА СВОБОДЫ, БЕЗОПАСНОСТИ И ПРАВОСУДИЯ»	117
Білик Анастасія Віталіїна ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ЄВРОПІ В УМОВАХ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ЮРИДИЧНИЙ ВИМІР	122
Kristina Leonova TRANSATLANTIC TRADE AND INVESTMENT PARTNERSHIP: IS IT MYTH OR REALITY?	125
Konstantin Silveistrov Australian and New Zealand partnership with EU	129